

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Loreta Zinovjeviėnė

KŪRYBIŠKUMO KOMPETENCIJOS PLĖTOJIMAS ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė prof. Ramunė Čiarnienė

Kaunas, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

KŪRYBIŠKUMO KOMPETENCIJOS PLĖTOJIMAS ŠVIETIMO
ĮSTAIGOSE

Įmonių valdymas (kodas 62N22001)

MAGISTRO DARBAS

Studentė.....parašas.....

Loreta Zinovjeviėnė, VMGTVL-6

2017 m. gruodžio 15 d.

Vadovėparašas.....

Prof. Ramunė Čiarnienė

2017 m. gruodžio 15 d.

Recenzentasparašas.....

Doc. Lina Girėauskienė

2017 m. gruodžio 15 d.

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Loreta Zinovjeviėnė

Įmonių valdymas, kodas 62N22001

Baigiamojo magistro darbo

„Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas švietimo įstaigose“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2017 m. gruodžio 15 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano, Loretos Zinovjeviėnės, baigiamasis magistro darbas tema „Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas švietimo įstaigose“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nė viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad, išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Zinovjevienė, L. (2017). Development of creativity competence in educational institutions. Master's Final Thesis in Enterprises Management. Study Programme 62N22001. Assoc. prof. dr. Ramunė Čiarnienė. Kaunas: School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

SUMMARY

Theme relevance. Modern pedagogy requires not only the teaching of science and technology fundamentals, but also developing an independent and creative person in the process of education. The main goal of education is to develop "an independent, creative, maximally expanding person at school". Creativity in educating a creative person is the challenge of high importance for a teacher, whose abilities and personal qualities may influence the maturity of a student. General education programs enable teachers to create and enable diversity, and the content of these programs helps the student to become a thoughtful, active, creative member of a society. However, the research shows that teachers have a rather limited understanding of creativity, and there is still a lack of teachers who can work creatively. Therefore, the problematic issue is formulated – in what way the creativity competence is important for teachers and how they can develop creativity as a personal feature. Therefore, it is important to evaluate properly the importance of creativity excellence in an educational institution.

The final work object — Creativity Competence in Educational Institutions.

The final work aim — to suggest solutions for the development of teachers creativity competences in educational institutions.

The final work tasks:

1. To purify the conception of creativity.
2. To define the characteristics of a creative person.
3. To reveal the means for the creativity competences development.
4. To work out the theoretical model of creativity competences development in educational institutions.
5. To explore empirically the development of teachers creativity competences and the importance of resolution.

The final work results: The quantitative findings of teachers and high-quality school executives data have shown that excessive workload, the lack of motivation, overcrowding programs, poor education base, the fear of making mistakes and showing up, the fear of results, the lack of self-esteem, the aversion of taking risk, the lack of funds for incentive prevent the developing of teachers creativity competences.

It is important for the teachers to improve constantly their own professional skills, not to be afraid of accepting the challenges, to evaluate themselves positively, not to be afraid of offering ideas to colleagues and the school management, to apply new working methods during lessons.

The environment is one of the most important factors in the development of creativity. It is suggested to create qualitative working conditions, to create respect-based relationships, to raise important goals of the institution and to show productive activities, to work in a team, to cooperate, to give the teacher freedom and autonomy.

It is important for the teacher to have internal and external motivation. It is suggested the teacher should be curious and the school head should support teachers' ideas, innovations, positive attitudes towards changes, different opinions and the evaluation of results.

The final work consists: 83 pp., 12 tables, 25 figures, 2 appendixes.

Key words: creativity, creativity competence, factors conducive to creativity, creative environment.

Turinys

ĮVADAS	10
1. KŪRYBIŠKUMO KOMPETENCIJOS PLĖTOJIMO ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE PROBLEMOS ANALIZĖ	13
2. KŪRYBIŠKUMO KOMPETENCIJOS TOBULINIMAS ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE: TEORINIAI SPRENDIMAI	23
2.1. Kūrybiškumo samprata	23
2.2. Kūrybiškumo svarba švietimo organizacijoje	28
2.3. Savybės, būdingos kūrybiškai asmenybei	32
2.4 Organizacijos aplinka, skatinanti pedagogų kūrybiškumą	38
2.5. Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo švietimo įstaigose teorinis modelis	45
3. TYRIMO METODOLOGIJA	51
4. KŪRYBIŠKUMO KOMPETENCIJOS PLĖTOJIMO ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE TYRIMŲ REZULTATAI IR DISKUSIJA	54
4.1. Tiriamų švietimo įstaigų charakteristika	54
4.2. Dokumentų turinio analizė	55
4.3. Interviu su mokyklų vadovais rezultatai	58
4.4. Mokytojų anketinės apklausos rezultatai	66
4.5. Gairės kūrybiškumo kompetencijos plėtojimui	74
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	76
LITERATŪRA	78
PRIEDAI	84

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav.	Bendrojo ugdymo mokytojų skaičiaus pokytis Lietuvoje (sudaryta pagal Šorienę, 2016).....	15
2 pav.	Lietuvos mokinių, tenkančių vienam mokytojui, skaičius (sudaryta pagal Petrauskienę, J., 2017).....	16
3 pav.	Švietimo kontrolės procese dalyvujančios organizacijos (sudaryta pagal Kligienę, 2015).....	17
4 pav.	Mokyklos veiklos įsivertinimo modelis (sudaryta pagal Survutaitę ir kt., 2015).....	17
5 pav.	Valstybinių bei savivaldybių mokyklų mokytojų pasiskirstymas pagal amžių (sudaryta pagal duomenų šaltinį ITC, 2016).....	19
6 pav.	ES valstybėse mokytojams, dirbantiems skirtingose ugdymo pakopose, nustatytas minimalus akademinis laipsnis (sudaryta pagal Šorienę, 2016).....	20
7 pav.	Kūrybiškumo komponentai (sudaryta pagal Tan, Perleth, 2015).....	25
8 pav.	Aštuonių žingsnių integravimas į keturias kūrybinio proceso pakopas (sudaryta pagal Petrulytę, 2015).....	26
9 pav.	Keturios kūrybinio proceso pakopos (sudaryta pagal Girdzijauskienę, 2014).....	26
10 pav.	Kūrybos samprata (sudaryta pagal Bučienę ir kt., 2017).....	28
11 pav.	Kūrybiškų sprendimų paieška (sudaryta pagal Vechi, Buckley, 2016).....	31
12 pav.	Šiuolaikinio mokytojo savybės (sudaryta pagal Girdzijauskienę, Jakutytę, 2016)..	36
13 pav.	Kelias į profesinį kompetentingumą bei organizacijos tobulinimą (sudaryta pagal Melnikovą, Trakšelj, 2016).....	47
14 pav.	Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo švietimo įstaigose teorinis modelis (sudaryta darbo autorės).....	49
15 pav.	Empirinio tyrimo eigos loginė schema (sudaryta darbo autorės).....	53
16 pav.	Pagėgių savivaldybės švietimo įstaigų skaičius 2017 m. (sudaryta darbo autorės)..	54
17 pav.	Respondentų nuomonė apie kliūtis, kurios trukdo kūrybiškumui pasireikšti (sudaryta darbo autorės).....	67
18 pav.	Respondentų nuomonė apie inovacijų siūlymus mokyklos vadovybei (sudaryta darbo autorės).....	68
19 pav.	Respondentų nuomonė, ką gali daryti mokytojas, kad pamokos būtų kūrybiškos ir	

	skatintų mokinių kūrybiškumą (sudaryta darbo autorės).....	69
20 pav.	Respondentų nuomonė, ar darbe jie yra kūrybiški (sudaryta darbo autorės).....	70
21 pav.	Respondentų nuomonė, su kuo jie sieja kūrybiškumą (sudaryta darbo autorės).....	70
22 pav.	Respondentų nuomonė, ką reikia daryti siekiant pagerinti mokytojų kūrybiškumą (sudaryta darbo autorės).....	71
23 pav.	Respondentų nuomonė, kokios savybės būdingos kūrybiškam mokytojui (sudaryta darbo autorės).....	72
24 pav.	Respondentų nuomonė, kokios palankios charakteristikos mokykloje būdingos kūrybiškumui (sudaryta darbo autorės).....	73
25 pav.	Respondentų nuomonė, kas būdinga mokyklos kūrybiškai aplinkai (sudaryta darbo autorės).....	36

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė.	Kūrybiškumo sampratos traktuotės (susaryta pagal Nathan, 2015; Bučienė ir kt, 2017).....	24
2 lentelė.	Kūrybiškumui palankios charakteristikos (sudaryta pagal Girdzijauskienę, 2016).....	27
3 lentelė.	Kūrybingos asmenybės savybės (sudaryta pagal Girdzijauskienę, 2016; Černevičiūtę, Strazdą, 2014).....	32
4 lentelė.	Kūrybiško pedagogo bruožai (sudaryta pagal Girdzijauskienę, Jakutytę, 2016).....	37
5 lentelė.	Darbuotojų kūrybiškumas per aplinkos sukūrimą (sudaryta pagal Černevičiūtę, Strazdą, 2014).....	43
6 lentelė.	Pedagogų kūrybiškumą skatinančios ypatybės (sudaryta pagal Robinson, 2015).....	44
7 lentelė.	Dokumentų turinio analizė (sudaryta darbo autorės).....	56
8 lentelė.	Vadovų nuomonė apie kūrybiškumą (sudaryta darbo autorės).....	59
9 lentelė.	Kūrybiškumo kompetencijos svarba mokykloje (sudaryta darbo autorės).....	61
10 lentelė.	Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas (sudaryta darbo autorės).....	63
11 lentelė	Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo tyrime dalyvavę mokytojai (sudaryta darbo autorės).....	66
12 lentelė	Gairės kūrybiškumo kompetencijai plėtoti (sudaryta darbo autorės).....	74

IVADAS

Aktualumas. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, teigiama, kad Lietuva yra ta šalis, kurioje žmonių kūrybiškumas bei saviraiška yra skatinami, šalies gerovę kuria kūrybingi, atsakingi bei atviri žmonės (Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“). Taip pat šiandieninei visuomenei ypač būdinga sparti technologijų pažanga ir dinamiškumas. Todėl iškilo būtinybė turėti ne tik išsilavinusius, bet ir kūrybiškus žmones, kurie gebėtų kritiškai ir laisvai mąstyti, mokėtų prisitaikyti prie nuolat kintančio pasaulio, darytų įtaką naujoms idėjoms ir darbams (Deltuva ir kt., 2014). Šiuolaikinė pedagogika reikalauja ne tik išmokyti mokslo, technikos pagrindų, bet ir ugdymo procese ugdyti savarankišką ir kūrybišką asmenybę (Kazlauskienė ir kt., 2014). Soh (2017) pabrėžia, jog siekiant verslo kūrybiškumo rezultatų svarbu suburti ir jaunas žmones.

Jau Tautinės mokyklos koncepcijoje (1989, p.7) buvo keliamas vienas iš uždavinių „padėti tvirtus žmogaus dorovės pagrindus: puoselėti sąžiningumą, savigarbą ir orumą, kūrybiškumą, nukreiptą į tiesą, gerį, grožį“. Pagal Lietuvos švietimo koncepciją (1992, p.3), pagrindinis švietimo tikslas — „ugdyti savarankišką, kūrybingą, maksimaliai jau mokykloje savo gebėjimus išskleidžiančią asmenybę“. Remiantis Lietuvos švietimo įstatymu (2011, p.3) „mokykla turėtų nustatyti asmens kūrybinius gebėjimus ir padėti jam įgyti atitinkamą kvalifikaciją, kompetencijų“. Valstybinėje švietimo 2013-2022 metų strategijoje (2014, p.23) keliami klausimai „ar šiandienos Lietuvos mokykla padeda atsiskleisti vaikų kūrybiškumui, ar kūrybiškumą ugdome nuo mažens visą gyvenimą, ar kiekvienas asmuo — atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas“. Kūrybiškumas ugdant kūrybingą asmenybę ypač svarbi savybė pedagogui, nuo kurio gebėjimų, asmeninių savybių gali priklausyti mokinio ugdymas.

Problema. Lietuvoje yra nemažai mokytojų, ieškančių darbo, tačiau dalyje Lietuvos mokyklų kai kurių dalykų mokytojų trūksta. Ši problema ryškėjo pamažu, kol pastaraisiais metais tapo opi ne tik pedagogų bendruomenei, bet ir visai Lietuvos visuomenei (Šorienė, 2016). Bendrosios ugdymo programos leidžia mokytojams kurti ir įgalina skleisti įvairovę, o šių programų turinys padeda mokiniui tapti mąstančiu, aktyviu, kūrybingu visuomenės nariu. Tačiau tyrimai rodo, kad mokytojai gana ribotai supranta kūrybiškumą (Šorienė, 2014), vis dar labai trūksta kūrybiškai dirbti gebančių mokytojų. Girdzijauskienė, atlikusi tyrimą „Kūrybiškumui ugdyti palanki aplinka Lietuvos mokyklose“, pateikė išvadą, kad „kūrybiškumas pamokose ugdomas bent tris kartus rečiau nei teigia mokytojai“ (Girdzijauskienė, R., 2013, p.79). Todėl formuluojamas probleminis klausimas — kiek yra svarbi kūrybiškumo kompetencija mokytojams

ir kaip jie galėtų plėtoti kūrybiškumą kaip asmeninę savybę? Tad svarbu tinkamai įvertinti kūrybiškumo kompetencijos svarbą švietimo įstaigoje.

Temos naujumas. Mokslininkai apžvelgia skirtingus požiūrius į kūrybiškumą darbo aplinkoje, veiksnius, nulemiančius kūrybiškumą, kūrybiškumo ugdymo galimybes ir metodus. Atlikti kūrybiškumo vertinimo darbo aplinkoje tyrimai pateikia ganėtinai prieštarigus rezultatus. Šio darbo naujumas ir yra atlikti išsamią lyginamąją analizę nagrinėjama tematika, išsamiai išanalizuoti pedagogų kūrybiškumo kompetencijos raišką, plėtojimo galimybes.

Temos mokslinis kontekstas, ištirtumas Lietuvoje ir užsienyje. Tema išanalizuota užsienyje, Lietuvoje. Lietuvių mokslininkai, nagrinėjantys pedagogų kūrybiškumo kompetenciją švietimo įstaigoje, yra Deltuva, A. (2014), Vaicekauskienė, V. (2014), Šorienė, N. (2014, 2016), Girdzijauskienė, R. (2013), Černevičiūtė, J. (2014), Strazdas, R. (2014), Petrulytė, A. (2015), Jautakytė, Ž. (2016) ir kt. Užsienio mokslininkai: Sale, D. (2015), Robinson, K. (2015), Vecchi, A. (2016), Buckley, C. (2016), Soh, K. (2017), Allen, K. (2017) ir kt. Daugiau informacijos moksliniuose straipsniuose pateikiama apie mokinių, studentų kūrybiškumo gebėjimo lavinimą, mažiau aptariama pedagogų kūrybiškumo kompetencijos problema.

Darbo objektas. Kūrybiškumo kompetencija švietimo įstaigose.

Darbo tikslas — pasiūlyti sprendimus kūrybiškumo kompetencijai švietimo įstaigose plėtoti.

Darbo uždaviniai:

1. Išgryninti kūrybiškumo sampratą.
2. Apibrėžti kūrybiško žmogaus savybes.
3. Atskleisti kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo priemones.
4. Parengti kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo švietimo įstaigose teorinį modelį.
5. Empiriškai ištirti mokytojų kūrybiškumo kompetencijos raišką, plėtojimo svarbą, galimybes.

Darbo metodai: Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros lyginamoji analizė, statistikos duomenų analizė, dokumentų turinio analizė, kokybinis (interviu) bei kiekybinis (apklausos anketa) tyrimo metodai, grafinis duomenų pateikimas.

Darbo struktūra: Pirmojoje darbo dalyje analizuojama kūrybiškumo kompetencijos svarba, problematika švietimo įstaigose. Antroje darbo dalyje pateikiami teoriniai sprendimai dėl kūrybiškumo kompetencijos tobulinimo švietimo įstaigose. Analizuojama kūrybiškumo samprata, kūrybiškumo svarba mokykloje, savybės, būdingos kūrybiškai asmenybei, mokyklos aplinkos, skatinančios kūrybiškumą, pateikiamas kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo švietimo įstaigose teorinis modelis. Šiose dalyse apžvelgiama mokslinė literatūra, moksliniai straipsniai. Trečioje dalyje parenkama tyrimo metodologija, pagrindžiami metodai, pristatomas tyrimo organizavimas.

Ketvirtoje dalyje pristatomi tyrimų rezultatai, aptariami kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatai bei numatomos gairės kūrybiškumo kompetencijos pėtojimui. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

1. KŪRYBIŠKUMO KOMPETENCIJOS PLĖTOJIMO ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE PROBLEMOS ANALIZĖ

Kūryba — tai procesas, kuris skatina kurti naujas dvasines bei materialines vertybes. Sukuriama novatoriška idėja, nugalimi trikdžiai idėjos įgyvendinimo, bei sukuriamas naujas, vertingas, originalus produktas (Hernández-Romero, 2017). Kūrybiškumu laikoma asmenybės savybių visuma, leidžianti produktyviu darbu siekti kokybiškai naujų veiklos rezultatų, kurie laikomi originaliais ir reikšmingais visuomenei (Bučienė ir kt., 2017). Laimingos visuomenės vizija yra kuriama kiekvieno piliečio idėjomis, atskleidžiant asmenines savybes, nukreipiant žinojimą bei įgalinant kūrybingumą (Robinson, 2015). Žmogus, vertinantis save kaip kūrėjas, gali padaryti didžiulį sąmonės šuolį, sukurti ženkliai pridėtinę vertę. Tačiau kūrybiškumas gali būti ir kuriantis, ir griauantis — tai priklauso nuo kuriančiojo vertybinės orientacijos. Griauantis kūrybiškumas yra produktas, įtakotas mokslo ir technikos, pavyzdžiui — atominė bomba. Kitas pavyzdys — mažėjantis darbo vietų skaičius dėl procesų automatizavimo. Tai globalinės problemos, kurias taip pat įtakojo žmogaus intensyvus kūrybinis darbas (Guameng et al., 2015).

Visos įmonės, įstaigos ieško kūrybiškų darbuotojų. Kūrybiškumui daug dėmesio skiria švietimo politikai, mokslininkai, mokytojai. Ir nors kūrybiškumo svarba neabejojama, dauguma tyrimų rodo, kad nėra lengva taip greitai pakeisti nusistovėjusį požiūrį į žinių bei gebėjimų įgijimą, dažnai pedagogai negali paaiškinti kūrybiškumo reikšmės, kaip ugdymo procese atskleisti kūrybiškumo prasmę (Kopūstienė, 2015). Kūrybiškumas taip pat vertinamas, kaip esminis ekonominis išteklius. Visuomenės gerbuvis yra įtakojamas nuo gebėjimo padidinti kūrybingų asmenybių skaičių (Allen, Kern, 2017). Kūrybiškumas sietinas su asmens savasties paieška, savikūra. Kūrybiškų darbuotojų potencialas dažnai lemia sėkmingą veiklą, laimi konkurenciją. Kūrybiškumo stagnacija stabdo evoliucionavimą, gali iššaukti globalines krizes. Tačiau egzistuoja ir kitas reiškinys, tai — „Genialumo perteklius“, kas gali lemti destrukciją, chaosą (Lehrer, 2014).

Lietuvoje, kaip ir pasaulyje, kūrybiškumas nagrinėjamas fragmentiškai, nesutariama dėl bendros kūrybiškumo sampratos definicijos, tyrimo objekto, metodikos parinkimo. Kūrybiškumo kriterijų nustatymo nebuvimas yra ryški kliūtis ateities studijoms. Mokslinėse studijose diskutuojama, kaip atpažinti kūrybiškumą, kaip padėti jam atsiskleisti. Vyraujantys požiūriai į kūrybiškumą yra pragmatinis, mistinis, psichometrinis, psichodinaminis, kognityvinis, socialinis. Požiūriai į kūrybiškumą lemia tyrimų studijų kryptis. Nustatyta apie 12 kūrybiškumo studijų krypčių: psichometrinė, kūrybiškumo plėtotės, ekonominė, kognityvinė, komponentinio proceso, problemų nustatymo, problemų sprendimo ir ekspertinių žinių, kūrybiškumo raidos, sisteminė,

tipologinė. Kūrybiškumo sampratos aiškinimą apunkina požiūrių į kūrybiškumą įvairovė. Tradiciniu požiūriu kūrybiškumas apibrėžiamas, kaip asmens sugebėjimas atrasti, kas yra nauja, netikėta, originalu. Kūrybiškumas nagrinėjamas, kaip kūrybos proceso rezultatas, mąstymo gebėjimas, asmens savybė (Girdzijauskienė, Jautakytė, 2016).

Kūryba paprastai sutapatinama su meno studijomis. Tačiau kūrybiškumas būtinas ir kasdieniniame gyvenime, prižiūrint vaikus, prižiūrint namus, gaminant maistą, plėtojant verslą, pakuojant, parduodant, puošiant, dekoruojant, mokant, atliekant tyrimus ir t.t. (Wegener et al., 2017). Galima teigti, kad kūrybiškumas reikalingas kiekvienam, kai veikla susijusi su naujomis idėjomis, problemų sprendimu. Kūrybiškumo savybė, kūrybiškumo potencialas svarbus ateities gerbūviui.

Kūrybiškumo ugdymas — svarbi asmenybės ugdymo dalis. Stimuliuojant kūrybiškumą galima paskatinti meninius, ekonominius, akademinius pasiekimus, ir, žinoma, asmenybės augimą. Kūrybiškumo kompetencija gali būti ugdoma taikant individualią terapiją, keliant darbuotojų kvalifikaciją. Kūrybiškumas gali būti ugdomas įvairiose organizacijose su tam pritaikyta ugdymo metodika (Hay, 2016).

Kūrybiškumo kompetencijos problema yra aktuali šių dienų visuomenėje. Net ir pabaigus aukštąją mokyklą išugdoma standartinė asmenybė, kuriai sunku priimti savitus sprendimus bei originaliai mąstyti (Haris, 2016).

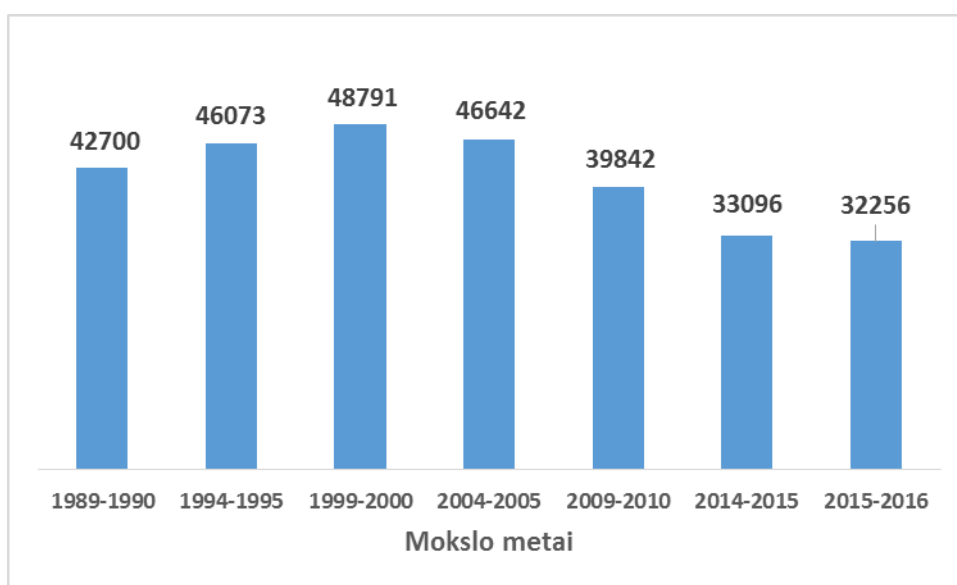
Mokykla — ta institucija, kurioje nuolat gausu naujovių ir kaitos, o mokytojas yra pagrindinis šių procesų įgyvendintojas (Valuckienė ir kt., 2015). Ugdymas kūrybiškumą, mokytojas turi sudaryti sąlygas atsiskleisti kiekvienam mokiniui, „kūrybiškas ir kritiniu mąstymu paremtas mokymas mokytojui kelia didelius reikalavimus. Jis turi žinoti tokio mokymo principus, nuostatas ir išlaikyti darbo vientisumą“ (Bukantienė J., 2013, p.105). Todėl labai svarbu, kad mokykloje mokiniai būtų skatinami diskutuoti, klausti, ieškoti įvairių problemos sprendimo būdų, išvelgti ryšį tarp įvairių reiškinių, kad būtų stimuliuojama kūrybinė jų veikla. „Mokinių kūrybiškumui didelę įtaką daro paties mokytojo kūrybiškumas. Tik kūrybiškas mokytojas gali išugdyti laisvą, savarankišką mokinio asmenybę, pasižyminčią ryškia individualybe ir socialiniu aktyvumu“ (Jonynienė, V., 2013, p.19).

Kūrybingumo ugdymo poreikis kyla dėl šiuolaikinės aplinkos, kuriai būdinga ekonominė, socialinė, kultūrinė, technologijų raida, jaučiamas nuolatinis poreikis inovacijoms, novatoriškoms idėjoms, kompleksiskam problemų sprendimui, taikant tarpdisciplininius sprendimus (Vaičekauskienė, 2014). Europos Sąjungos 2020 strategijoje akcentuojama švietimo svarba inovacijų plėtrai, sprendžiama, kaip ugdomas aukštos kvalifikacijos individas, ar sistema yra prieinama. Kūrybiškumas sietinas su lankstumu, gebėjimu prisitaikyti, atvirumu naujovėms, naujų problemų sprendimų suradimu, pasiruošimu rizikuoti, patirti nesėkmę ar klysti. Tačiau šiuolaikinė

švietimo sistema akcentuoja akademinis gebėjimus, nepritaikyta kūrybiškumo vertinimo skalė, sunku nustatyti kūrybiškumo kompetencijos rezultatus. Siekiant vystyti kūrybiškumo kompetencijos tendenciją mokyklose, reikalinga bendrauti su kūrybos žmonėmis, per partnerystes. Reikalingi kūrybos žmonės, kurie geba sukurti vizijas, gali plėtoti idėjas, pasitelkti komunikacijai konkrečias kultūrinės raiškos formas, emocijų ir simbolių kalbą. (Melnikova, Zaščerinska, 2015).

Pedagogų kūrybiškumo kompetencija yra pagrindinė sąlyga kūrybiškam mokinių ugdymui. Pedagogams kartais trūksta žinių, motyvacijos ar įgūdžių, dėl to dažnai mokinių kūrybiškumas ugdomas neformalioje veikloje, o ne įgyvendinant ugdymo programas. Dėl to svarbu spręsti mokytojo kūrybiškumo kompetencijos problemą, nes tik kūrybiškai dirbantis pedagogas išugdys kūrybišką mokinį (Potelienė, Tamašauskienė, 2014).

Lietuvoje jaučiamas mokytojų trūkumas (1 pav.). Esant pedagogų trūkumui, mažėja ir mokyklos vadovų pasirinkimo galimybė įdarbinti aukščiausios kompetencijos mokytoją.

1 pav. Bendrojo ugdymo mokytojų skaičiaus pokytis Lietuvoje (sudaryta pagal Šorienę, 2016)

Lietuvos mokinių, tenkančių vienam mokytojui, skaičius yra mažesnis nei vidutiniškai ES ar gretimose šalyse (2 pav.).

<p>10,3 12,9 13,3</p> <p>LIETUVA ESTIJA SUOMIJA</p> <p>PRADINIS UGDYMAS</p>	<p>7,3 9,9 8,9</p> <p>LIETUVA ESTIJA SUOMIJA</p> <p>PAGRINDINIS UGDYMAS</p>
<p>7,8 12,8 14,3</p> <p>LIETUVA ESTIJA SUOMIJA</p> <p>VIDURINIS UGDYMAS (BENDRASIS)</p>	<p>8,8 17,3 17,3</p> <p>LIETUVA ESTIJA SUOMIJA</p> <p>VIDURINIS UGDYMAS (PROFESINIS)</p>

2 pav. Lietuvos mokinių, tenkančių vienam mokytojui, skaičius (sudaryta pagal Petrauskienę, 2017)

Pedagogų ir mokyklos vadovų kūrybiškumo kompetencijos svarbos švietimo įstaigose poreikis gali būti analizuojamas vertinant pagrindinį kompetencijų ugdymo modelį. Pagrindiniai probleminiai aspektai:

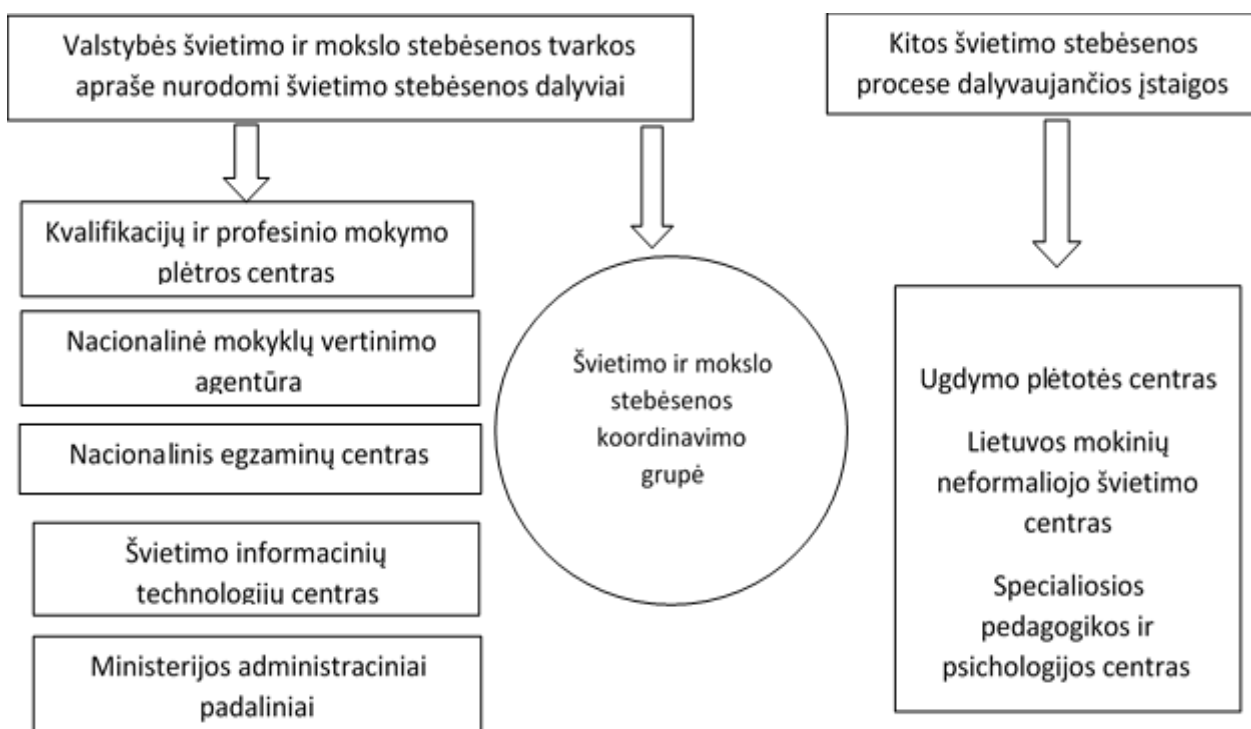
- Kūrybiškumo kompetencijos poreikio tyrimai.
- Kompetencijos ugdymo proceso kintamieji.
- Kompetencijos ugdymo konteksto ypatybės.
- Kompetencijos ugdymo rezultatų vertinimas (Melnikova, Zaščerinska, 2015).

Idealaus pedagogo (mokytojo) modelis teoriškai apibūdinamas, kaip — kvalifikuotas asmuo, kuris ugdo kitą žmogų. Pedagogo veiklos rezultatai vertinami mokinio mokymosi rezultatais (Strom, Martin, 2017). Mokytojas privalo būti objektyvus. Pedagogo kompetencijos pagrindą sudaro asmenybiniai bruožai (psichologinių, socialinių savybių visuma). Mokytojo autoritetas ir elgesys daro didelę įtaką mokiniui (Brandenburg et al., 2016).

Pedagogų kompetencijos yra nustatomos pedagogų profesijos kompetencijų aprašu. Šis aprašas reglamentuoja pedagogų kompetencijas, kurias apibrėžia švietimo įstatymas ir susiję teisės aktai. Pedagogų profesines kompetencijas apibrėžia bendrosios kompetencijos, didaktinės, kompetencijos, dalykinės kompetencijos. Kūrybiškumas vertinamas kaip kultūrinė kompetencija, kur vertinamas gebėjimas plėtoti kultūrą, dalyvauti švietimo veikloje, veikti kūrybiškai bei atvirai (VŠĮ „Efektyvaus valdymo sprendimų centras“, 2015).

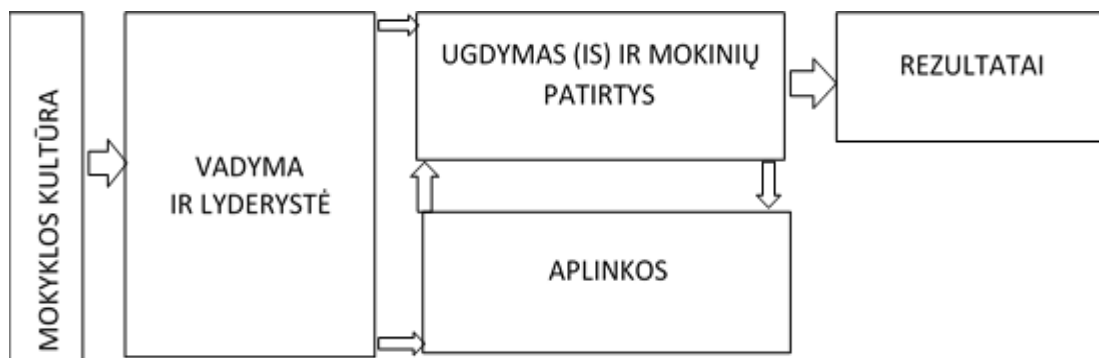
Siekiant skatinti mokytojų kompetencijų ugdymą ir Lietuvoje, ir Europos Sąjungoje, pabrėžiama būtinybė pagerinti mokytojų darbo kokybę. Tai sprendžiama užtikrinant tinkamą mokytojų parengimą aukštojoje mokykloje, pagalbą pedagogų karjeros pradžioje bei skatinant nuolatinį mokytojų profesinį tobulinimą. Mokytojai skatinami būti imlūs naujovėms, nuolat siekti tobulėjimo, gebėti vadovauti mokinių mokymuisi, išvelgti mokinių poreikius, ugdyti pasitikėjimu grįstus santykius su mokiniais (Kligienė, 2015). Pedagogas nustato tikslus ugdymo veiklai, suplanuoja ugdymo procesą, parenka mokomąją medžiagą, metodus. Švietimo kokybė priklauso

nuo to, kokios kokybės paslaugos bus teikiamos. Švietimo kokybės užtikrinimas yra daugelio švietimo stebėsenos dalyvių diskusijų objektas ir prioritetas (3 pav.). Kokybiškas švietimas yra visuomenės gerbūvio kūrimo pagrindas. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (2011) valstybė įsipareigoja užtikrinti švietimo paslaugų kokybę, o švietimo sistema — siekti geros kokybės rezultatų.

3 pav. Švietimo kontrolės procese dalyvaujančios organizacijos (sudaryta pagal Kligienę, 2015)

Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės įšivertinimo rekomendacijose (2015) pateikiamas mokyklos veiklos įšivertinimo modelis, kuris sudarytas iš keturių įšivertinimo sričių (4 pav.)

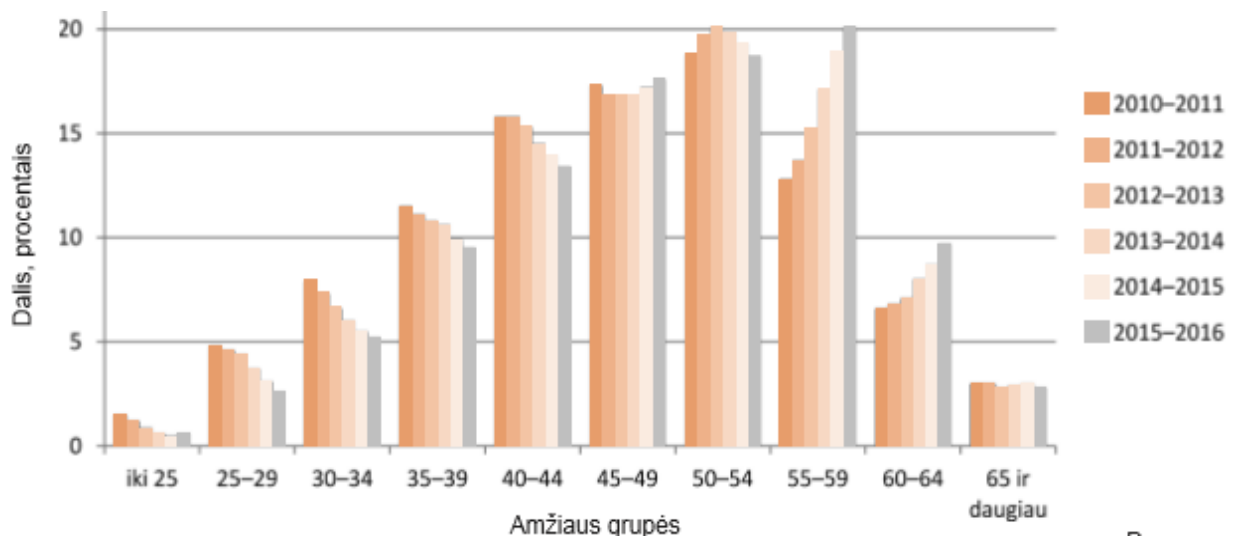
4 pav. Mokyklos veiklos įšivertinimo modelis (sudaryta pagal Survutaitę ir kt., 2015)

Kūrybingumo mokyklose skatinimui Europos Sąjungos (ES) Taryba pateikia rekomendacijas, apžvelgiama kūrybiškumo kompetencijos svarba. Pedagogams siūloma bendrauti

su menininkais. Kūrybinių profesionalų, ypač medijų srities, darbas mokykloje prisidėtų atskleidžiant galimybes mokytis pasitelkiant įvairias medijas, kūrybiškai naudojant, išplečiant, demokratizuojant raiškos mokymosi procese formų skalę. Rekomenduojama sukurti ilgalaikius mokymo įstaigų ir kultūrinių institucijų tinklus, skatinti menininkų mokymus, suteikiant jiems pedagoginius gebėjimus dirbti mokykloje (Europos kultūros darbotvarkės atviro koordinavimo metodo darbo grupės, skirtos sinergijų su švietimu, ypač menų ugdymu, ataskaita, 2014). Tobulėjant technologijoms, didėja tarpdisciplininių darbuotojų poreikis. Kūrybiškumas suteikia galimybes mokytis, kurti naujus produktus, formuoja gebėjimą pozityviai vertinti gyvenimo pasikeitimus, priimti kūrybiškus sprendimus (Varnienė, 2014).

Pastebėtina, kad švietimo dokumentuose nurodyti tikslai, nuostatos yra nutolę nuo realios meninio ugdymo kasdienybės, bendrose programose, standartuose nurodomos tik bendros didaktinės nuostatos. Dėl to pedagogai turi numatyti metodus, metodinę medžiagą, kur būtų numatytas didesnis dėmesys kūrybiškumui lavinti. Susiformavus šiai situacijai, kūrybiškumo ugdymas priklauso nuo pedagogo (Šorienė, 2016). Nielsen (2014) taip pat teigia, kad tik kūrybingas mokytojas gali išugdyti kūrybingą asmenybę. Nekūrybiškas mokytojas gali taip nesudominti mokinių, nevesti jų kūrybiniam ieškojimams, nelavins mokinių vizualizacijos gebėjimų. Tad mokytojas turėtų nusistatyti tikslą – kūrybiškumo ugdymą (Nielsen, 2014). Mokytojas turi skatinti kūrybiškumo polinkį mokiniuose, nes jie neugdomi slopsta. (Webb, Rule, 2014). Vizualinę raišką daugiau lemia individualios savybės – jautrumas, aktyvumas, iniciatyvumas, mąstymas, interesai, motyvacija (Yang, 2014). Pasak Gulish, Elfstrom (2017), organizuojant kūrybinę veiklą ir siekiant kūrybiškumo ugdymo, pedagogas turi būti pasirengęs derintis prie kintančių aplinkybių (grupės sudėties, pasirengimo lygio, motyvacijos kitimo, kitų reikalavimų ir t.t.) ir tai ugdymo procesą daro dar sudėtingesniu, o pedagogo darbą atsakingesniu (Gulish, Elstrom, 2017).

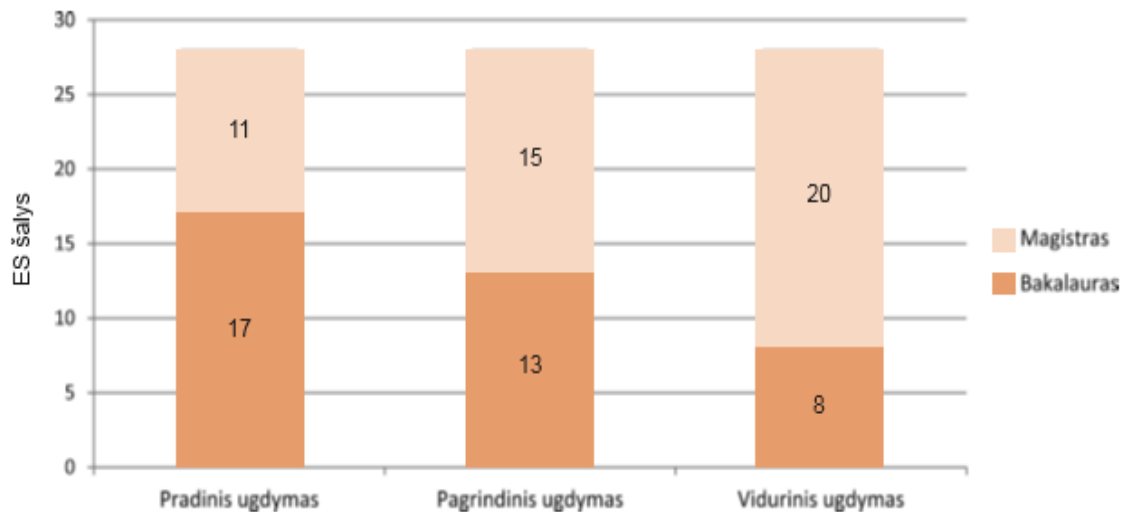
Lietuvoje pedagogas turi būti įgijęs aukštąjį išsilavinimą, pedagogo kvalifikaciją bei mokomojo dalyko specializaciją. Išsilavinimas suteikiamas universitetuose bei kolegijose. Pedagogo parengimas apima dalyko studijas bei pedagogines studijas, kurios susideda iš teorinės bei pedagoginės praktikos. Suteikiama galimybė mokytis gretutinėse studijose, tapti kelių mokomųjų sričių pedagogu. Jauni pedagogai gerai atsiliepia apie aukštosiose mokyklose įgytas teorines mokomojo dalyko žinias, tačiau jiems labiau stinga pedagoginių kompetencijų (Kligienė, 2015). Kūrybiškumo kompetencija plėtojama tik turint galias mokomojo dalyko žinias, nors tyrimai rodo, kad kūrybiškumas būdingas daugiau jaunai asmenybei. Lietuvoje didesnis procentas dirbančių pedagogų yra 40 - 59 metų amžiaus (5 pav.).

5 pav. Valstybinių bei savivaldybių mokyklų mokytojų pasiskirstymas pagal amžių (sudaryta pagal duomenų šaltinį ITC, 2016)

Autoriai studijose įvertino amžiaus bei kūrybiškumo ryšį, nors ir abejojama šia priklausomybe. Individo kūrybiškumas, atsižvelgiant į amžių, gali kisti. Jei kūrybinė veikla prasideda ties 25 m., kūrybiškumo viršūnė gali būti pasiekta apie 40 metus ar vyresniame amžiuje. Kūrybiškumo tendencijos kaita priklauso nuo veiklos rezultatų, pavyzdžiui, poezijoje, teorinėje fizikoje, matematikoje aukščiausių rezultatų pasiekama 20-30 metų laikotarpyje, vėliau kūrybiškumas mažėja. Psichologijoje bei sociologijoje kūrybiškumo viršūnė pasiekama ties 40 metus, vėliau kūrybiškumas mažėja. Tačiau rašytojai, istorikai, filosofai, mokslininkai geriausius rezultatus pasiekia 40-50 metų, šių sričių asmenybių kūrybiškumas mažėja labai lėtai arba nemažėja (Harris et al., 2016).

Mokytojų kvalifikacijai keliami reikalavimai didėja, tai atsispindi Europos šalyse (6 pav.), pavyzdžiui, Lenkijoje ir Airijoje mokytojams privalomas magistro laipsnis. Tokiu būdu didinamas mokytojų profesionalumas. Pedagogų ruošimo studijos paplitusios ir kaip gretutinė specialybė, pedagogais gali tapti ir įgiję kitą specialybę asmenys. Taip pritraukiami įvairesni specialistai, mažinamas pedagogų stygius. Tiek Lietuvoje, tiek Europoje mokytojai savo dalyko išmanymą įvertina geriau, palyginus su pedagoginiu meistriškumu (Kligienė, 2015).

6 pav. ES valstybėse mokytojams, dirbantiems skirtingose ugdymo pakopose, nustatytas minimalus akademinis laipsnis (sudaryta pagal Šorienę, 2016)

Siekiant pagerinti pedagogų kvalifikaciją, kai kuriose šalyse prailginama mokytojų rengimo trukmė. Mokytojų rengimo trukmė prailginta Airijoje. Nuo 2012 m. lygiagrečios mokytojų rengimo programos tęsiasi ketverius metus, anksčiau studijos truko 3-4 metus. Nuo 2014 metų nuoseklusis mokytojų rengimo modelis tęsiasi dvejus metus, anksčiau tęsėsi vienerius metus. Lenkijoje 2012 m. nustatyta, kad bakalauro studijų programa skirta tik ikimokyklinio bei pradinio ugdymo pedagogams. Magistro laipsnis privalomas pagrindinio ir vidurinio ugdymo pedagogams. Nyderlanduose siekiama, kad iki 2020 m. 50 proc. vidurinių klasių pedagogų įgytų magistro laipsnį (Kligienė, 2015). Šiuo metu Lietuvoje, Seime, taip pat diskutuojama apie magistro laipsnio būtinybę mokytojams.

Aktyvėjant globalizacijos procesams, augant konkurencijai tarp valstybių, pastebima migracijos problema. Migracija įtakoja skirtingą etninę ir kultūrinę šalies gyventojų įvairovę. Švietimui keliamas reikalavimas padėti emigrantams integruotis į darbo rinką, visuomenės bei kultūros gyvenimą. 2015 metais 244 ml. žmonių, t.y. 3,3 proc. pasaulio gyventojų, gyveno emigracijoje. Šis skaičius nuolat auga (UNFPA, 2016).

Vertinant demografinę gyventojų sudėtį, taip pat pastebimas visuomenės senėjimas, gimstamumas nuolat mažėja, todėl mažėja mokinių mokykloje. Sprendžiant pastarąsias problemas, švietimui keliami uždaviniai — užtikrinti kokybišką švietimą kiekvienam gyventojui, nevertinant socialinės ekonominės padėties, amžiaus, gyvenamosios vietos ar tautybės. Svarbu, kad švietimo sistema funkcionuotų darniai, paslaugų kokybė gerėtų. Švietimas veda į visavertį gyvenimą, asmens socialinį bei kultūrinį įtraukimą. Strateginėje švietimo ir mokslo programoje „ES 2020“ vienas iš keturių strateginių švietimo ir mokymo tikslų yra didinti novatoriškumą ir kūrybingumą, taip pat verslumą, visuose švietimo ir mokymo lygmenyse (ES 2020).

Švietimo sistemos gerinimas tiesiogiai susijęs su pedagogų kvalifikacija. Daroma prielaida, kad vystoma pedagogų kūrybiškumo kompetencija galėtų prisidėti prie visos švietimo sistemos pagerinimo. Švietimo kokybės gerinimas kelia išipareigojimus pedagogams ir jų vadovamas dirbti gerai, kūrybingai, ieškoti veiksmingesnių darbo metodų, vystyti nuolatinį mokymą bei dalintis gerąja patirtimi. Švietimo kokybės užtikrinimo sistema yra tobulintina. Tačiau kuriant naujas darbo vietas, pedagogams įgyjant papildomų kompetencijų, prireikia papildomų biudžeto finansinių išteklių (Šorienė, 2016).

Apibendrinant galima teigti, kad iki šiol dar nėra nustatytos vieningos kūrybiškumo sampratos, diskutuojama dėl tyrimo objekto bei metodikos parinkimo. Lietuvoje, kaip ir pasaulyje, kūrybiškumas nagrinėjamas fragmentiškai, nesutariama dėl bendros kūrybiškumo sampratos definicijos, tyrimo objekto, metodikos parinkimo. Kūrybiškumo kriterijų nustatymo nebuvimas yra ryški kliūtis ateities studijoms. Mokslinėse studijose diskutuojama, kaip atpažinti kūrybiškumą, kaip padėti kūrybiškumui atsiskleisti. Vyraujantys požiūriai į kūrybiškumą yra pragmatinis, mistinis, psichometrinis, psichodinaminis, kognityvinis, socialinis. Požiūriai į kūrybiškumą lemia tyrimų studijų kryptis. Nustatyta apie 12 kūrybiškumo studijų krypčių: psichometrinė, kūrybiškumo plėtotės, ekonominė, kognityvinė, komponentinio proceso, problemų nustatymo, problemų sprendimo ir ekspertinių žinių, kūrybiškumo raidos, sisteminė, tipologinė. Kūrybiškumo sampratos aiškinimą apskunkina požiūriai į kūrybiškumą įvairovė.

Pedagogui keliami aukšti socialiniai, pedagoginiai bei dalyko išmanymo reikalavimai. Pedagogų kūrybiškumo kompetencija yra pagrindinė sąlyga kūrybiškam mokinių ugdymui. Pedagogams kartais trūksta žinių, motyvacijos ar įgūdžių, dėl to dažnai mokinių kūrybiškumas ugdomas neformalioje veikloje. Svarbu spręsti mokytojo kūrybiškumo kompetencijos problemą, nes tik kūrybiškai dirbantis pedagogas išugdys kūrybišką mokinį.

Problema ta, kad Lietuvoje jaučiamas mokytojų trūkumas. Esant pedagogų trūkumui mažėja ir vadovų pasirinkimo galimybė įdarbinti aukščiausios kompetencijos pedagogą, nustatyti jo kūrybiškumo kompetenciją.

Vertinant demografinę gyventojų sudėtį taip pat pastebimas visuomenės senėjimas, gimstamumas nuolat mažėja, mažėja ir mokinių mokyklose. Kūrybiškumo kompetencija plėtojama tik turint galias mokomojo dalyko žinias, nors tyrimai rodo, kad kūrybiškumas būdingas daugiau jaunai asmenybei. Lietuvoje daugiausiai pedagogų 40 - 59 metų amžiaus. Keliamas klausimas, ar vyresnio amžiaus žmogus toks pat kūrybingas, kaip jaunas?

Sprendžiant pastarąsias problemas švietimui keliami uždaviniai — užtikrinti kokybišką švietimą kiekvienam gyventojui, nevertinant socialinės, ekonominės padėties, amžiaus, gyvenamosios vietos ar tautybės. Svarbu, kad švietimo sistema funkcionuotų darniai, paslaugų kokybė gerėtų. Švietimas veda į visavertį gyvenimą, asmens socialinį bei kultūrinį įtraukimą.

Švietimo sistemos gerinimas tiesiogiai susijęs su pedagogų kvalifikacija. Daroma prielaida, kad vystoma pedagogų kūrybiškumo kompetencija galėtų prisidėti prie visos švietimo sistemos pagerinimo.

Toliau šiame darbe aptarsime iškeltą prblematiką, nustatysime kūrybiškumo sampratą, kūrybiškumo kompetencijos svarbą švietimo įstaigoje – mokykloje, aptarsime veiksnius, kurie įtakoja kūrybiškumą, asmenybės bruožus, kurie būdingi kūrybiškai asmenybei, parengsime teorinį kūrybiškumo plėtojimo modelį švietimo įstaigose. Atliksime tyrimą siekiant įvertinti kūrybiškumo kompetencijos tendencijas mokykloje, vadovų požiūrį į kūrybiškus pedagogus.

2. KŪRYBIŠKUMO KOMPETENCIJOS TOBULINIMAS ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE: TEORINIAI SPRENDIMAI

2.1. Kūrybiškumo samprata

Žmogaus kūrybiškumas yra gyvenimiškų išvalgų dovana, tai ir nestereotipinis mąstymas, išeičių radimas susidarius keblioms situacijoms. Sprendimas priimamas vadovaujantis logika bei kūrybingumu, dviem paradoksaliais dalykais, kurių suderinimas sudaro strateginį mąstymą. Kūrybiškas požiūris padeda surasti rizikingus, originalius, tikslingus, toliaregiškus sprendimus (tokiu būdu tampama lyderiais), įvertinti platesnį alternatyvų pasirinkimą. Pedagogikos atstovai teigia, kad per savarankišką bei aktyvią kūrybinę veiklą žmogus atskleidžia savo tikrąjį aš, tampa laimingu ir naudingu visuomenei. Vertinant kūrybiškumo svarbą pedagogų kompetencijoje, pirmiausia išsiaiškinsime, kas yra asmenybės kūrybiškumas. Asmenybės kūrybiškumo teorija remiasi įvairiomis psichologinėmis ir filosofinėmis prielaidomis, kurios priklauso nuo laikmečio požiūrio į asmenį bei jo kūrybiškumą. Kūrybiškumo fenomeną tyrinėjusių mokslininkų interpretacijos yra įvairios (Tan, Perleth, 2015). Mokslininkai kūrybiškumą vertina kaip veiklos rezultata, procesą ar veiksmų sistemą (Salakhatdinova, Palei, 2015).

Apie kūrybiškumą kalbėta net antikos filosofų darbuose. Demokritas (470 m. pr. Kr.) teigė, kad kūrybinė veikla yra aplinkos poveikis, tai pažinimo rezultatas per jausmų pasaulį. Sokratas (470-399 m. pr. Kr.) bei Epikūras (341-270 m. pr. Kr.) teigė, kad žmogus per pažinimą bei savęs tobulinimą kuria save, tuo remiasi visa žmogaus veikla. Platonas (427-347 m. pr. Kr.) teigė, kad kūryba turi būti priklausoma nuo gėrio, žmogus atkartoja jį supančią tikrovę. Platonas nurodė, kad kūrybos procesas yra nesąmoningas dvasinis polėkis. Aristotelis (384-322 m. pr. Kr.) teigė, kad kūryba gimsta iš pakartojimų, bet nesutiko, kad kūrybos procesas yra aplinkos kopijavimas. Aristotelis taip pat pabrėžė įgimtą talentą, gebėjimus, pažymėjo kūrybos pedagoginę paskirtį (Andrijauskas, 2016).

Viduramažiais (Akvinietis ir Šv. Augustinas) laikyta, kad žmogaus kūrybinės galios kyla iš pasąmonės siekiant atkartoti dieviškąjį grožį. Renesanso epochoje iškeliamas kūrybiška asmenybė, sujungianti intelektulius ir intuityvius pradus. Dekartas teigė, kad menas yra siejamas su pažinimu. Baumgartenas teigė, kad kūrybiškumas, tai ne intelektualinė, bet juslinė prigimtis (Andrijauskas, 2016). Hobbes (1588 – 1679) pripažino vaizduotės svarbumą, žmogaus minčių ir planavimo svarbą. Anksčiau kūrybiškumas buvo siejamas su genialumo pagrindu ar sėkme (Harris, 2016). Froidas bei Jungas kūrybą siejo su iracionaliais pasąmonės impulsais, kurie kūrybiniame procese virsta simboliais, jungiančiais pasąmonę ir sąmonę (Tan, Perleth, 2015). XVIII a. pabaigoje XIX

a. pradžioje kūryba vertinta ne kaip tikrovės atkartojimas, bet kaip asmenybės kūrybinių gebėjimų apraiška (Andrijauskas, 2016). Robert (1993) įrodė, kad kūrybiškumas pasiekiamas kiekvienai asmenybei, tai nėra išskirtinė savybė. Kūrybiškumas įvardijamas kaip viena svarbiausių žmogaus asmeninių kompetencijų, nulemiančių individo gyvenimo kokybę ir sėkmę (Harris, 2016).

Kūrybiškumą dažniausiai nulemia asmens savybės – mąstymas, vaizduotė, išradingumas, smalsumas, motyvacija, poreikis tobulėti, naujų idėjų generavimas. Yra nuomonių, kad kūrybiškumo stimulus yra tinginystė ar nuobodulys. Daugelis išradimų atrasta dėl to, kad žmogui buvo nuobodu (Petruolytė, 2015). Mokslininkai kūrybiškumą taip pat sieja su asmens gebėjimais bei mąstymu, nagrinėjamas kūrybos procesas, proceso rezultatai. Mokslininkai taip pat aptaria kūrybiškos asmenybės savybes. Mokslinėje literatūroje pateikta daug ir įvairių apibrėžimų apie kūrybiškumą (žiūrėti 1 lentelę).

1 lentelė. Kūrybiškumo sampratos traktuotės
(sudaryta pagal Nathan., 2015; Bučienė ir kt., 2017)

Apibrėžimas	Autorius
Kūrybiškumas — tai individo įtraukimas į kūrybinį aktą.	Ford, 1996; Torrance, 1988
Kūrybiškumas — tai naujų ir naudingų idėjų kūrimas, individualus kognityvinis procesas, susidedantis iš kelių etapų.	Amabile, 1988
Kūrybiškumas – asmens sugebėjimas surasti originalių idėjų, išvalgų, sukurti meno kūrinius, kurie ekspertų laikomi turinčiais mokslinę, technologinę ar estetinę vertę.	P.E.Vernon, 1989
Kūrybiškumas — tai naudingos, vertingos naujos prekės, paslaugos, procedūros ar proceso, idėjos kūrimas asmenims, dirbantiems kartu sudėtingoje socialinėje sistemoje.	Woodman ir kt., 1993
Kūrybiškumas — tai idėjos, kurios yra tinkamos ir naudingos, naujos ir originalios.	Oldham ir Cummings, 1996
Kūrybiškumas — tai sąvoka, susijusi su inlektu, eksperimentavimu, ieškojimais, atkalniu darbu.	Glosienė A., 1999
Kūrybiškumas — tai meninės išvalgos ir išradingi problemų sprendimai.	G.Haggort, 2005
Kūrybiškumas — tai asmens gebėjimas atrasti tai, kas yra nauja, netikėta, originalu.	Sternberg, Lubart, Kaufman, 2005; Runco, 2008; De Bono, 2009; Baravičiūtė, 2014.
Kūrybiškumas — gebėjimų visuma, tai intelektinių asmens savybių kompleksas, nuo kurio priklauso ir asmens požiūris į gyvenimą.	Runco, 2004; Girdzijauskienė, 2005; Grakauskaitė-Karkockienė, 2006; Grecov, 2007; Jovaiša, 2007; Beresnevičius, 2010.
Kūrybiškumas – asmenybės savybių kompleksas, kuris leidžia produktyviu darbu pasiekti visuomeniškai reikšmingų veiklos rezultatų; tai mentalinis ir socialinis procesas, kuris apima naujas idėjas, koncepcijas, naujų ryšių bei sąveikų atradimus.	Lietuvos inovacijų plėtros 2014 –2020 m. programa.

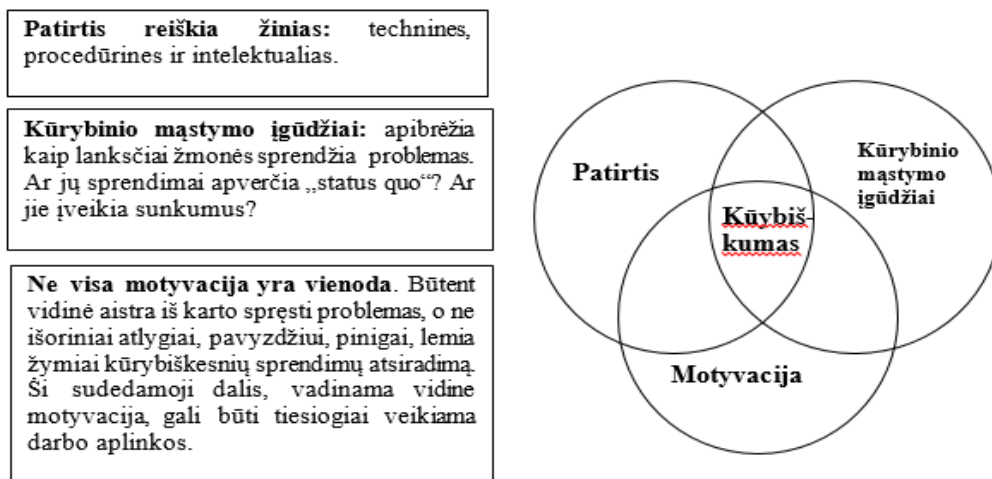
Tradiciniu požiūriu kūrybiškumas laikomas asmenybės gebėjimu atrasti tai, kas nauja, netikėta, originalu. Kūrybiškumas, kaip procesas, įvardijamas, kaip kūrybinio mąstymo įvairovė, pasaulio suvokimas. Nurodoma kūrybinė intuicija, fantazija, įkvėpimas, divergentinis mąstymas, kūrybinis aktyvumas. Kūrybinio mąstymo gebėjimas vertinamas, kaip kelių idėjų generavimas tuo pačiu metu, nestandartinių idėjų įgyvendinimas, informacijos analizavimas, siekiant išspręsti

problema (De Bono, 2015). Divergentinis mąstymas vertinamas pagal mąstymo sklandumą, originalumą, lankstumą, detalumą (Petruolytė, 2015).

Kūrybiškumas, kaip asmens savybė, yra atvirumas naujoms patirtims, lankstumas, originalumas, savarankiškumas bei kt. Mokslininkų nuomone (Girdzijauskienė, 2014, 2016; Brandenburg, McDonough, Burke, White 2016), kūrybiškumas laikomas gebėjimų visuma, tai kompleksas asmens savybių, kas nulemia požiūrį į gyvenimą. Kūrybiškumas, kaip rezultatas, yra gebėjimas atrasti ar sukurti kažką naujo, originalaus ar neįprasto, pabrėžiamas socialinis reikšmingumas bei naujumas. Kūrybos produktu laikomi veiklos rezultatai, kaip idėjos ar materialūs produktai (Girdzijauskienė, 2016).

Asmenybės viduje kūrybiškumas susideda iš trijų esmių (7 pav.):

1. Profesionalumo.
2. Įgūdžių kūrybiškai mąstyti.
3. Motyvacijos (Tan, Perleth, 2015).

7 pav. Kūrybiškumo komponentai (sudaryta pagal Tan, Perleth, 2015).

Kūrybiškumas suprantamas ir kaip nenutrūkstamas procesas bei kūrybinės problemos sprendimas. Petrulytė (2015) kūrybiškumą siūlo skaidyti į smulkesnes dalis (8 pav.).

8 pav. Aštuonių žingsnių integravimas į keturias kūrybinio proceso pakopas (sudaryta pagal Petrulytę, 2015)

Kūrybiškumą, kaip nenutrūkstantį procesą, sudaro keturios pagrindinės pakopos (9 pav.):

1. Problemos radimas, jos apibrėžimas.
2. Problemos interpretavimas.
3. Veiksnių numatymas problemai išspręsti.
4. Geriausio sprendimo pritaikymas praktikoje (Girdzijauskienė, 2014).

9 pav. Keturios kūrybinio proceso pakopos (sudaryta pagal Girdzijauskienę, 2014)

Kūrybiškumas išskiriamas pagal rūšis:

1. Ekspresyvusis spontaniškumas – naujų idėjų kūrimas, techninis kūrybingumas, išradimų kūrybiškumas.

2. Inovacinis kūrybiškumas – principų praplėtimas, naujų principų pasiūlymas. Kūryba suprantama kaip improvizavimas. Taip pat tai vertinama, kaip naujo produkto sukūrimas

įvairiose srityse, mene, moksle, inžinerijoje, vadyboje ar versle, kasdieninėje veikloje (Tan, Perleth, 2015).

Girdzijauskienė (2016) išskiria kūrybiškumui palankias charakteristikas organizacijoje (2 lentelė):

2 lentelė. Kūrybiškumui palankios charakteristikos (sudaryta pagal Girdzijauskienę, 2016)

Pavadinimas	Charakteristika
Požiūrio pozityvumas į pokyčius	Inovacijų parama, pokyčių paskatos, permainų skatinimas, teigiamas požiūris į darbą, veiklumą, išradingumą, iniciatyvą.
Tarpasmeniniai santykiai grįsti pasitikėjimu bei pagarba.	Asmens autonomijos skatinimas, toleravimas asmenybės, veiklos, siekių, idėjų, atvirumas bei kilnumas, baimės nebuvimas.
Savarankiškumas ir veikimo laisvė.	Savarankiškumo palaikymas, toleruojami skirtingi požiūriai, neapibrėžtumas. Skatinama asmeninė laivė, leidžiama eksperimentuoti, klysti, pradėti iš naujo.
Bendradarbiavimas	Pagalba kolegai, kuris turi idėją, reguliarių susitikimų organizavimas, skatinamas keitimasis idėjomis, grupių formavimas, kolegų palaikymas, bendrumas.
Lanksti rezultatų įvertinimo strategija, skirtingų požiūrių palaikymas, išsakymo skirtingų požiūrių galimybė.	Metiniai pokalbiai, susirinkimai.
Kūrybiškumo pavyzdžiai	Kūrybingos asmenybės komandose ar grupėse, kūrybiškų rezultatų, elgesio pavyzdžiai, kompetentingi kolegos.
Fizinė aplinka	Vizualių detalių gausa, paveikslai, natūralios apdailos medžiagos, šiltų spalvų gama, kontrastai.

Organizacijoje kūrybiškumo samprata yra platesnė. Kūrybiškumas vertinamas ne tik kaip individualus, bet ir kolektyvinis, struktūrizuotas bei aiškiai apibrėžtas procesas. Kūrybiškumas vertinamas pagal savo išraišką (10 pav.). Kūrybiškumas apima ne vien naujų idėjų generavimą (divergentinį mąstymą), tačiau ir praktinę idėjų naudą (kovergentinį mąstymą). Kūrybiškumo samprata vis labiau artimesnė inovacijų sampratai (Bučienė ir kt., 2017).

10 pav. Kūrybos samprata (sudaryta pagal Bučienę ir kt., 2017)

Skirtingame kontekste ar skirtingoje aplinkoje naudojamos ir skirtingos kūrybiškumo sampratos. Netapatus kūrybiškumo sampratų naudojimas gali sukelti ir komunikavimo problemų.

Taigi, kūrybiškumo sąvoka interpretuojama skirtingai: vieni mokslininkai kūrybiškumą vertina kaip veiklos rezultatą, kiti - kaip specifinius gebėjimus, veiklos procesą. Kūrybiškumas įvardijamas ir kaip skirtingų veiksmų sistema, ir kaip asmeninė savybė. Apibendrinus mokslininkų apibrėžimus apie kūrybiškumą, galima daryti išvadą, kad kūrybiškumas yra kūrybinis procesas, pasireiškiantis naujomis idėjomis, išraiškos ir formų sukūrimu, tai ieškojimas esamų problemų naujais sprendimo būdais, naujai interpretuojant realybę arba ieškant naujų galimybių, tai procesas, kuris gali išplėsti žinias ir padėti atrasti naujų būdų joms panaudoti. Galima teigti, kad veikla, kompetencija, mąstymas bei kūrybiškumas ir sudaro žmogaus esmę.

2.2. Kūrybiškumo svarba švietimo organizacijoje

Organizacinis kūrybiškumas atitinka sisteminių požiūrį kūrybiškumo teorijų klasifikacijoje ir apibrėžiamas, kaip vertingo naujo produkto, idėjos, paslaugos, procedūros kūrimas ar procesas, kurio metu darbuotojai dirba kartu socialinėje sistemoje. (Ciesielska, Jemielniak, 2017). Kūrybinės veiklos motyvacija ypatingai svarbi pedagogo darbui, būtent mokytojo pozicija nulemia kūrybinę atmosferą mokymo procese. Kūrybiškumo procesas neišivaizduojamas be kūrybinio

darbuotojo bet kurioje įmonėje, juo labiau mokykloje. Kūrybiškos mintys kyla per problemų, sudėtingų situacijų ar metodų analizę. Sėkmingas kūrybiškumas organizacijoje pasireiškia tada, kai kūrybiškos mintys yra tinkamos ir taikomos organizaciniam poreikiui (Strom, Martin, 2017). Kūrybiškam darbui yra priešingas šabloniškumas, kuris kelia nuobodulį, mažina domėjimąsi žiniomis.

Kūrybiškumas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose taikomas per veiklos sritis:

- Ugdymo turinio suplanavimas.
- Mokymo programos sukūrimas.
- Mokymo proceso valdymas.
- Edukacinių technologijų sukūrimas.
- Neformalusis ugdymas.
- Bendradarbiavimas su mokinių tėvais.
- Ugdymo strategijų sukūrimas.
- Asmenybės ugdymo prognozavimas (Nedzinskaitė, Barkauskaitė, 2017).

Mokykloje mokytojų funkcijos yra šios:

- Pagalba mokiniams adaptuojantis mokykloje.
- Mokinių asmeninės brandos ugdymas.
- Mokyti, motyvuoti, vadovauti, instrukuoti.
- Vertinti mokinių darbą, jį reguliuoti (Melnikova, Zaščerinska, 2015).

Mokytojo svarbūs bruožai:

- Meilė ir pagarba mokiniui, kuri kyla iš pašaukimo (mokytojas padės mokiniui bendrauti, mokytis).
- Kompetencija bei dalykiškumas (profesinės žinios, gebėjimai, vertybės).
- Demokratiškumas.
- Optimizmas (mokytojas tiki mokinio gebėjimais bei galimybėmis ateityje).
- Entuziazmas.
- Kūrybiškumas (mokytojas pateikia žinias nestandartiškai).
- Humoro jausmas (mokinys nejaučia įtampos) (Melnikova, Zaščerinska, 2015).

Mokytojas padeda mokiniui jaustis atsakingam už savo veiksmus, norus, mintis, skatina atskleisti savo geriausias savybes. Kūrybiškas mokytojas taip pat skatina mokinio iniciatyvas, kūrybinę veiklą. Mokytojai vertina mokinių atliktas kūrybines užduotis. Mokytojas yra pagrindinis aplinkos, palankios kūrybiškam mokymuisi, kūrėjas. Mokslininkai pabrėžia, kad mokymosi aplinka labai svarbi mokiniui, kur mokinys gali būti aktyvus, jaustis laisvai. Mokytojai turėtų būti

kaip „refleksyvūs praktikai“, skatintojai, pagalbininkai, tačiau ne biurokratai, kurie tiesiog įgyvendina politinius sprendimus ar yra pernelyg didaktiški (Sale, 2015).

Mokytojui darbe svarbiausi yra šie aspektai:

- Kūrybiškas ugdymas. Mokytojų parengime svarbu vystyti naujus gebėjimus, technikas, metodus, kur būtų skatinamas kūrybiškumas, inovatyvumas. Profesiniam tobulėjimui turi būti skiriami pakankami ištekliai.

- Kūrybiškumo supratimas. Reikalinga įvardinti ir suprasti, kas yra kūrybiškumas ir kaip jį skatinti.

- Mokinių kūrybingumo įvertinimas. Mokytojai įvertina mokinių kūrybingumą, skatina kūrybingus mokinių sprendimus.

- Labai svarbus paties mokytojo kūrybingumas. Mokytojas, siekiantis mokyti kūrybiškai ir inovatyviai, ir pats turi būti kūrybiškas.

- Naujų technologijų intergravimas į ugdymo procesą. Reikalinga techninio personalo parama.

- Laikas. Laisvas laikas, skirtas savarankiškai veiklai.

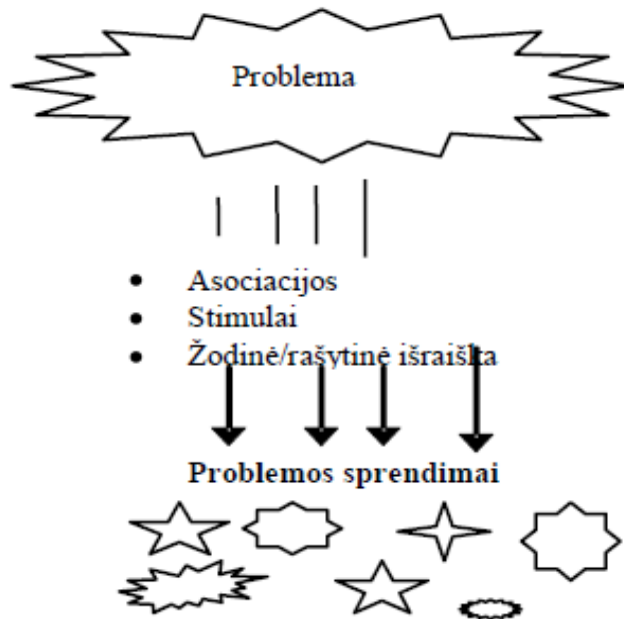
- Aplinka. Svarbi fizinė aplinka, mokymuisi skirtos erdvės, kaip biblioteka, informaciniai centrai ar kt. Kūrybiškai palankios aplinkos kūrimui turi įtakos klasės erdvė, išplanavimas, suolų sustatymas, klasės puošimas mokinių darbais, tai reikšmingos smulkmenos. Klasėje turi būti jauku, gera tiek mokiniams, tiek mokytojui (Strom, Martin, 2017).

Kūrybinis veiksmas yra sudėtingas ir dinaminis, kai kuriama organizacinėje sistemoje. Organizacijos kūrybiškumą lemia šios tendencijos:

1. Organizacijos poreikis prisitaikyti prie pokyčių.

2. Susidomėjimas inovacijomis (Ciesielska, Jemieliak, 2017).

Kūrybiškumas organizacijoje vertinamas pagal sudėtingų, tarpdisciplininių problemų sprendimą, kūrybišką mąstymą, inovatyvių žinių, technologijų, informacijos panaudojimą. Kūrybiškumas organizacijoje gali būti sąmoningai stimuliuojamas, generuojamos idėjos, sprendžiamos problemos (11 pav.) (Partnership for 21st Century Skills, 2017).

11 pav. Kūrybiškų sprendimų paieška (sudaryta pagal Vecchi, Buckley, 2016)

Organizacijos siūlo sprendimus kintamiems visuomenės poreikiams. Didėjantis permainų tempas padidina lūkesčius darbuotojų kūrybiškumo kompetencijai.

Taip pat ryški tendencija organizacijos kūrybiškumo vystymuisi yra inovatyvumas. Šiuolaikinė organizacija turi prisitaikyti prie permainų, panaudoti inovatyvias verslo praktikas, produktus, paslaugas, procesus. Kūrybiškumas organizacijoje apima individo gebėjimus, kompetenciją, išsilavinimą, patirtį, asmenybę, žinias, motyvaciją, procesą, aplinką (psichologinę, fizinę) (Vecchi, Buckley, 2016).

Organizacijoje kūrybiškumą taip pat skatina lyderystė. Lyderio savybė ypatingai svarbi mokytojo profesijai, mokytojas yra lyderis mokiniams. Mokslininkai nustatė detalų lyderio elgsenos, skatinančios ir stabdančios kūrybiškumą, tendencijas. Pozityvi lyderio elgsena – pagalba komandos narių veiksmams, negatyvių jausmų nukreipimas, pozityvus atsakomasis ryšys apie atliktą darbą, reguliarūs susirinkimai, naujų idėjų ir nuomonių išklauskymas. Darbuotojų kūrybiškumui trukdo pernelyg dažnas darbo patikrinimas, aiškumo apie užduotį nesuteikimas, dažnas užduočių keitimas, susidomėjimo pavaldinių idėjomis ar darbu nebuvimas (Hober, 2016).

Kūrybiškumas naudingas ne tik organizacijai, tačiau ir organizacijos nariams, tai didina savivertės pajautimą. Kūrybiškumas organizacijoje plėtojamas tada, kai yra sudarytos tinkamos sąlygos. Kūrybiškumas gali daryti stebuklus organizacijoje, kūrybiški darbuotojai gali padėti organizacijai pasiekti geriausių rezultatų (Strom, Martin, 2017).

Apibendrinant galima teigti, kad kūrybiškumas kaip stipri kūrybinės veiklos motyvacija visų pirma reikalinga mokytojui. Būtent mokytojo pozicija lemia kūrybišką atmosferą mokymo procese. Organizacijoje kūrybiškumą skatina lyderystė. Lyderio savybė ypatingai svarbi mokytojo

profesijai, mokytojas yra lyderis mokiniams. Organizacijos kūrybiškumą lemia šios tendencijos: organizacijos poreikis prisitaikyti prie pokyčių, susidomėjimas inovacijomis. Kūrybiškumas yra organizacijos paskata eiti į priekį, tobulėti. Siekiant kūrybiškumo, organizacija turi skatinti darbuotojus kūrybiškai, inovatyviai ir aktyviai mąstyti.

Darbuotojų kūrybingumą stabdo pernelyg dažnas jiems priskirto darbo tikrinimas, pakankamo aiškumo apie užduotį nesuteikimas, dažnas užduočių keitimas, susidomėjimo pavaldinių darbu ir idėjomis nebuvimas.

2.3. Savybės, būdingos kūrybiškai asmenybei

Mokslininkai atliko daug tyrimų vertinant kūrybiškos asmenybės bei kūrybos procesų ypatumus. 1970-2010 metais kūrybiškumo srityje pateikiama per 7 000 nuorodų pasaulinėje literatūroje. Kūrybiškų asmenybių, kurios išsiskiria kūrybiniais laimėjimais įvairiose srityse, ypatumai nustatomi skirtingomis metodikomis — testais, biografinėmis anketomis, klausimynais. Manoma, kad kūrybiškumas būdingas kiekvienam (Bertašienė, 2016). Žmogaus kūrybiškumą lemia ir jo asmeninės savybės: savarankiškumas, gebėjimas spręsti problemas ir priimti iššūkius, lankstumas, originalumas. Mokslininkai kūrybingai asmenybei priskiria bruožus: atkaklumas, dominavimas, stipri korealiacija, nustatyta tarp kūrybiškumo ir estetinio jautrumo, nepriklausomybės jausmo, plačių interesų, energingumo, savęs atskleidimo, pasitikėjimo savimi (Grosul, Gregory, 2014).

Mokslininkai išskiria savybes, būdingas kūrybiškiems asmenims (3 lentelė).

3 lentelė. Kūrybingos asmenybės savybės
(sudaryta pagal Girdzijauskienę, Jakutytę, 2016, 9 p.; Černevičiūtę, Strazdą, 2014, 117 p.)

Asmenybės savybės	Autoriai
Sugebėjimas įvertinti problemą, kitaip išvelgti dalykus, veikti naujais būdais, detalizuoti visumą, sklandžiai ir lanksčiai mąstyti, būti originaliam, toleruoti neaiškumus, būdingas konvergentinis ir divergentinis mąstymas.	Guilford, 1959
Originalumas, išvalgumas, išradingumas, naudingumas, keistumas.	Torrance, 1966; Johnson, 1972
Spontaniškumas, drąsa, laisvė, savęs priėmimas.	Maslow, 1968
Spontaniškumas, humoro jausmas, lankstumas, originalumas, laisvė, normų nepaisymas.	Haimovitz, Haimovitz (1973)
Savarankiškumas, savigarba, atkaklumas, intravertiškumas, dviprasmiškumo toleravimas, socialinė savitvarda, elgesio lankstumas, noras rizikuoti, emocinis nepastovumas.	Barron, Harrington, 1981; Eysenck, 1993
Stipri motyvacija, intelektinis smalsumas, ištvėrmė, nepriklausomybės jausmas, stipri savirealizacija, savęs atskleidimas, pasitikėjimas savimi, atvirumas, jautrumas, potraukis į sudėtingumą ar neaiškumą, gebėjimas panaudoti įgytą patirtį.	Amabile, 1983, 1996; Eysenck, 1993; Feist, 1999; Davis, 1999;
Veiklumas, polinkis rizikuoti, siekis įveikti kliūtis, dviprasmybių toleravimas.	Sternberg, 1990; Lubart, 1995
Konformizmas, dogmatizmas, nuotaikų kaita, narcisizmas,	Runco, Shaw, 1994

Asmenybės savybės	Autoriai
hipomanija, atsparumas aplinkos spaudimui.	
Dominavimas bei nuolankumas, jautrumas bei abejingumas, ekstravertiškumas bei intravertiškumas.	M. Csikszentmihalyi, 1996, 2006
Atkaklumas, ryžtas, savikontrolė, gebėjimas dirbti ilgą laiką.	Lenon, Dacey, 2000
Žaismingumas, emocionalumas, pasitikėjimas savimi, darbštumas, orientavimasis į save, kritiškumas, individuali asmenybė, savarankiškumas, smalsumas.	Petrulytė, 2001
Aiškus savivokos bei savivertės jausmas.	Sawyer, 2006
Neapibrėžtumo tolerancija, gebėjimai greitai įvertinti kitą asmenį. Teisingas rizikos įvertinimas, objektyvumas, gebėjimas keistis.	Andre, Sirkin, 2006

Mokslininkai tiria asmenybės bruožams būdingus ypatumus, charakterio emocijas bei savybes, akcentuoja svarbą psichinių ypatybių. Taip pat kūrybiškumui gali būti priskirtinos ir kai kurios neigiamos savybės, pavyzdžiui, išsiblaškymas, abejingumas, nepaklusnumas, nuolaidumas (Černevičiūtė, Strazdas, 2014). Kuriančiam svarbios tiek teigiamos, tiek neigiamos savybės siekiant realizuoti savo kūrybinį potencialą. Ištirta, kad kūrybiškoms asmenybės būdingos ir prieštaringos savybės:

- Jautrumas bei abejingumas.
- Tvarka ir chaoso troškimas.
- Pakili nuotaika bei nusivylimas.
- Noras pasireikšti, susiliejęs su kitais.
- Dominavimas ir nuolankumas.
- Ekstravertiškumas bei intravertiškumas (Fogarty ir kt., 2015).

Asmenybės originalumas sietinas su kūrybiškumu. Barron dar 1957 m. tyrinėjo originalumo, asmenybės bruožų, intelekto sąryšio ypatumus. Jis pastebėjo, kad originalūs tiriamieji buvo labiau apsišvietę, intelektualūs, domėjosi aktualiomis problemomis, vaizduotė jų buvo išlavinta, jie buvo socialiai efektyvūs, dažniau dominavo, iniciatyvūs, gerų verbalinių gebėjimų.

Neoriginalūs tiriamieji buvo stereotipinio mąstymo, apatiški, konformistiškesni (Litchfield et al., 2015). Barron (1957) nustatė reikšmingas originalumo, dominavimo, idėjų gausumo, atkaklumo, reakcijos į impulsus ir emocijas koreliacijas. Originalūs, žemo intelekto tiriamieji įvardino save kaip jausmingus, atvirai išsakančius savo nuomonę, iniciatyvius, sarkastiškus, stiprius, dominuojančius, įtaigius, reikalaujančius, sugebančius vaidinti.

Neoriginalūs, aukšto intelekto tiriamieji apibūdino save kaip ramius, optimistus, malonius, švelnius ir neegoistiškus žmones (Litchfield et al., 2015).

Vėliau Barron (1988) atliko kūrybiškumo studiją, nurodė, kad kūrybiškumą sudaro savastis (angl. Self). Savastį sudaro motyvacija bei stilius, gyvenimo, darbo, karjeros prasmės suvokimas, vertybinės nuostatos, tai vykstanti priešybių kova, kuri verčia asmenį apsispręsti.

Savastis lemia asmenybės savybes bei elgesį. Nustatyta, kad svarbiausi savasties tyrinėjimų aspektai ne psichometriniai, tačiau motyvacijos ypatumai (Litchfield et al., 2015).

Akivaizdu, kad kūrybiškumas ir asmens motyvacijos struktūra yra glaudžiai susiję. Sąsajos nustatytos tarp kūrėjo saviraiškos poreikio, gyvenimo misijos suvokimo, vidinės motyvacijos (Girdzijauskienė, Jakutytė, 2016).

Runco (2004) atliko studiją apie kūrybiškumą ir nustatė, kad kūrybiškumas yra įvairių savybių kompleksas — originalumas, veiklumas, lankstumas, gebėjimas spręsti problemas, priimti iššūkius, įtakoti pokyčius kultūros bei technologijos srityse. Kūrybiškumas visada siejamas su originalumu (tai nukrypimas nuo normos, šablono, išskirtinumas), todėl požiūris į kūrybišką asmenybę gali būti stigmatizuotas. Kūrybiškos asmenybės savybes tyrė humanistinės psichologijos atstovai (Maslow, 1967; Rogers, 1959; 1961). Pagrindinės savybės: saviaktualizacija, laisvė, drąsa, savęs priėmimas, spontaniškumas. Humanistinė – egzistencinė psichologija dėmesį akcentuoja į žmogiškąjį potencialą. Teigiama, kad kūrybiškumas kilęs iš pačio žmogaus esmės, kūrybiškumo maksimumas priskiriamas gerai funkcionuojančiai, siekiančiai įprasinti ir išreikšti save asmenybei. Teigiama prielaida, kad kiekvienas gali būti kūrybiškas, pasinaudojęs savo kūrybiškumu, jaustis laimingu bei prasmingai gyvenančiu žmogumi (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Simonton (1984; 2000) tyrė genialių bei kūrybiškų žmonių gyvenimo bei asmenybės ypatumus, apibendrina ankstesnių tyrimų rezultatus: Barono (1957), MacKinnono (1962). Nustatė, kad kūrybiškai asmenybei būdinga: nepriklausomumas, įprastų normų nepaisymas, nekonformizmas, platūs interesai, kognityvinis lankstumas, atvirumas patirčiai, išsiskiriantis elgesys, drąsa rizikuoti. (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Kūrybiškumas darbe įvardijamas kaip gebėjimas spręsti problemas naujoviškai, netikėtai, originaliai. Kūrybiškas sprendimas padeda išspręsti problemą, nesukelia neigiamų pasekmių, nereikalauja didelių finansinių, materialinių išteklių. Tokį sprendimą geba rasti nedaugelis žmonių (Grosul, Gregory, 2014).

Ilgą laiką manyta, kad kūrybiškumas yra įgimta savybė. Kai kurių įmonių vadovai ir dabar įsitikinę, kad įmonėse kūrybiški verslo sprendimai gali būti priimami tik „iš prigimties“ kūrybiškų darbuotojų. Daugelio tyrimų rezultatai patvirtina faktą, kad ši savybė priklauso nuo aplinkos, daugelio veiksmų, kurie nebūtinai yra įgimti. Moksliniuose šaltiniuose teigiama, kad kūrybiškumo elementai yra gebėjimai, asmenybės bruožai, žinios, aplinka ir motyvacija (Grosul, Gregory, 2014). Tyrimai rodo, kad kūrybiški sprendimai priimami tose srityse, kuriose žinios yra giliausios. Mokslininkai išskyrė dažniausias kūrybiškų asmenybių savybes:

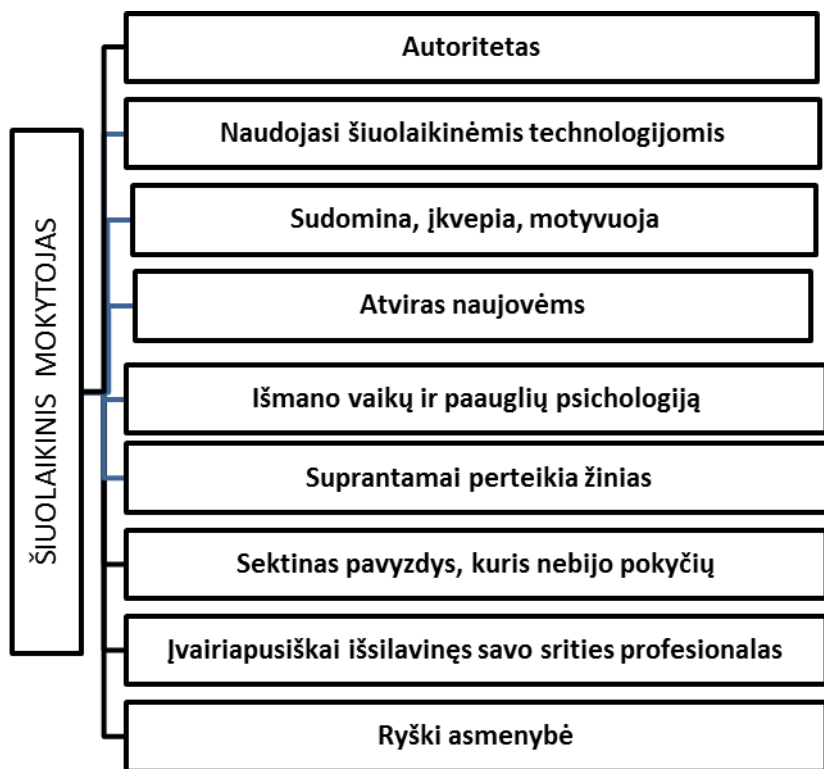
1. Teigiamas savęs vertinimas, pasitikėjimas savimi.
2. Savarankiškumas, nepriklausomas elgesys.

3. Originalumas, nekonvencionalumas, individualizmas.
4. Lankstumas, atvirumas naujovėms.
5. Atkaklumas ir nuoseklumas.
6. Impulsyvumas (Litchfield et al., 2015).

Kūrybiškos asmenybės bruožų tyrimai rodo, kad kūrybingesni už kitus asmenys yra intelektualiai aktyvesni, originalesnio ir lankstesnio mąstymo, platesnių interesų bei išradingesni, linkę susilaikyti nuo griežtų klasifikacijų. Kūrybiškai asmenybei būtinas „laisvas idėjų žaismas“, išvalga bei gebėjimas numatyti pasekmes. Kūrybingi asmenys geriau nei kiti jaučiasi neaiškiais ar dviprasmiškais aplinkybėmis, suvokia nevienareikšmius dalykus, pirmenybę teikia sudėtingiems dalykams, mažiau domisi buitines smulkmenomis, daugiau simbolišiais ir idėjomis, pertvarkomis. Kūrybingas asmenybės domina viskas, kas daugeliui keista ar neįprasta. Tokie žmonės sąžiningi, siekiantys sėkmės, turintys stiprų saviraiškos poreikį, atsparūs nesėkmėms, nusivylimams, konfliktams. Tai labai darbštūs, tačiau nepakantūs režimui, nelinkę laikytis taisyklių, nemėgstantys besikartojančių užduočių, asmenys. Kūrybiškų asmenybių darbe ir gyvenime dominuoja ryškūs įkvėpimo periodai, stiprūs išgyvenimai, atsitraukimo momentai, polinkis į riziką, daug estetinių bei emocionalių jausmų (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Kūrybiškoms asmenybėms būdingas pašaukimas, vidinė motyvacija, kuri skatina įsitraukti į veiklą ne dėl siekio gauti užmokestį, bet dėl veiklos įdomumo, malonumo užsiimti ta veikla. Tai būdinga ir pedagogams. Kūrybiškumą gali skatinti ar slopinti socialinė bei fizinė aplinka. Teigiamą įtaką turi draugiškas kolektyvas, rami aplinka, supratingas vadovas (Litchfield et al., 2015).

Kūrybišką pedagogą apibūdina atvirumas, mąstymo originalumas, tolerancija. Labai svarbu yra subjektyvumo jautimas, žinių turėjimas, empatija, mokymo meistriškumas ir autoritetas. Pagrindinės kūrybiško mokytojo asmenybės savybės yra intelektualinės savybės, kaip dėmesio koncentracija, didelis jautrumas bei pastabumas, sumanumas ir fantazija, ateities numatymas bei savo srities žinios. Kūrybišką mokytoją taip pat apibūdina tokios savybės, kaip originalumas, darbštumas, užsispyrimas, iniciatyva, stereotipų vengimas, aukšta saviorganizacija. Mokytojas turi pasitikėti savo mokiniu, su mokiniiais būti nuoširdus, vertinti mokinius kaip asmenybes, suprasti jų vidines reakcijas, jausmus bei nuomones (Girdzijauskienė, Jakutyte, 2016).

12 pav . Šiuolaikinio mokytojo savybės (sudaryta pagal Girdzijauskienę, Jakutytę, 2016)

Veiksmingai dirbantys mokytojai dažnai lyginami su kūrybingais mokytojais ir pasižymi tomis pačiomis charakteristikomis. Kūrybiškas mokytojas sukuria atvirumu bei laisve pagrįstą mokymosi aplinką, skatinamas lankstus bei originalus mąstymas, sudaromos sąlygos mokiniams eksperimentuoti, pozityviai vertinti save bei veikti savarankiškai. Mokymo procesas organizuojamas tokiu būdu, kad mokiniai turėtų galimybes keistis idėjomis, problemomis ar vaidmenimis. Mokiniai skatinami viso proceso metu — ieškojimuose, bandymuose, tyrinėjimuose, problemų sprendimuose, tai ne tik rezultatų įvertinimas. Mokytojams reikalingas pedagoginis (išmanyti, kokiais būdais ir priemonėmis skatinti mokinių autonomiškumą) bei dalykinis pasirengimas, tai reikalinga, kad mokytojas savo darbą atliktų geriausiai. Mokytojas turi ir jaustis kompetentingu, žinoti savo mokomąjį dalyką bei bendruosius ugdymo dėsningumus. Mokytojai turėtų motyvuotai integruoti kūrybines strategijas į ugdymo procesą, taip pat skatinti mokinių kūrybinę elgesį, turėti pakankamai žinių bei kompetencijos kūrybiškai bei veiksmingai organizuoti ugdymo procesą (Robinson, 2015).

Kūrybiškas pedagogas sugeba gautą informaciją sisteminti, panaudoti ją greitai ir skirtingais būdais, pateikti unikalų ir novatoriškų idėjų, vesti prie problemų sprendimo. Pedagogo kūrybiškas bei unikalus mąstymas padeda įvertinti ir spręsti problemas (Černevičiūtė, Strazdas, 2014). Daugiau bruožų, būdingų kūrybiškam pedagogui, pateikiama žemiau, 4 lentelėje.

4 lentelė. Kūrybiško pedagogo bruožai (sudaryta pagal Girdzijauskienę, Jakutytę, 2016).

Autorius	Pedagogo kūrybiškumą lemiantys veiksniai
Augis ir kt., 1993	Pedagogas kuria novatoriškas idėjas, geba mąstyti be stereotipų, greitai ir savarankiškai reaguoja į problemą, randa nestandartinius problemas sprendimus.
Lepeškienė, 1996	Pedagogas turi netradicinį požiūrį į daiktus ar reiškinius, mato juos nevienpusiškai, išvelgia „paslėptas“ daiktų savybes.
Almonaitienė, 1997	Mokytojas yra originalus bei adekvatus.
Miškinis, 1999	Mokytojas yra atviras patirčiai, yra pastabus gebėjimams, turi gebėjimus kurti, dominuoja lankstus mąstymas, generuoja naujas idėjas, yra originalus, atkaklus, jautrus problemoms.
Siefertzi, 2000	Pedagogas geba generuoti naujas idėjas, turi radikaliai inovatyvias mintis, kurios veda prie problemos sprendimo ar problemos reformulavimo.
Karathanos, Rohatgi, 2004	Pedagogas geba mene ir disciplinoje sukurti naujas idėjas, formuoti bei vystyti idėjas iki realizacijos.
Thom Ritz, 2004	Pedagogas geba apjungti įvairių sričių žinių ir patyrimo elementus, naujomis idėjomis bei siūlymais, susijusiais su problemų sprendimu, spręsti nesėkmingai veikiančias struktūras, nenusisėkusio mąstymo pavyzdžius.
Rego ir kt., 2007	Mokytojas geba naujas bei naudingas idėjas, problemų sprendimus generuoti.

Mokslininkai nustatė, kad kūrybišku galima laikyti pedagogą, kuris sugalvoja ką nors inovatyvaus esamai situacijai. Akcentuojama novatoriškų idėjų naudingumas bei būtinybė kūrybiškam darbuotojui. Teigiama, kad darbą organizacijoje reikalinga atlikti gerai, ne tik originaliai. Tad galima teigti, kad vien tik novatoriškos, unikalios idėjos bei sprendimų generavimas ne visada gali būti priskiriama pedagogų kūrybiškumui. Kūrybiško pedagogo apibrėžimai nurodo ne tik, kad pedagogas turi sukurti kažką inovatyvaus, bet kad būtų kitoks, netradicinis, unikalus, novatoriškas. Pedagogui svarbios ir jo dalykinės bei pedagoginės žinios, intelektualumas (Girdzijauskienė, Jakutytė, 2016).

Mokytojo kūrybinė veikla yra ugdymo procesas. Siekiant pasiekti užsibrėžtus ugdymo tikslus, reikalingas kūrybiškas mąstymas, kūrybiški veiksmai. Pedagoginis darbas leidžia parinkti esmingiausius aspektus, pasirinkti ugdymo metodus bei sugalvoti novatorišką ugdymo strategiją (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Pedagogas, kuris geba kūrybiškai spręsti problemas, yra asmenybė, kuri turi pašaukimą bei puoselėja kultūros vertybes. Kūrybiškas mokytojas mėgsta, myli savo darbą. Mokytojas su malonumu išdėsto mokiniams dėstomo dalyko vertybes.

Apibendrinant galima teigti, kad kūrybiškumas daugiau susijęs ne su atskirais asmenybės bruožais, bet su visa asmenybės struktūra. Tyrinėjant kūrybingą asmenybę, reikėtų pasirinkti kūrybiškumo problemą, atsižvelgti į požiūrių įvairovę.

Kūrybišką pedagogą apibūdina atvirumas, mąstymo originalumas, tolerancija. Labai svarbu yra subjektyvumo jautrumas, žinių turėjimas, empatija, mokymo meistriškumas ir autoritetas. Pagrindinės kūrybiško mokytojo asmenybės savybės yra intelektualinės savybės: dėmesio

koncentracija, didelis jautrumas bei pastabumas, sumanumas ir fantazija, ateities numatymas bei savo srities žinios. Kūrybišką mokytoją taip pat apibūdina tokios savybės kaip originalumas, darbštumas, užsispyrimas, iniciatyva, stereotipų vengimas, aukšta saviorganizacija. Mokytojas turi pasitikėti savo mokiniais, su jais būti nuoširdus, vertinti mokinius kaip asmenybes, suprasti jų vidines reakcijas, jausmus bei nuomones.

2.4 Organizacijos aplinka, skatinanti pedagogų kūrybiškumą

Aplinkos poveikis kūrybiškumui tirtas organizacijų psichologijoje, sociologinėse socialinio tinklo bei tinklaveikos teorijose. Vadybinėje literatūroje akcentas į kolektyvines sistemas bei procesus virto susidomėjimu organizacijos aplinka, tinklais, komandomis kaip kūrybiškumo bei inovacijų šaltiniu. Siekiant išsamiau apibrėžti aplinkos poveikį kūrybiškumui, išskiriamos makro, mezo bei mikro aplinkos. Kiekvienos aplinkos poveikio laipsnis gali būti skirtingas (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Makroaplinka tai išorinė aplinka, esanti už organizacijos ribų. Makroaplinka gali būti vyriausybės politika, rinka, mokslinė bei technologinė plėtra, socialinė bei politinė sistema, kuri gali įtakoti organizacijos darbą. Skirtingai nei tradicijos ar kultūrinės vertybės, kurios vystosi ilgą laiko tarpą bei sunkiai keičiamos, išorinė aplinka greičiau kinta, yra laikinesnė.

Plačiai žinomi R. Floridos tyrimai, studijos, koncentravosi į JAV miestus, kur, kaip mokslininkas teigia, pritraukiami kūrybiniai talentai – kūrybiški žmonės. Šios asmenybės pirmenybę teikia vietoms, kurios yra tolerantiškos, įvairios, atviros naujoms idėjoms. R. Floridos „kūrybinės klasės“ studijos parodė, kad darbuotojai labiau nori gyventi bei dirbti vietose, kur išvystyta socialiai turtinga gyvensena, vyrauja tolerancija įvairioms etninėms grupėms, seksualinei orientacijai, amžiui (Florida et al., 2015).

Kūrybiškumo makroaplinkai priskiriama ir nacionalinė kultūra, vertinama kaip tradicija, vertybės, herojai bei ritualai, simboliai, kurie formuoja elgseną, pasaulio suvokimą, tai bendrų savybių interaktyvi visuma, kuri įtakoja grupės atsaką į aplinką. Tam tikrose kultūrose daugiau dėmesio skiriama atskiriems kūrėjams, kitose kūrybiškumas yra kolektyvinis veiksmas ir vyksta grupėse. Kai kuriose kultūrinėse aplinkose kiekvienas gali būti kūrybiškas, kitose, tai laikoma išskirtiniu talentu. Kultūros, kuriose sutelkiamas dėmesys į išskirtinius kūrybiškumo atvejus, linkusios išryškinti išskirtinių žmonių individualius bruožus, sumenkindamos aplinkos galimą poveikį. Ši tendencija susijusi su individualizmo - kolektyvizmo dimensijomis kultūroje (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Mokyklos, kaip visuomeniniai pastatai, užima svarbią vietą ne tik socialiniu, bet ir architektūriniu aspektu. Laikui bėgant keičiasi mokyklų pastatai, kaip ir švietimo uždaviniai bei

ugdymo metodai. Sunku nubrėžti liniją tarp mokymosi proceso bei fizinės aplinkos, šie veiksniai vienas kitą įtakoja. Mokyklos yra sudėtingi pastatai, reikalaujantys iš projektuotojo visapusiškai daug žinių apie socialinius, edukacinius, technologinius, biudžetinius dalykus, Mokykla jau savaime turi būti kaip mokymo priemonė. Mokyklų projektavimas, kaip ir kiti visuomeniniai pastatai, yra griežtai reglamentuojamas. Tačiau mokykla turi pasižymėti ir kūrybiška architektūrine išraiška, kuri ir priklauso nuo architekto kūrybiškumo bei patirties. Projektavimo procese vyrauja priešprojektinės nuostatos, kurios šioje stadijoje lemia fizinės aplinkos kokybę (Brukštutė, 2016).

Mokyklos projektavime labai svarbu yra mokyklos funkcinės grupės, jų tarpusavio sąveika, logiškas ir teisingas zonų išdėstymas. Labai svarbi yra mokyklos vartotojų cirkuliacija pastate: turi būti užtikrintas lengvas susisiekimas, patogiai išdėstytos viešos bei privačios erdvės. Nuo mokyklos plano priklauso, ar mokykla ekonomiška, kiek edukaciniu, fiziniu bei psichiniu aspektu yra patogi vartotojams. Labai svarbu yra įvairiafunkcinių, integruotų, specializuotų erdvių išdėstymas mokykloje, jų formos, konfiguracijos, proporcijos, skirtybės nuo kitų erdvių. Ar mokykla bus sėkminga, priklauso nuo to, kaip kūrybiškai bei inovatyviai suderintos įvairios paskirties erdvės, atitinkančios numatytą ugdymo struktūrą bei metodikas (Dudek, 2015).

Mezoaplinkai, įtakančiai kūrybiškumą, priskirtinos tokios darbinės aplinkos, kaip organizacijos kultūra, struktūra bei klimatas, taip pat mažų įmonių tinklaveikos aplinka. Organizacinė kultūra: organizacijos tradicijos bei įsitikinimai, kurie įtakojami organizacijos struktūros (centralizuota, decentralizuota, virtuali), bei fizinė vieta (korporacijos poilsio vietos, mobilūs baldai, darbo vietos matomumas).

Išskiriami penki pagrindiniai kūrybingumą lemiantys veiksniai, susijusę su organizacijos kultūra:

1. Inovacijų strategija, tai naujų produktų bei paslaugų plėtojimas, įgyvendinimas. Strategija formuojama organizacijos vizijos bei misijos.
2. Organizacinė struktūra, kuri įtakoja veiksnius, tokius kaip: lankstumas, bendradarbiaujančios komandos, laisvė.
3. Organizacinės paramos mechanizmas, tai atlygis bei pripažinimo programos, taip pat išteklių (kūrybingi žmonės, laikas, informacinės technologijos).
4. Elgsena, skatinanti inovacijas. Tai idėjos generavimas, nuolatinio mokymosi dvasia, atsakas į nesėkmę, rizikos prisiėmimas, pokyčių palaikymas, konkurencingumas, konfliktų valdymas.
5. Atvira komunikacija (Brem et al., 2017).

Organizacijos struktūra siejama su hierarchija organizacijoje, kuri įtakoja santykius tarp organizacijos bei sudedamųjų dalių, komunikuoja atsakomybės bei autoriteto kontūrus.

Organizacijos kultūra bei klimatas dažnai naudojami pakaitomis. Klimatas yra tai, ką organizacijos nariai patiria, kultūra yra tai, ką organizacijos nariai vertina. Organizacijos klimatas sudarytas iš elgsenos, jausmų bei nuostatų, kurios įtakoja gyvenimą organizacijoje (Shalley, Gilson, 2016).

Organizacijos klimatas veikia organizacijos narių komunikaciją, konfliktų valdymą, problemų sprendimą, motyvavimą bei mokymąsi. Organizacijos klimatas atspindi organizacijos veiksmingumą ir produktyvumą. Nustatytos dimensijos, susijusios su kūrybiniu klimatu:

- Iššūkiai.
- Dinamizmas.
- Laisvė.
- Atvirumas.
- Pasitikėjimas.
- Diskusijos.
- Parama idėjoms.
- Idėjos laikas.
- Konfliktai.
- Žaismingumas.
- Humoras.
- Rizikos prisiėmimas (Brem et al., 2017)

Inovacijų kriterijaus pritaikymas tyrėjams padėjo kiekvieną organizaciją priskirti į vieną iš trijų kategorijų:

1. Inovatyvioji. Puoselėjamos inovacijos.
2. Vidutiniška. Inovacijos skatinamos vidutiniškai.
3. Stagnuojančioji. Inovacijos beveik netaikomos.(Shalley, Gilson, 2016).

Mikroaplinkoje kolektyvinis kūrybiškumas priskirtinas prie darbo komandose. Nustatytas klimato kūrybiškumo įvertinimo instrumentas, kurio tikslas yra analizuoti darbuotojų darbo aplinkos suvokimą, kuris gali paveikti kūrybišką darbą, ypač kūrybišką darbą komandose. Savęs stebėjimu paremtas instrumentas siekė įvertinti individualius suvokimus bei šių suvokimų įtaką kūrybiškam darbe. Darbas komandose laikomas pranašesniu kolektyviniam kūrybiškumui bei inovacijoms, geriau prisiderina prie greitai kintančios, fragmentuotos rinkos, kvalifikuotos darbo jėgos, inovatyvių produktų. Kolektyvinis kūrybiškumas vystomas, kai idėjos atsiranda žmonėms keičiantis informacija, žiniomis – kūrybiška veikla išauga iš santykių tarp individo bei jo darbo, kai kiekvienas individas formuoja indėlį, suteikia reikšmę kitų praeities indėliams. Teigiama, kad komandinio darbo bei inovacijų kūrimo nauda grįsta viena kitą papildančia priešybių teorija. Tai

idėja, kad kūrybiškumas reikalauja jungčių tarp skirtingų, priešingybėmis atrodančių mąstymo stilių. Kūrybinės komandos vieningumas gali būti pasiektas sukūriant įvairovę komandos sudėtyje, keičiant narius tarp komandų arba įtraukiant naujus narius (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Kūrybiškumo ugdymo programos remiasi įvairiomis technikomis, strategijomis, kurios vadinamos euristikomis. Euristikos - tai taisyklių visuma, kuri taikoma ieškant kūrybinio uždavinio sprendimo raktą. Euristiniais metodais galima greičiau surasti problemos sprendimą, sugeneruoti naujas idėjas. Euristikos vadovaujasi kūrybiško mąstymo, suvokimo, atminties informacijos apdorojimo bei kitomis teorijomis (Robinson, 2015).

Pastarųjų metų Brem ir kt. (2017) studijos, atlikus išsamią 70-ties kūrybiškumo ugdymo programų analizę bei išanalizavus jų poveikį, rodo, kad tinkamai parengtos programos yra veiksmingos ugdant kūrybiškumą. Mokslininkai vertino keturis aspektus – divergentinio mąstymo, problemų sprendimo, elgesio ir nuostatų, kitaip elgsenos. Kūrybiškumo ugdymo efektyvumas buvo patvirtintas tyrimais, tačiau diskusijos šiuo klausimu tyrėjus veda iš naujo tikrinti kūrybiškumo ugdymo galimybes (Brem et al., 2017).

Mokslinėje literatūroje, kurioje analizuojami pedagogų kūrybiškumui įtakos turintys veiksniai, atskleidžiami aspektai:

- palanki organizacijos struktūra,
- pakankami resursai,
- aiškūs organizacijos tikslai ir kt.

Pedagogų kūrybiškumą skatinantys veiksniai yra išteklių – materialiniai, laiko. Moksliniuose tyrimuose yra nustatyta, kad kūrybiškumą teigiamai veikia struktūruoti ir aiškiai nustatyti organizacijos tikslai, nes, jei organizacijos tikslai neaiškūs, darbuotojai nežino ko siekti. O kai organizacijos tikslai struktūruoti, tai darbuotojai gali savarankiškai bei unikaliai nuspręsti, koks tinkamiausias ir originaliausias būdas yra šiems tikslams pasiekti. Vadovas turi aiškiai, struktūruotai pristatyti organizacijos viziją ir supažindinti su organizacijos tikslu. Viena iš svarbių kūrybiškumo ugdymo sąlygų yra kūrybiškas vadovas. Vadovas turi būti įvaldęs kūrybines technikas bei darbo metodus, turi būti pasiekęs vidinę laisvę, atviras (Robinson, 2015).

Dar vienas itin svarbus darbuotojų kūrybiškumo skatinimo veiksnys yra tam tikras autonomijos, laisvės suteikimas. Mokslinėje literatūroje apie lyderystę ir vadovavimą teigiama, jog vadovas, suteikdamas darbuotojui pakankamai autonomijos, įgalina jį veikti novatoriškai. Vadinasi, vadovas, suteikdamas pedagogui tam tikrą autonomiją veikloje, patvirtina pedagogui, jog pasitiki jo kompetencija ir parodo, kad suteikia pasitikėjimą (Rakauskaitė, 2014). Vadovas, siekdamas skatinti pedagogų kūrybiškumą įstaigoje, turėtų suteikti tam tikros autonomijos ir laisvės pedagogams darbinėje veikloje.

Taip pat vienas iš pagrindinių pedagogų kūrybiškumą skatinančių veiksnių yra tinkamas atlygis už kūrybiškumo raišką darbinėje veikloje. Analogiškai, vadovas, siekiantis įgalinti pedagogų kūrybiškumą, turi skatinti juos tiek žodžiu, tiek finansiškai, t. y. stengtis pastebėti pedagogų bandymus spęsti tam tikras problemas kūrybiškai ir už tai atlyginti, taip pat labai svarbu yra griežtai nebausti pedagogų už kūrybinėse veiklose patirtas nesėkmes (Brem et al., 2017).

Pastebėta, kad baimė suklysti labai stabdo pedagogų kūrybiškumą. Pedagogas, norėdamas būti kūrybišku ar įsitraukti į naują originalią veiklą, apmąsto, kokių pasekmių dėl to gali sulaukti. Dėl to ugdymo įstaigose reiktų įgalinti ne tik pedagogų kūrybines iniciatyvas, bet ir apgalvoti, kokia gali būti tinkama nuobaudų, taikomų dėl klaidų, sistema (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Organizacijos kultūra turi svarbios įtakos pedagogų kūrybiškam mąstymui ir jo elgsenai. Ugdymo įstaigos kultūra – tai įstaigos vidaus gyvenimo būdas, formuojantis pedagogų mąstymą, elgesį, veiklą, komunikaciją tarpusavyje (Florida et al., 2015). Pastebima, jog kūrybiškos ugdymo įstaigos daugeliu būdų stengiasi skatinti dažną komunikaciją tarp pedagogų, dėl kurios atsiranda noras skleisti informaciją, bendradarbiauti, skatinti paramos, pasitikėjimo kultūrą. Dėl to galima teigti, jog dažna komunikacija, dalinimasis darbine informacija skatina pedagogą jaustis laisviau, todėl didėja jo kūrybiškumo raiška veiklos metu. Tiesioginis ugdymo įstaigos vadovo veiklos įgalinimas pedagogų kūrybiškumui daugiausiai reiškiasi per kasdieninį vadovo elgesį, taip pat jo tiesioginį komunikavimą su įstaigos artimąja bendruomene ir vadovo stiprų įgalinimą būti kūrybiškais (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Apibendrinant informaciją (5 lentelė) apie kūrybiškumui palankios aplinkos charakteristiką, ją galima skirtyti į tokias kategorijas:

- Pozityvus požiūris į pokyčius.
- Pagarba bei pasitikėjimu grįsti tarpasmeniniai santykiai.
- Savarankiškumas, veikimo laisvė.
- Bendradarbiavimas.
- Lanksti rezultatų įvertinimo strategija.
- Kūrybiškumo pavyzdžiai.
- Tinkama fizinė aplinka (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

5 lentelė. Darbuotojų kūrybiškumas per aplinkos sukūrimą (sudaryta pagal Černevičiūtę, Strazdą, 2014)

Autorius, publikacijos metai	Kūrybiškumui palankios aplinkos charakteristika	Veiklos	
		Vadovo veiklos, veiksniai	Pedagogo veiksniai
Grakauskaitė, 2006	Fizinės aplinkos savybės	*Gamtos vaizdiniai už lango, kambariniai augalai, paveikslai. *Natūralios apdailos medžiagos.	*Šiltų spalvų gama.
Segure, Dominguez, 1998; Penavos, 2000	Kūrybiškumui palanki aplinka	*Optimali organizacijos kultūra ir struktūra. *Iniciatyvi ir palaikanti administracija.	*Asmeniniai ryšiai.
Steponova, Grikorenko, 2006	Kūrybinė aplinka	*Kūrybiški pavyzdžiai, neženklus formalus reguliavimas. *Mokomosios medžiagos išteklių.	*Integruota veikla, kuri skatina kūrybinį aktyvumą. *Emocinis saviraiškos skatinimas.
Druzhinin, 1999	Artimiausia kūrybiškumui artima aplinka	*Neapibrėžtumo toleravimas. *Kūrybiško elgesio bei rezultato pavyzdžiai. *Daugiareikšmė aplinka.	*Įvairių požiūrių taikymas.
West, 1990	Kūrybinė aplinka	*Vizija. *Parama inovacijoms.	*Orientacija į tikslus.
Ekvall, 1977 Dackert, 2001 Sahlin, 2001	Kūrybiškas klimatas	*Šilta atmosfera. *Atvirumas ir kilnumas. *Pasitikėjimas ir tolerancija. *Kompetentingi kolegos. *Pagalba idėjų turinčiam kolegai.	*Bendrumo, priklausomybės grupei jausmas. Intelektualinis smalsumas. *Saugumo jausmas ir intelektualinė draugystė. *Reguliarūs susirinkimai bei keitimasis idėjomis.
Grakauskaitė, 2006	Psichologinis klimatas	*Asmens autonomijos gerbimas. *Žaismingumas, humoras.	*Asmens autonomiškumas. *Galimybė eksperimentuoti, nebijoti klysti.
Gebert, 2002 Krause, 2004	Kūrybiška atmosfera	*Smalsumo, mąstymo ir veiklos skatinimas stimuliuojant mokymosi ir darbo procesą. *Atvirumo ir pasitikėjimo atmosfera. *Paskatos pokyčiams. *Profesinis stimuliavimas.	*Asmeninės laisvės ir permainų skatinimas.

Mokslininkų darbuose pabrėžiama, kad kūrybiškumą ugdančiai aplinkai yra būdingi panašūs požymiai. Kūrybiškai aplinkai būdinga šiltas organizacinis klimatas, bendrumo ir priklausomybės grupei pojūtis, tolerancija ir tarpusavio pasitikėjimas, laisvės pojūtis bei intelektinis smalsumas, intelektualinė draugystė bei profesinė kompetencija, galimybė dalintis idėjomis, pagalba jų turintiems. Kūrybiškumui palankios aplinkos komponentai yra kolegų tarpasmeniniai santykiai, kolegų palaikymas, grupės sąveika, administracijos palaikymas, veiklos produktyvumas, bendroji organizacijos kultūra. Kūrybiškai aplinkai būdinga atvira bei pasitikėjimu spinduliuojanti atmosfera, asmeninės laisvės skatinimas, permainų nebijojimas, siekis keistis bei tobulėti profesinėje srityje, smalsumo bei veiklos skatinimas stimuliuojant

mokymosi ir darbo procesą, orientacija į reikšmingus tikslus. Kūrybiškos aplinkos bruožai: veiklos tikslų reikšmingumas, atvira komunikacija, profesionali pagalba, informacijos sklaida (Girdzijauskienė, 2014).

Pedagogų kūrybiškumo skatinimo veiksniai galima išskirti į dvi kategorijas, tai vadovo tiesioginė ir netiesioginė įtaka pedagogų kūrybiškumui. Galima skirti šiuos vadovo tiesioginius veiksniai, kurie turi įtakos pedagogų kūrybiškumui: tai vadovo elgesys, jo tiesioginis pedagogų motyvavimas būti kūrybiškais ir tiesioginis komunikavimas su pedagogais. Netiesioginė vadovo veiklos įtaka pedagogų kūrybiškumui dažnai pasireiškia per išteklius, nuosekliai susistemintus tikslus, per tam tikrą autonomiją, pakankamą atlygį (Robinson, 2015).

6 lentelė. Pedagogų kūrybiškumą skatinančios ypatybės (sudaryta pagal Robinson, 2015)

Vadovo palaikymas	<ul style="list-style-type: none"> • Vadovas yra kūrybiškumo pavyzdys. • Atsižvelgiama į pedagogų poreikius. • Darbuotojų įtraukimas į sprendimų priėmimą, skatinama diskusija. • Suteikiama autonomija vykdant užduotį. • Remiamos pedagogų idėjos.
Ištekliai	<ul style="list-style-type: none"> • Komandų formavimas (darbo grupė sudaryta iš skirtingus įgūdžius turinčių asmenų). • Informacijos sklaida (informacija, medžiagos, įranga). • Užtikrinami laiko ir finansiniai ištekliai.
Motyvacija	<ul style="list-style-type: none"> • Konstruktyvus idėjų vertinimas, atlyginimas už kūrybišką darbą, vienkartinį premijų skyrimas. • Suteikiama galimybė įgyvendinti pačių idėjas, dirbti tai, kas malonu, įdomu.

Rogers (1961) dar prieš pusę amžiaus tvirtino, kad kūrybiškų žmonių poreikis visuomenėje toks didelis, jog tiesiog būtina ieškoti kūrybos proceso ištakų, o ypač sąlygų, būdų bei metodų, padedančių ugdyti mąstančią asmenybę (Černevičiūtė, Strazdas, 2014). Rogers ir Maslow (1979) įsitikinę, kad labiausiai kūrybiškumą skatina meilė ir priėmimas, spontaniškumo skatinimas leidžiant laisvai skleisti kiekvieno individualiems gebėjimams. Šios mintys yra prasmingos ir šiandien, XXI amžiaus pradžioje (Černevičiūtė, Strazdas, 2014).

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad nagrinėjant organizacijos aplinką reikėtų skirti dėmesį jos mezo ir mikro aplinkoms. Makro aplinka yra išorės, politinės sistemos aplinka. Mezoaplinkai, įtakojančiai kūrybiškumą, priskirtinos darbinės aplinkos, kaip organizacijos kultūra, struktūra bei klimatas, taip pat mažų įmonių tinklaveikos aplinka. Mokslinėje literatūroje, kurioje analizuojami pedagogų kūrybiškumui įtakos turintys veiksniai, atskleidžiami aspektai: palanki organizacijos struktūra, pakankami resursai, aiškūs organizacijos tikslai ir kt.

2.5. Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo švietimo įstaigose teorinis modelis

Kūrybiškumo kompetencija suvokiama, kaip asmenybės gebėjimas dalyvauti sukuriant bei įgyvendinant naujoves žinių bei praktikos srityje. Kūrybiškumo kompetencija yra susijusi su gebėjimu generuoti naujas idėjas, taikyti naujus darbo metodus, spręsti problemas naujais būdais, pozityviai žvelgti į naujoves (Barynienė, 2015). Konstruojant kūrybiškumo kompetencijos modelį, kūrybiškumo kompetencija apibūdinama kaip problemos identifikavimo bei idėjų generavimų gebėjimai. Kūrybiškumo kompetencija susideda iš:

- Idėjų generavimo: gebėjimo pateikti įvairius problemos sprendimo būdus.
- Kritinio mąstymo: gebėjimo logiškai pagrįsti problemos sprendimo būdus, atskirti optimalius bei mažiau efektyvius.
- Sintezės: Gebėjimo pasirinkti geriausius problemos sprendimo būdus informacinės sintezės metodu.
- Kūrybiškas problemos sprendimas: gebėjimas pritaikyti nestandartinius problemos sprendimo būdus bei lyderiauti (Melnikova, Trakšelys, 2016).

Kūrybiškumas laikomas ne vien tik darbuotojo, bet ir visos organizacijos sėkmės pagrindu.

Nustatyta, kad organizacijos, skatinančios inovacijas, daugiausiai investuodavo į savo darbuotojų kompetencijų ugdymą. Kompetencijų ugdymas traktuojamas platesne prasme nei darbuotojų kvalifikacijos kėlimas. Kvalifikacijos kėlimas, skirtas perteikti žinias bei įgūdžius ar nuostatas, būtinas profesinės veiklos uždaviniui atlikti. Kai kompetencijos ugdymo tikslas yra ne tik perteikti žinias, bet ir plėtoti metakognityvinius gebėjimus, tai yra gebėjimus perkelti į įgytas kompetencijas ir į profesinę veiklą, tinkamai kompetencijas panaudoti (Velzen, 2016).

Mokymosi koncepcijoje pabrėžiama inovacija, grindžiama formalizuotomis žiniomis, vadovaujantis mokslinių tyrimų rezultatais. Tai STI modelis (angl. Science. Technology. Innovation). Modelis susijęs su techniniu - racionali organizacijos modeliu bei priklauso nuo formalizuotų žinių generavimo įmonės viduje. Šiame modelyje vyrauja požiūris į inovacijų kūrimą, naujos žinios remiasi moksliniais tyrimais, generuojami prototipai, kurie vėliau panaudojami kaip naujos paslaugos (Miles at al., 2016).

Išskiriami elementai darbuotojų kompetencijų plėtojime: tai seminaras ir darbovietė. Seminaro metu, kuris yra vienas geriausių tradicinių kvalifikacijos tobulinimo formų, įgyjama žinių, taip pat suteikiama proga praktiškai išbandyti žinias saugioje aplinkoje. Siekiant perkelti žinias, įgytas seminaro metu į darbo vietą, vien dalyvavimo seminare nepakanka. Tam tikslui reikalingas palaikymas bei parama darbo vietoje. Organizacijose rekomenduojama sudaryti

galimybes tiesiogiai praktiškai išbandyti naujus įgūdžius, bendradarbiauti, mokyti kolegas, analizuoti kompetencijų tobulinimą (Gephart, Marsick, 2016).

Kompetencijų plėtojimas organizacijoje tapatinamas su organizacijos gebėjimu įgyti, naudoti bei skleisti žinias organizacijoje. Mokymasis organizacijoje apima individualų, grupės (komandos), organizacijos lygmenis:

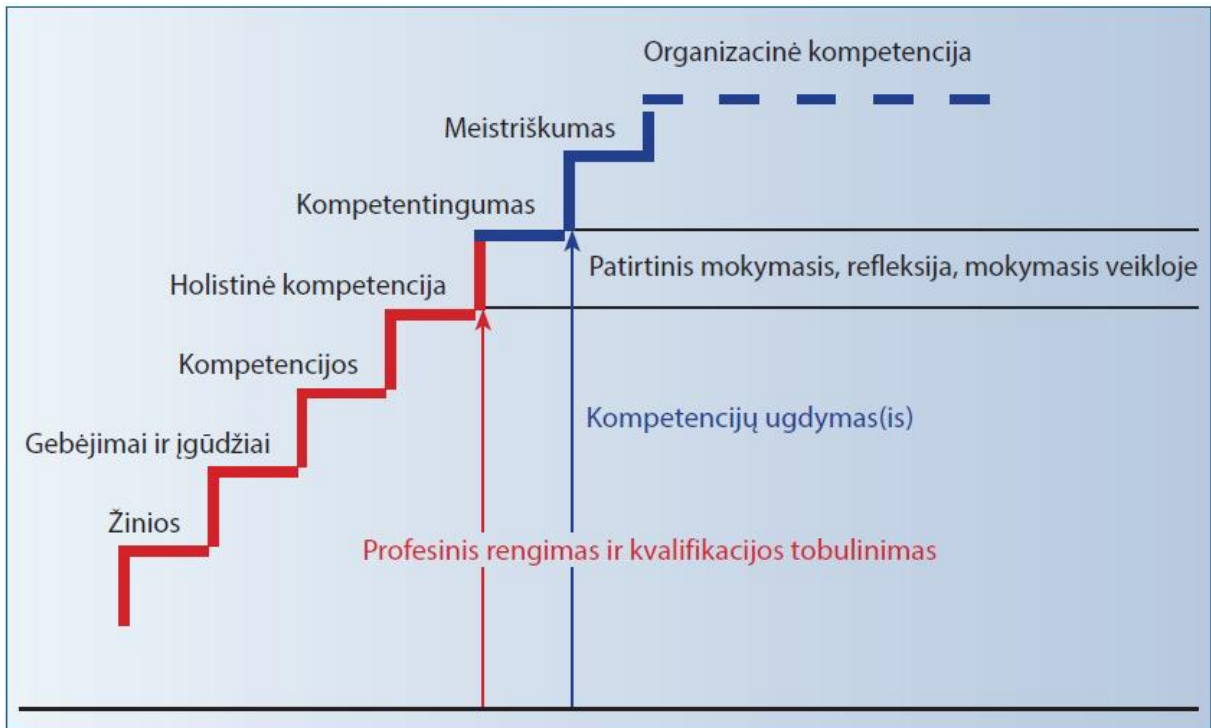
- Individo lygmuo – asmuo dalyvauja nepertraukiamame mokymosi procese.
- Grupės (komandos) lygmuo – kiekviena komanda organizacijoje tampa sėkminga mokymosi grupe.
- Organizacijos lygmuo – organizacija inicijuoja inovacijas, paremtas vizijų kūrimu, situacijos analizę, problemų sprendimų tobulinimą (Gabor, Ko, 2016).

Asmuo individualiai mokosi skaitydamas knygas, vykdydamas eksperimentus, apmąstydamas savo veiklą. Norint ugdyti savo kompetencijas daugiau, ieškoma parama iš išorės. Tai vadinama išoriniu mokymusi. Išorinio mokymosi pavyzdžiai — komandos ar grupės formavimas. Mokymasis komandoje įveda naują tarpasmeninių santykių kokybę. Laikoma, kad mokymasis komandose yra veiksmingesnis. Jei besimokančio asmens įgytos žinios netaikomos organizacijoje, pokytis nevyksta, organizacija netampa tobulesne. Tobulėjanti organizacija inicijuoja procesus, kad darbuotojo atneštos žinios pasklistų organizacijoje, pagerintų jos veiklą. Darbuotojai, pabuvę kvalifikacijos tobulinimo kursuose, seminaruose, turėtų dalintis įgytomis žiniomis. Atskiro individo įgytos žinios inicijuoja pokyčius bei inovacijas organizacijoje (Gabor, Ko, 2016).

Išskiriami pagrindiniai principai, kurie skatina kūrybiškumo kompetencijos ugdymą:

- Mokymasis vykdomas per projektinę veiklą. Projektai gali būti individualūs, bet labiau vertinama grupinė veikla.
- Mokymosi būdas identifikuojant ir sprendžiant problemas.
- Mokymuisi naudojami kuo įvairesni mokymosi metodai.
- Mokymosi pasiekimai turėtų būti įvertinti (Olsson, 2015).

Dažniausiai praktikoje taikomi du mokymosi tipai: tikslinamasis, grindžiamas patirtimi, bei atsitiktinis (epizodiškas) mokymasis. Pirmojo tipo mokymo metu besimokantieji apmąsto ankstesnę patirtį, padaro išvadas bei planuoja naujas veiklas, siekiama pritaikyti įgytas žinias praktiškai. Epizodinis mokymasis vyksta studijuojant atskiras teorijas, tai ne visada susiję su profesine veikla (Machado, Davim, 2016).

13 pav. Kelias į profesinį kompetentingumą bei organizacijos tobulinimą (sudaryta pagal Melnikovą, Trakšelių, 2016)

Konkrečius kūrybiškumo kompetencijos ugdymo metodus įvardija Visockienė ir Alijošienė (2014).

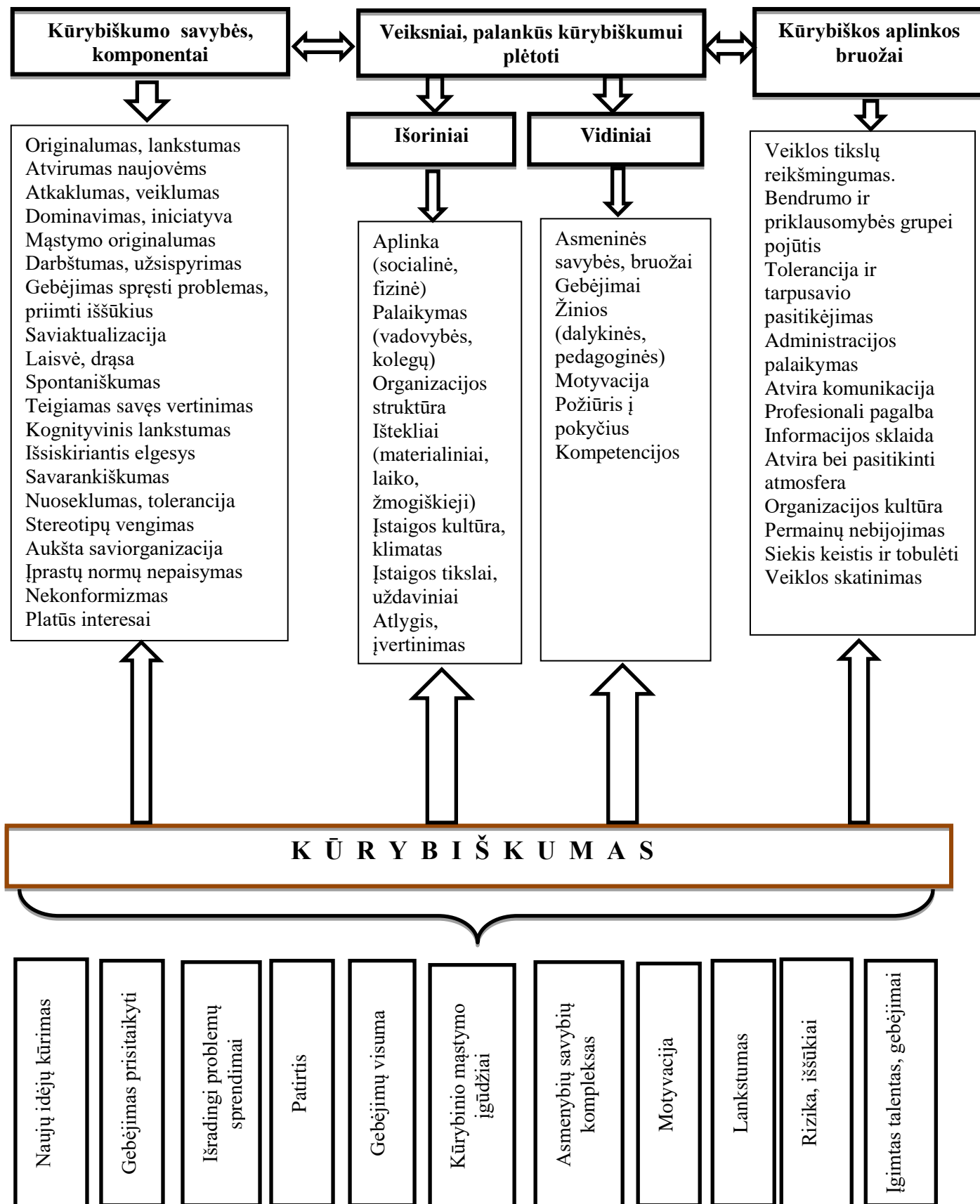
- Smegenų šturmas. Šiuo metodu siekiama surinkti daug informacijos. Idėjų siūlymui taikomas kūrybinis mąstymas, geriausių variantų parinkimui - analitinis mąstymas.
- Darbo grupėje metodas. Metodas, kai problemos sprendžiamos grupėje. Metodas ugdo bendravimo įgūdžius. Grupės nariai vienas kitą motyvuoja, padeda.
- Sinektika. Sinektika (gr. synrctikos) – sujungti skirtingus dalykus. Tai mąstymo skatinimas laisvomis asociacijomis, sujungiant elementus į visumą. Metodo tikslas – mąstymo aktyvumas sprendžiant problemas, skatinami individo kūrybiniai gebėjimai. Metodą sudaro šeši etapai:
 1. Problemos suformavimas.
 2. Tikslas — sugeneruoti kūrybiškus problemos sprendimo būdus.
 3. Pasirinkimas.
 4. Detalės.
 5. Idėjos „šlifavimas“.
 6. Pokyčių įvertinimas pritaikius sugeneruotą problemos sprendimo būdą (Visockienė, Alijošienė, 2014).

Svarbų vaidmenį kūrybiškumo kompetencijos ugdymo organizacijoje lemia vadovybės požiūris. Rekomenduojama skatinti kūrybišką darbo atmosferą, darbuotojų bendradarbiavimą,

sudaryti sąlygas kūrybinių idėjų įgyvendinimui. Siekiant ugdyti kūrybiškumo kompetenciją organizacijoje vadovui rekomenduojama:

- būti pavyzdžiu pavaldiniams;
- būti savo srities profesionalu;
- nuolat domėtis naujovėmis bei aktualijomis;
- integruoti įvairias disciplinas;
- sudominti darbuotojus;
- skatinti darbuotojus, įvertinti teigiamus pasiekimus;
- ugdyti darbuotojus (Visockienė, Alijošienė, 2014).

Atlikus mokslinės literatūros analizę, pateikiamas teorinis kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo modelis (14 pav.).

14 pav. Mokytojų kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo teorinis modelis (sudaryta darbo autorės)

Apibendrinant galima teigti, kad darbuotojų kompetencijų ugdymo tikslas yra ne vien perteikti žinias, tačiau ir vystyti metakognityvinius gebėjimus, įgytas kompetencijas perkelti į profesinę veiklą. Darbuotojų kūrybiškumo ugdymo efektyvumas priklauso nuo mokymosi metodų. Taigi, įstaigoje reikėtų sukurti tokias sąlygas, kad darbuotojo atneštos žinios sklįstų joje, skatintų inovacijas. Informacijos sklaidimo būdai yra: susirinkimas, konsultacijos, mokymai, projektinė veikla, tiriamojo darbo ataskaitos rengimas, specialios paskaitos, kursai ir t.t. Tik nuo kiekvieno darbuotojo kūrybiškumo priklausys įstaigos tobulėjimo galimybės.

Apbendrinant, kas yra kūrybiškumas, galima išskirti svarbiausias savybes, komponentus: originalumas, atvirumas naujovėms, iniciatyva, išsiskiriantis elgesys, teigiamas savęs vertinimas, savarankiškumas.

Mokytojo kūrybiškumo kompetenciją įtakoja vidiniai ir išoriniai veiksniai. Svarbiausi vidiniai veiksniai yra asmeninės mokytojo savybės, gebėjimai, žinios, reakcija į pokyčius, jo kompetencijos. Svarbiausi išoriniai veiksniai yra aplinka, vadovybės, kolegų palaikymas, įstaigos struktūra, ištekliai, kultūra, klimatas, keliami konkretūs ir visiems suprantami tikslai, uždaviniai, atlygis ir įvertinimas.

Mokytojo kūrybiškumui pasireikšti svarbią vietą užima ir mokyklos aplinka. Svarbiausi kūrybiškos aplinkos bruožai yra: į tikslą orientuota veikla, tolerancija ir tarpusavio pasitikėjimas, administracijos palaikymas, atvira komunikacija, permainų nebijojimas, veiklos skatinimas, informacijos sklaida.

Pasitelkiant teorinį mokytojų kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo modelį, empirinėje dalyje bus atliekamas mokytojų kūrybiškumo kompetencijos pasireiškimo, plėtojimo Pagėgių savivaldybės mokyklose tyrimas.

3. TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimo problema. Aptariant kūrybiškumo kompetencijos svarbą švietimo įstaigose teoriniu aspektu, teigiama, kad būtina skatinti mokinių kūrybiškumą. Tačiau pasigendama empirinių tyrimų, kurie leistų išskirti mokytojų kūrybiškumo kompetencijos svarbą mokykloje.

Tyrimo objektas — mokytojų kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas Pagėgių savivaldybės mokyklose.

Tyrimo tikslas — remiantis mokslinės literatūros analize ir empiriniu tyrimu pasiūlyti, kaip išplėtoti kūrybiškumo kompetenciją mokytojams, dirbantiems Pagėgių savivaldybės mokyklose.

Tyrimo metodai:

1. Pirminė mokyklų dokumentų analizė.
2. Anketinė apklausa.
3. Struktūruotas interviu.

1. Pirminių mokyklų duomenų analizės tyrimo tipas — kokybinis. Tyrimas atliekamas remiantis pirminiais duomenimis, kurie yra renkami suformuluotai problemai spręsti.

Tyrimo tikroji populiacija – stebėtų pamokų protokolai, kvalifikacijos kėlimo programos, metiniai mokyklos veiklos planai, strateginiai planai ir kiti dokumentai, susiję su mokytojų kūrybiškumo kompetencija.

Tyrimo imtis - mokytojų kūrybiškumas. Nagrinėjamoji imtis yra pakankamas pagrindas gauti informaciją, reikalingą atsakymui į problemos klausimą.

Tyrimo atrankos būdas: tikimybinis, neatsitiktinis.

Duomenų rinkimo metodas: dokumentų analizė.

Duomenų analizės metodas: kokybinė duomenų analizė.

Tyrimo laikas ir vieta: 2017 m. spalio mėn., Pagėgių savivaldybės mokyklos.

Sunkumai ir kliūtys, su kuriais susidurta tyrimo metu: tyrimo metu tyrimo organizavimo ir vykdymo kliūčių neiškilo.

2. Anketinė apklausa. Tyrimo tipas – kiekybinis.

Tyrimo populiacija – Pagėgių savivaldybės mokyklų mokytojai.

Tyrimo imtis - anketos. Buvo išdalintos 123 anketos mokytojams iš 6 savivaldybės mokyklų. Imtis apskaičiuota remiantis generaline visuma (mokyklų mokytojų skaičius) ir 5 proc. paklaida.

Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad jame dalyvavo 117 mokytojų, tai sudaro 95,12%, 6 anketos buvo atsakytos nepilnai, todėl nebuvo analizuojamos. Iš viso buvo analizuojamos 111 anketų.

Tyrimo atrankos būdas: tikimybinis, neatsitiktinis. Anketavimas vyko išdalinant popierines anketas tiesiogiai mokytojams kiekvienoje mokykloje.

Duomenų rinkimo metodas: apklausa raštu.

Duomenų analizės metodas: statistinė duomenų analizė. Duomenys apdoroti naudojant Microsoft Office Excel programą.

Tyrimo instrumentas: Tyrimo instrumentą (klausimyną) sudaro dvi dalys: kreipimasis į respondentą ir klausimai. Kreipimesi tyrėja prisistatė, paaiškino, ką ir koku tikslu tiria. Prieš pradėdami atsakinėti į klausimus, respondantai susipažino su informacija, kuri leido tiksliau užpildyti anketas. Klausimyną sudaro 24 klausimai: 15 uždarų klausimų, 2 pusiau uždari, 7 kompleksiniai klausimai. Klausimai susideda iš dviejų blokų: socialinio — demografinio bloko bei klausimų bloko, skirto surinkti informaciją apie mokytojų kūrybiškumo kompetenciją Pagėgių savivaldybės švietimo įstaigose.

Tyrimo laikas ir vieta: 2017 m. lapkričio mėn. Pagėgių savivaldybės mokyklose.

Sunkumai ir kliūtys, su kuriais susidurta tyrimo metu: tyrimo metu tyrimo organizavimo ir vykdymo kliūčių neiškilo.

3. Struktūruotas interviu.

Tyrimo tipas – kokybinis.

Tyrimo populiacija – Pagėgių savivaldybės mokyklų vadovai.

Tyrimo imtis: tyrime dalyvavo šeši mokyklų vadovai: du gimnazijų direktoriai, dvi direktorės pagrindinių mokyklų, viena pradinės mokyklos direktorė ir viena pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja ugdymui.

Tyrimo atrankos būdas: tikimybinis, neatsitiktinis.

Duomenų rinkimo metodas: apklausa žodžiu.

Duomenų analizės metodas: kokybinė duomenų analizė.

Tyrimo instrumentas: Struktūruoto interviu metu pateikta 15 atvirų klausimų. Visi klausimai suskirstyti į 3 blokus. 1 bloko klausimai skirti sužinoti vadovų asmeninę nuomonę apie kūrybiškumą. 2 bloko klausimai skirti atskleisti mokytojų kūrybiškumo kompetencijos svarbą mokykloje. 3 bloko klausimai skirti išsiaiškinti kūrybiškumo plėtojimo galimybes mokykloje.

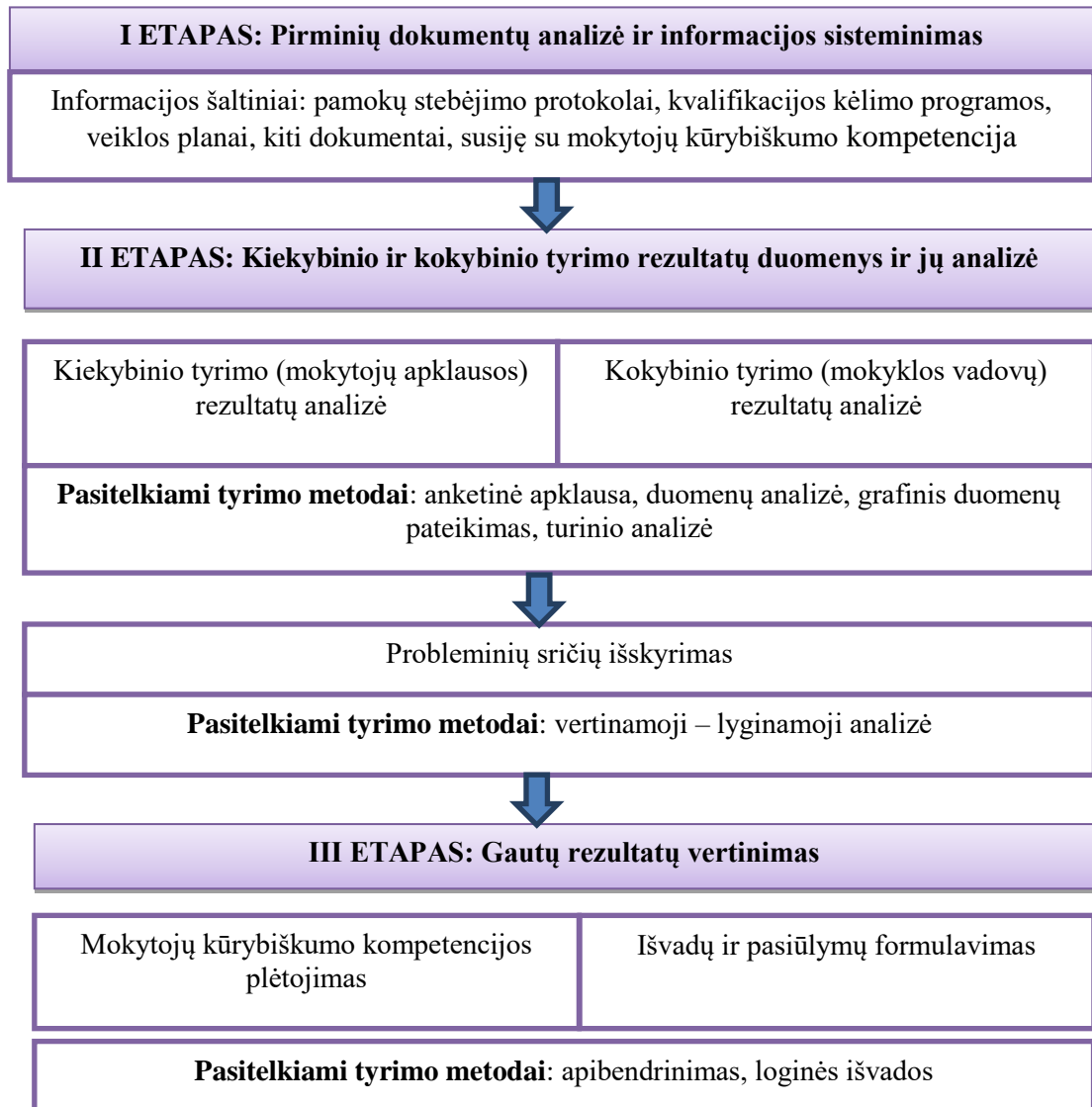
Anketinė apklausa vykdyta apklausiant respondentus raštu.

Tyrimo laikas ir vieta: 2017 m. lapkričio mėn., Pagėgių savivaldybės mokyklų vadovų kabinetuose.

Sunkumai ir kliūtys, su kuriais susidurta tyrimo metu: tyrimo metu tyrimo organizavimo ir vykdymo kliūčių neiškilo.

Išsiaiškinus Pagėgių savivaldybės mokyklų mokytojų ir vadovų nuomonę apie kūrybiškumo kompetencijos svarbą, remiantis pirminių mokyklų duomenų analizės duomenimis, bus galima pasiūlyti mokytojų kūrybiškumo kompetencijos tobulinimo galimybes.

Atsižvelgiant į pateiktą teorinį mokytojų kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo modelį ir suformuotą tyrimo organizavimo ir metodų tvarką, 15 paveiksle pateikiama empirinio tyrimo eigos. loginė schema.

15 pav. Empirinio tyrimo eigos loginė schema (sudaryta darbo autorės)

4. KŪRYBIŠKUMO KOMPETENCIJOS PLĖTOJIMO ŠVIETIMO IŠTAIGOSE TYRIMŲ REZULTATAI IR DISKUSIJA

4.1. Tiriamų švietimo įstaigų charakteristika

Pagėgių savivaldybės švietimo įstaigų skaičius 2017 m. pavaizduotas 16 paveiksle

16 pav. Pagėgių savivaldybės švietimo įstaigų skaičius 2017 m. (sudaryta darbo autorės)

- — Pagėgių lopšelis - daželis.
- — Pagėgių pradinė mokykla.
- — Gimnazijos (Pagėgių Algimanto Mackaus ir Vilkyškių Johaneso Bobrovskio).
- — Pagrindinės (Stoniškių, Piktupėnų ir Natkiškių Zosės Petraitienės).
- — Šilgalių daugiafunkcinis centras.
- — Vilkyškių Johaneso Bobrovskio gimnazijos Lumpėnų Enzio Jagomasto pradinio ugdymo skyrius.
- — Neformaliojo vaikų švietimo įstaiga (Pagėgių meno ir sporto mokykla).

Tyrimė dalyvavo šešios Pagėgių savivaldybės švietimo įstaigos: Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazija, Vilkyškių Johaneso Bobrovskio gimnazija, Stoniškių pagrindinė mokykla, Natkiškių Zosės Petraitienės pagrindinė mokykla, Piktupėnų pagrindinė mokykla, Pagėgių pradinė mokykla.

Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazija vykdo pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas. Mokosi 315 mokinių. Dirba 35 mokytojai, socialinis pedagogas, psichologas. Mokykla 2008 metais buvo renovuota ir suteiktas gimnazijos statusas. Turi puikią materialinę bazę.

Vilkyškių Johaneso Bobrovskio gimnazija šį statusą gavo 2014 m. gruodžio 18 d. Prieš tai mokykla buvo vidurinė. Nuo 2014 m. rugsėjo 1 d. prie šios mokyklos prijungta Lumpėnų pagrindinė mokykla ir ji tapo Pagėgių savivaldybės Vilkyškių Johaneso Bobrovskio gimnazijos Lumpėnų Enzio Jagomasto pagrindinio ugdymo skyriumi. Gimnazijoje mokosi 222 mokiniai, dirba 30 mokytojų, socialinis pedagogas, logopedas, spec.pedagogas, mokytojo padėjėjas. Mokykla taip pat turi darželį, kurį lanko 3-6 metų 24 vaikai.

Stoniškių pagrindinė mokykla vykdo ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programas. Mokykla 2004 metais reorganizuota iš vidurinės mokyklos į pagrindinę. Šiai mokyklai priklauso ir Šilgalių daugiafunkcinis centras. Mokykloje mokosi 93 mokiniai, dirba 25 mokytojai. Mokykloje yra sporto salė, valgykla, biblioteka-skaitykla. Tai viena iš trijų pagrindinių mokyklų savivaldybėje, kurioje mokosi daugiausiai mokinių.

Piktupėnų ir Natkiškių Zosės Petraitienės pagrindinės mokyklos vykdo ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programas. Abi mokyklos dėl mažo mokinių skaičiaus turi jungtines pradinukų klases. Perspektyva šių mokyklų nėra optimistinė — jos ateityje gali būti prijungtos prie Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazijos ir tapti jos skyriais.

Pagėgių pradinė mokykla vykdo ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas. Mokosi 117 mokinių, dirba 9 mokytojai. Šiais mokslo metais 2-4 klasių yra po vieną komplektą, o 1-3 klasių — po du komplektus. Dar 1994 metais buvo po tris 1-4 klasių komplektus. Nors ši ugdymo įstaiga yra pačiame miesto centre, tačiau ir čia mokinių kasmet mažėja. Šiais mokslo metais teko formuoti mišrią priešmokyklinio ugdymo grupę, kurioje mokosi 5-6 metų vaikai.

4.2. Dokumentų turinio analizė

Mokyklose buvo analizuojami šie dokumentai: mokyklos strateginis planas, metiniai mokyklos planai, stebėtų pamokų protokolai, kvalifikacijos kėlimo programos. Dokumentų analizė pateikiama 7 lentelėje.

7 lentelė. Dokumentų turinio analizė (sudaryta darbo autorės)

Dokumentas	Turinio analizė kūrybiškumo kompetencijai plėtoti	Mokykla
Strateginis 2015-2017 metų planas	Tikslas — gerinti ugdymo kokybę, padedančią mokiniams ugdytis komunikavimo, pažinimo, socialinę, iniciatyvumo ir kūrybiškumo, asmeninę ir kultūrinę kompetencijas. Vizija — gimnazija – atvira pozityviai kaitai, nuolat besimokanti organizacija, kurioje vyrauja išlaisvintas kūrybiškumas,	Vilkyškių Johaneso Bobrovskio gimnazija
	Prioritetas — kokybiškas ir kūrybiškas ugdymas	Stoniškių pagrindinė mokykla
	Tikslas ir uždaviniai — formuoti mokinių vertybines nuostatas, bendrąsias kompetencijas: 1. Skatinti vaikų ir mokinių asmeninį tobulėjimą, saviraišką, saviugdą. 2. Ugdyti mokinių pilietines, tautines vertybes, plėtoti jų kūrybiškumo kompetenciją.	Piktupėnų pagrindinė mokykla
Metiniai veiklos planai (uždaviniai ir priemonės)	1. Racionalus žmoniškųjų ir materialinių išteklių valdymas: 1.1. Darbuotojų profesinės ir kūrybiškumo kompetencijų tobulinimas. 1.2. Metodinė dalykinė mini-konferencija „Kaip aš ugdu mokinių kūrybiškumą“. 1.3. Mokytojų dalykininkų metodinės grupės posėdis „Mokinių kūrybiškumo ugdymas — svarbus sėkmingų pamokų veiksnys“.	Stoniškių pagrindinė mokykla
	1. Kelti mokinių mokymosi motyvą ugdat kūrybiškumo ir iniciatyvumo kompetencijas: 1.1. MTP „Netradicinių metodų taikymas ugdat mokinių kūrybiškumą“. 1.2. MTP „Netradicinės pamokos plėtojant mokinių kūrybiškumo kompetenciją“. 1.3. MTP „IKT taikymas mokinių kūrybiškumui plėtoti“.	Pagėgių pradinė mokykla
	1. Ugdymosi veiklų, skatinančių mokinių kūrybiškumą ir iniciatyvą, įgyvendinimas: 1.1. Integracijos būdai ugdymo procese. 1.2. Lavinti mokinių kūrybiškumo kompetenciją įvairinant neformaliojo švietimo spektrą.	Natkiškių Zosės Petraitienės pagrindinė mokykla
Kvalifikacija (mokytojų lankyti seminarai)	„Kūrybiškas mokytojas — kūrybiški mokiniai“. „Mokinių kūrybiškumo ugdymas naudojant vaizdines priemones“. „Pradinių klasių mokinių kūrybiškumo ugdymas“. „Efektyvus „Google įrankių“ panaudojimas darbe ir kasdienybėje“. „Svetainė debesyse: lengvai ir greitai“. „Kūrybiškumo ugdymas „žaidžiant“ matematikos pamokose 1-4 klasėse“. „Mokomųjų dalykų integracijos galimybės panaudojant netradicines erdves“.	Pagėgių pradinė mokykla
	„Kūrybiško ir inovatyvaus mąstymo ugdymo procese mokymosi ypatumai“. „Naujos Z kartos mokinių mokymosi ypatumai“. „Kūrybinių darbų rašymas ir vertinimas pradinėse klasėse“. „Ugdymas „žaidžiant“ pamokose“. „Iššūkiui mokytojui šiuolaikinėje visuomenėje“.	Natkiškių Zosės Petraitienės pagrindinė mokykla

	<p>„Kūrybinės užduotys teatro meno pamokoms 9-12 kl.“ „Vaizdo pamokų kūryba — pagalba fizikos, matematikos, chemijos ir biologijos mokytojams“. „Kūrybinių idėjų įgyvendinimas aplinkoje, skatinančioje vaiko iniciatyvą ir saviraišką“. „Mokymą aktyvinančių metodų taikymas“. „Ugdymo turinio integravimas skatinant mokinių kūrybiškumą ir mokymosi motyvaciją“.</p>	Stoniškių pagrindinė mokykla
	<p>„Lyderis mokykloje. Koks jis? Kaip juo tapti?“ „Vaiko kompetencijų ugdymas pasitelkiant žaidimus“. „Naujosios Z kartos mokinių mokymosi ypatumai“. „Kūrybiškumo kompetencijos ugdymas dailės pamokoje“.</p>	Piktupėnų pagrindinė mokykla
Pamokų stebėjimo tikslai	Aktyviųjų metodų taikymas pamokoje kūrybiškumui ugdyti.	Vilkyškių Johaneso Bobrovskio gimnazija
	Mokinių kūrybiškumo ugdymas pamokoje.	Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazija, Pagėgių pradinė mokykla

Kitos priemonės, numatytos mokyklų metiniuose planuose, kurios padeda plėtoti kūrybiškumą:

- Netradicinės pamokos (miesto bibliotekoje, mokyklos kieme, miškelyje, muziejuose ir kt.).
- Pažintinės, kultūrinės, meninės dienos, veiklos (Vasario 16-ajai, Mamyčių dienos, Kalėdų eglutės šventė, pažintinės ekskursijos ir kt.).
- Projektai (socializacijos, aplinkosaugos rėmimo ir kt.).
- Respublikiniai konkursai.
- Edukacinės aplinkos (pagal tematiką puošiami langai, piešiniai ant sienų, mozaikos ant langų ir pan.).
- Akcijos-konkursai, įtraukiant visą mokyklos bendruomenę („Kaip kūrybingai pasigaminti saldinius“ , „Puota daržovių karalystėje“, „Viskas iš moliūgo“, „Kalėdų bumbulas“, „Gražiausia kalėdų eglutė“ (Pagėgių pradinė mokykla), „Pagauk vėją – pasodink gėlę“, „Smaližių diena“, (Natkiškių Zosės Petraitienės pagrindinė mokykla), kūrybinės dirbtuvės (Piktupėnų pagrindinė mokykla) ir kt.
- Renginiai (Žemės diena, Tolerancijos diena, Helovinas, Pirmojo pažymėjimo šventė, valstybinės šventės, mokslo metų užbaigimo šventė, šimtadienis ir kt. (visos mokyklos), padėkos vakaras „Po angelo sparnu“ (Natkiškių Zosės Petraitienės pagrindinė mokykla) ir kt.)
- Ilgalaikiai dalykų projektai („Rugys maitina linas rengia“ (Natkiškių Zosės Petraitienės pagrindinė mokykla), „Gyvenkime kartu su knyga“ (Piktupėnų pagrindinė mokykla).

- Tiriamųjų ir projektinių darbų konferencijos - metinių darbų pristatymas (Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazija).
- Metodinė mokytojų konferencija „Ugdymo turinio integravimas skatinant mokinių kūrybiškumą ir mokymosi motyvaciją“. (Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazija).
- Integruotos pamokos „Aktyvaus kūrybingumo ugdymas“. (Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazija).
- Kūrybiniai darbai: „Kūrybinių darbų almanachas“ (mokinių rašiniai, pasakos, mįslės, pačių kūryba ir iliustracija) (Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazija).
- Parodos (piešinių, darbelių, drožinių, kaukių ir pan.) (visos mokyklos).
- Tarptautiniai bendradarbiavimo projektai su Vokietijos Bad Iburg mokykla, išleista knyga „Draugystės tiltas“ (Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazija).

Apibendrinus dokumentų turinį, galima teigti, kad ugdymo kokybė, mokinių mokymosi motyvacija glaudžiai susijusi su kūrybiškumo kompetencija. Mokyklų metinių veiklų planuose numatytos priemonės mokinių kūrybiškumo kompetencijai ugdyti, o mokytojų kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo galimybes galima išvelgti analizuojant kvalifikacijos kėlimo programas. Iš kvalifikacijos kėlimo programų analizės matosi, kad mokytojai tobulina savo kvalifikaciją dalyvaudami seminaruose, domisi naujovėmis, dalijasi gerąja darbo patirtimi apie mokinių kūrybiškumo ugdymą. Tačiau pasigendama mokyklos vadovų kontrolės, kaip mokytojai, įgiję teorinės patirties, sugeba pritaikyti savo žinias pamokose.

Plačiausiai mokytojų kūrybiškumas pasireiškia organizuojant netradicines ir integruotas pamokas, akcijas-konkursus, projektus, renginius, parodas, konferencijas, kuriant edukacines mokyklos aplinkas, vadovaujant mokinių kūrybiniais darbams, kartu su mokiniais dalyvaujant tarptautiniuose projektuose ir kt.

4.3. Interviu su mokyklų vadovais rezultatai

Siekiant surinkti daugiau informacijos apie mokytojų kūrybiškumo kompetencijos būtinumą švietimo įstaigose, kokybiniam tyrimui pasirinkti 6 Pagėgių savivaldybės mokyklų vadovai. Duomenys rinkti taikant struktūruotą interviu (2 priedas), kurį sudarė 15 atviro tipo klausimų, orientuotų į temas: kūrybiškumo samprata, kūrybiškumo kompetencijos svarba mokykloje, kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas. Struktūruotas interviu vyko vadovų darbo kabinetuose. Dėl kokybinio tyrimo atlikimo su mokyklų vadovais buvo tariamasi iš anksto. Tyrimo dalyviai buvo supažindinami su tiriamąja problema ir žodžiu prašoma jų asmeninio

sutikimo dalyvauti tyrime. Interviu klausimai pokalbio dalyviams buvo parengti remiantis išanalizuota teorine medžiaga apie kūrybiškumo kompetencijos svarbą mokytojui ir kai kuriais atskirų autorių šia tema atliktais tyrimais.

Kokybinio tyrimo metu buvo pateikti visi numatyti klausimai. Norint gauti kuo išsamesnės informacijos, naudoti uždari klausimai. Visi 6 tyrime dalyvavę mokyklų vadovai noriai bendravo ir dalijosi savo supratimu bei patirtimi apie kūrybiškumą, mokytojų kūrybiškumo kompetencijos galimybes, svarbą bei plėtojamą mokykloje.

Siekiant išlaikyti artimą kontaktą su respondentais, duomenys buvo užrašomi ranka, nefiksuoiant duomenų aprašymo technika — diktofonu. Laikantis etikos normų, tyrimo dalyviai neįvardinami vardais, o žymimi aprašyme R1, R2, R3, R4, R5, R6.

Kokybinio tyrimo duomenys buvo analizuojami remiantis sutartiniais turinio (angl. content) analizės metodais: daugkartinis atsakymo skaitymas, ieškoma semantiškai artimo atsakymo ir „raktinio“ žodžio, konstruojamos kategorijos ir subkategorijos bei užrašomi respondentų teiginiai.

Visų pirma buvo siekiama sužinoti vadovų nuomonę apie kūrybiškumą, ar jiems patiems kūrybiškumas yra vertybė, ar kūrybiškumas pasiekiamas kiekvienai asmenybei ir kiekviename darbe bei kiek mokyklų vadovams yra svarbus mokytojų kūrybiškumas.

Nagrinėjant respondentų atsakymus (žr. 8 lentelę) buvo išskirta viena kategorija — kūrybiškumo samprata ir keturios subkategorijos — įgimtas/įgyjamas kūrybiškumas, kūrybiškumas kaip vertybė, kūrybiškumas ir asmenybė, kūrybiškumo pradai, mokytojų kūrybiškumo svarba.

8 lentelė. Vadovų nuomonė apie kūrybiškumą (sudaryta darbo autorės)

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Kūrybiškumo samprata	Įgimtas/įgyjamas kūrybiškumas	R1: „Genai turi reikšmės, bet kūrybiškumas yra ugdomas ir įgyjamas gyvenimo eigoje“. R2: „Kūrybiškumo užuomazgas turime iš prigimties, tačiau reikia ugdyti viso gyvenimo eigoje“. R3: „Gali būti ir taip, ir taip“. R4: „Kūrybiškumas yra prigimtinis, bet stengiantis galima ir išsiugdyti“. R5: Iš prigimties turime kūrybiškumo užuomazgų, tačiau jas plėtoti privalome visą gyvenimą“. R6: „Ypatingi gebėjimai yra paveldimi, bet ugdant galima pasiekti gerų rezultatų“.
	Kūrybiškumas kaip vertybė	R1: „Kūrybiškumas - didelė vertybė. Man kūrybiškumas — netipiškas, kūrybiškas problemų sprendimas, tradicinio, stereotipinio mąstymo atsisakymas, neįprastų sprendimo būdų ieškojimas“ R2: „Mąstyti savarankiškai, siūlyti naujas idėjas, gebėti atrasti, kas yra nauja, netradiciška, inovatyvu“. R3: „Originalus požiūris į viską: ieškojimas naujovių, kuo mokytojas kūrybiškesnis, tuo jis įdomesnis mokiniams“. R4: „Man kūrybiškumas yra didelė vertybė, tai — gyvenimo ir darbo

		<p>pagrindas“.</p> <p>R5: „Man kūrybiškumas yra vertybė, tai — gebėjimas kelti naujas idėjas ir jas realizuoti“.</p> <p>R6: „Man kūrybiškumas yra vertybė, ir tai apibūdinčiau kaip asmenybės savitumą, saviraiškos priemonę“.</p>
	Kūrybiškumas ir asmenybė, kūrybiškumo pradai	<p>R1: „Kūrybiškumas yra ugdomas, todėl pasiekiamas kiekvienai asmenybei. Kiekviename darbe galima rasti kūrybiškumo pradus“.</p> <p>R2: „Kūrybiškumas pasiekiamas kiekvienai asmenybei ir kūrybiškumo pradus galima rasti kiekviename darbe“.</p> <p>R3: „Kūrybiškas gali būti kiekvienas, tik vieniems viskas gaunasi savaime arba lengvai, o kitiems reikia įdėti daugiau pastangų. Kūrybiškumo pradus galima rasti kiekviename darbe“.</p> <p>R4: „Jeigu asmenybė yra iš prigimties kūrybiška, tai jai lengviau šią savybę išstobulinti, bet darbščiam žmogui kūrybiškumas yra pasiekiamas“.</p> <p>R5: „Kūrybiškumas nėra išskirtinė gabių žmonių savybė, ji išsiugdoma. Kūrybiškumo pradus galima rasti kiekviename darbe, net pats neįdomiausias darbas, jei į jį kūrybiškai pažiūrėsime, gali suteikti gyvenimo džiaugsmo“.</p> <p>R6: „Kiekvienas žmogus turi kūrybiškumo savybių, tik vieni jas išnaudoja, o kiti taip ir neatsiskleidžia. Kiekviename darbe būtinas kūrybiškumas“.</p>
	Mokytojų kūrybiškumo svarba	<p>R1: „Kūrybiškas mokytojas — mokyklai didelė vertybė. Toks mokytojas motyvuoja mokinius, nes turi gebėjimą žinias, informaciją panaudoti kitaip, rasti netipiškus sprendimus, kelti naujas idėjas“.</p> <p>R2: „Mokytojų kūrybiškumas labai svarbu, nes, pavyzdžiui, per kūrybą gali atrasti ryšį su mokiniais“.</p> <p>R3: „Mokytojų kūrybiškumas labai svarbu, nes kuo mokytojas kūrybiškesnis, tuo įdomesnis ugdymo procesas mokiniams“.</p> <p>R4: „Be kūrybiškumo dabartinėje mokykloje dirbti yra sunku. Su nekūrybiškais vargsta ir mokiniai, ir vadovai“.</p> <p>R5: „Mokytojų kūrybiškumas mokykloje yra labai svarbus“.</p> <p>R6: „Mokytojų kūrybiškumas įgalina mokinių mokymosi motyvaciją, užtikrina patrauklų ugdymosi procesą“.</p>

Išanalizavus tyrimo rezultatus, daromos išvados:

- 1. Kūrybiškumas yra prigimtinis, tačiau jį ugdyti, plėtoti reikia visą gyvenimą, nes ugdant galima pasiekti gerų rezultatų.*
- 2. Kūrybiškumas yra vertybė. Tai — netipiškas, kūrybiškas problemų sprendimas, tradicinio, stereotipinio mąstymo atsisakymas, neįprastų sprendimo būdų ieškojimas, gyvenimo ir darbo pagrindas, gebėjimas kelti naujas idėjas ir jas realizuoti, saviraiškos priemonė.*
- 3. Kūrybiškumas pasiekiamas kiekvienai asmenybei ir kiekviename darbe galima rasti kūrybiškumo pradus.*
- 4. Mokytojų kūrybiškumas labai svarbus. Kūrybiškas mokytojas motyvuoja mokinius, nes turi gebėjimą žinias, informaciją panaudoti kitaip, rasti netipiškus sprendimus, kelti naujas idėjas. Kuo mokytojas kūrybiškesnis, tuo įdomesnis ugdymo procesas mokiniams.*

Toliau buvo siekiama išsiaiškinti, kiek yra svarbi kūrybiškumo kompetencija mokykloje. Nagrinėjant respondentų atsakymus (žr. 9 lentelę) buvo išskirta viena kategorija — kūrybiškumo kompetencijos svarba mokykloje ir penkios subkategorijos — mokymų, kursų nauda mokytojų kvalifikacijos tobulinimui, kūrybiškumą slopinantys veiksniai, požiūris į mokytojų iniciatyvumą, kūrybiškumą, netradicinius sprendimus, kūrybiškumas ir lyderio savybės, kūrybiškumas ir amžius.

9 lentelė. Kūrybiškumo kompetencijos svarba mokykloje (sudaryta darbo autorės)

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Kūrybiškumo kompetencijos svarba mokykloje	Mokymų, kursų nauda mokytojų kvalifikacijos tobulinimui	R1: „Jei mokymai, kursai yra tikslingi, profesionalūs, intensyvūs, tai jie labai naudingi“. R2: „Mokymai, kursai bus naudingi tuomet, kai jų metu gautas žinias mokytojai panaudos ir pritaikys savo veikloje“. R3: „Yra visokių mokymų. Kartais kursai būna labai naudingi, bet ne visi mokytojai pamokose pritaiko įgytas žinias“. R4: „Tai priklauso nuo kursų, ypač nuo lektoriaus. Naudingiausi yra praktikų kursai“. R5: „Kiekvienas užsiėmimas vis tiek ko nors išmoko, primena jau žinomas tiesas, paskatina ieškoti įdomesnių veiklų“. R6: „Bendro pobūdžio mokymai neskatina kūrybiškumo, bet įveikina analizuoti esamą situaciją, paskatina ieškoti kitų ugdymosi formų, metodų, aplinkų“.
	Kūrybiškumą slopinantys veiksniai	R1: „Pasitikėjimo savimi stoka, baimė suklysti, išsiskirti iš kitų, vengimas rizikuoti, kritikos, pasikeitimų baimė“. R2: „Vidiniai „pančiai“, nepalankus kolegų požiūris, prasta ugdymo bazė, mokyklų reitingavimas“. R3: „Motyvacijos stoka, piniginis atlygis (kam save apsisunkinti - vis tiek niekas nepasikeis)“. R4: „Didžiulė baimė dėl rezultatų“. R5: „Didelis darbo krūvis, perkrautos programos, lėšų trūkumas skatinimui (pinigine išraiška)“. R6: „Mokytojo kūrybiškumą slopina jo paties požiūris į šiuolaikinę pamoką, mokinį“.
	Požiūris į mokytojų iniciatyvumą, kūrybiškumą, netradicinius sprendimus.	R1: „Skatinu netipiškai spręsti problemas, raginu keisti nusistovėjusias normas, palaikau iniciatyvas, pati stengiuosi vadovautis principu: įvairovė ir galimybė rinktis“. R2: „Teigiamai“. R3: „Labai teigiamai, stengiuosi palaikyti, skatinti“ R4: „Teigiamai. Jie pagyvina ugdymo procesą. Kiekviena iniciatyva turi būti orientuota į mokinių lavinimą. Nereikalingos betikslės iniciatyvos“. R5: „Palaikau, viešinu informaciją, skatinu tai daryti, visada pasidžiaugiu“. R6: „Į mokytojų kūrybiškus sprendimus žiūriu itin palankiai, būtinai paskatinu nesustoti, judėti pirmyn“.
	Kūrybiškumas ir lyderio savybės	R1: „Norint tapti lyderiu, reikia turėti kūrybingos asmenybės gebėjimų ir bruožų“. R2: „Lyderystė neatsiejama nuo kūrybiškumo“. R3: „Lyderis siūlo, nukreipia, ieško visokių variantų, todėl kūrybišką žmogų galima vadinti lyderiu“. R4: „Lyderystė neatsiejama nuo kūrybiškumo. Kūrybiška asmenybė yra įdomi, pritraukianti kitus, o tai veda į lyderystę“. R5: „Lyderis gali efektyviai vadovauti kūrybiškai komandai,

		nukreipti idėjas reikiama linkme ir kartu pasiekti puikių rezultatų“. R6: „Lyderiui būdingas iniciatyvumas, inovatyvumas, iššūčiai, nuolatiniai pokyčiai, o tai veda į kūrybiškumą“.
	Kūrybiškumas ir amžius	R1: „Amžius kūrybiškumui šiek turi įtakos, bet ne didžiausios, viskas priklauso nuo asmenybės“. R2: „Amžius kūrybiškumui įtakos neturi“. R3: „Amžius kūrybiškumui įtakos neturi, bet kartais vyresnio amžiaus mokytojai, nors ir būdami kūrybiški, pritrūksta motyvacijos“. R4: „Amžius kūrybiškumui įtakos neturi, tinginystė turi“. R5: „Amžius kūrybiškumui įtakos neturi“. R6: „Amžius kūrybiškumui įtakos neturi. Tik mažų vaikų kūrybiškumas visiškai išlaisvintas, jų neriboja nei aplinka, nei patirtis“.

Išanalizavus tyrimo rezultatus daromos išvados:

- 1. Tikslingi, profesionalūs, intensyvūs kursai, mokymai mokytojams labai naudingi. Naudingiausi yra lektorių-praktikų kursai. Mokymai, kursai naudingi tuomet, kai jų metu gautas žinias mokytojai panaudoja ir pritaiko savo veikloje.*
- 2. Kūrybiškumą slopina šie veiksniai: pasitikėjimo savimi stoka, baimė suklysti, išsiskirti iš kitų, vengimas rizikuoti, kritikos, pasikeitimų baimė, vidiniai „pančiai“, nepalankus kolegų požiūris, prasta ugdymo bazė, mokyklų reitingavimas, motyvacijos stoka, didžiulė baimė dėl rezultatų, didelis darbo krūvis, perkrautos programos, lėšų trūkumas skatinimui.*
- 3. Mokyklos vadovai teigiamai žiūri į mokytojų iniciatyvumą, kūrybiškumą, netradicinius sprendimus: skatina netipiškai spręsti problemas, ragina keisti nusistovėjusias normas, palaiko iniciatyvas, viešina informaciją, skatina tai daryti, visada pasidžiaugia.*
- 4. Lyderystė neatsiejama nuo kūrybiškumo. Lyderis siūlo, nukreipia, ieško visokių variantų, todėl kūrybišką žmogų galima vadinti lyderiu. Kūrybiška asmenybė yra įdomi, pritraukianti kitus, o tai veda į lyderystę. Lyderis gali efektyviai vadovauti kūrybiškai komandai, nukreipti idėjas reikiama linkme ir kartu pasiekti puikių rezultatų.*
- 5. Amžius kūrybiškumui įtakos neturi, tinginystė turi, viskas priklauso nuo asmenybės.*

Toliau tyrimu siekta išsiaiškinti, kokios kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo galimybės yra mokykloje. Nagrinėjant respondentų atsakymus (žr. 10 lentelę) buvo išskirta viena kategorija — kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas ir penkios subkategorijos — mokyklos kultūros įtaka kūrybiškumui plėtoti, mokytojų skatinimas kūrybiškai dirbti, mokyklos aplinka ir kūrybiškumas, mokytojo asmeninių savybių įtaka kūrybiškumui plėtoti, mokytojų motyvai dirbti kūrybiškai.

10 lentelė. Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas (sudaryta darbo autorės)

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas	Mokyklos kultūros įtaka kūrybiškumui plėtoti	<p>R1: „Kūrybiškos asmenybės kuria kultūrą, kuriai būdinga rizika“.</p> <p>R2: „Labai svarbus nuolatinis komunikavimas tarp vadovų ir pedagogų“.</p> <p>R3: „Mokytojų kūrybiškumą gali įtakoti palaikymas ir siekimas naujovių“.</p> <p>R4: „Jeigu įstaigos kultūra turi tvirtas šaknis, atskiram mokytojui nėra kur dingti“.</p> <p>R5: „Mokyklos kultūra motyvuoja, skatina, geri pavyzdžiai užkrečia“.</p> <p>R6: „Jei mokykloje vyrauja geras mikroklimatas, yra susitarimai bei jų laikomasi, skatinama lyderystė, įvertinamas ir pastebimas kiekvienas narys, tai itin motyvuoja mokytojų kūrybiškumui pasireikšti“.</p>
	Mokytojų skatinimas kūrybiškai dirbti	<p>R1: „Palaikau kūrybingo darbo lyderius, vertinu kiekvieno mokytojo netipiškus sprendimus, viešinu juos kaip gerus pavyzdžius. Skatinu pasitikėti savimi, dalyvauti inovatyviuose seminaruose, taikyti kūrybiškumą plėtojančius metodus.“</p> <p>R2: „Mokytojus skatinu, įvertinu jų veiklą, suteikiu laisvę kūrybiškai dirbti, komunikuojau, bendradarbiauju“.</p> <p>R3: „Dalinuosi mintimis, siūloma įvairių idėjų, skatiamos pačių mokytojų iniciatyvos“.</p> <p>R4: „Vadovui pačiam reikia rodyti pavyzdį, kaip kūrybiškai spręsti problemas, tai ir bus mokytojui didžiausia paskata būti kūrybiškam“.</p> <p>R5: „Mokytojus skatinu ieškoti kūrybiškų problemos sprendimų būdų įtikinant, kad mums patiems to reikia“.</p> <p>R6: „Vyksta disputai, kurių metu bendruomenė mokosi kūrybiškai analizuoti ir priimti sprendimus. Geroji patirtis duoda stimulą kūrybiškai dirbti ir kitiems“.</p>
	Mokyklos aplinka ir kūrybiškumas	<p>R1: „Aplinka — vienas svarbiausių veiksnių kūrybiškumo ugdyme“.</p> <p>R2: „Mokyklos vidaus, išorinė aplinka, mikroaplinka turi didelę įtaką kūrybiškumui pėtotis“.</p> <p>R3: „Kuo įdomesnė mokyklos aplinka, tuo didesnis noras prisidėti prie tokios aplinkos tobulinimo“.</p> <p>R4: „Mokyklos aplinka turi didelę reikšmę mokytojų kūrybiškumui. Jeigu mokykloje yra sukurta draugiška, kūrybiškumą skatinanti aplinka, mokytojas neliks nuošalyje. Taip pat jo pastangos turi būti įvertintos“.</p> <p>R5: „Šilta atmosfera, bendrumo jausmas, tarpusavio pasitikėjimas, tolerancija, smalsumas, profesinė kompetencija, galimybė dalintis naujovėmis, administracijos palaikymas — tai tokia aplinka skatina mokytojų kūrybiškumą“.</p> <p>R6: „Kuo patrauklesnės ir įvairialypės ugdymosi aplinkos, tuo labiau ugdomsi kūrybiškumas, gimsta naujos idėjos, esti stimulas kurti toliau“.</p>
	Mokytojo asmeninių savybių įtaka kūrybiškumui plėtoti	<p>R1: „Mokytojo asmeninės savybės yra arba kūrybiškumo trukdžiai, arba kūrybiškumo varikliai“.</p> <p>R2: „Mokytojo asmeninės savybės daug lemia jo kūrybiškumui“.</p> <p>R3: „Mokytojo asmeninės savybės daug lemia jo kūrybiškumui, lanksčiam, išradingam ir iniciatyviam žmogui lengviau atsiskleidžia kūrybiškumas“.</p> <p>R4: „Asmeninės savybės nulemia viską, ir kūrybiškumą taip pat. Pozityvus, iniciatyvus, darbštus, protingas, teisingas, profesionalus mokytojas yra ir kūrybiškas“.</p> <p>R5: „50 proc. asmeninės savybės ir 50 proc. darbštumo, pareigos, atsakomybės jausmas, tikėjimas mokinio kūrybinėmis galiomis nulemia kūrybiškumą“.</p> <p>R6: „Kiekvienas žmogus, net nemąstydamas apie kūrybiškumą, sukuria</p>

		unikalius dalykus“.
	Mokytojų motyvai dirbti kūrybiškai	<p>R1: „Mokytoją dirbti kūrybiškai motyvuoja šiuolaikinis mokinys ir visuomenė. Nekūrybiškas mokytojas paprasčiausiai tampa neįdomus. O tada prasideda ir ugdymosi pasiekimų, ir susikalbėjimo, ir motyvacijos, ir drausmės, ir t.t. problemos.“</p> <p>R2: „Mokytojas kūrybiškai dirbs, jeigu bus kolegų, vadovų palaikymas, komunikavimas, skatinimas, suteikiama laisvė dirbti ir reikšti idėjas“.</p> <p>R3: „Mokytoją dirbti kūrybiškai motyvuoja šiuolaikinis mokinys ir visuomenė.“</p> <p>R4: „Mokytoją skatina kūrybiškai dirbti pedagoginis talentas ir pašaukimas savo darbui, šiek tiek pedagogų atestacija, mokinių ir tėvų geras žodis, vadovų palaikymas ir dėmesys. Materialinės paskatos nėra“.</p> <p>R5: „Mokytoją kūrybiškai dirbti skatina kolegų ir administracijos palaikymas, siekiamybė aukštesnės kvalifikacinės kategorijos, daug lemia jo asmeninės savybės“.</p> <p>R6: „Didžiausią įtaką mokytojui kūrybiškai dirbti daro šiuolaikinis mokinys (Z, Y karta), šiek tiek įtakoja ugdymo programos, švietimo naujovės“.</p>

Išanalizavus tyrimo rezultatus, daromos išvados:

- 1. Mokyklos kultūra turi įtakos mokytojų kūrybiškumui plėtotis: mokyklos kultūra motyvuoja, skatina, geri pavyzdžiai užkrečia, labai svarbus nuolatinis komunikavimas tarp vadovų ir pedagogų, mokytojų kūrybiškumą įtakoja palaikymas ir siekimas naujovių.*
- 2. Mokyklų vadovai skatina mokytojus dirbti kūrybiškai: palaiko kūrybingo darbo lyderius, vertina kiekvieno mokytojo netipiškus sprendimus, viešina juos kaip gerus pavyzdžius, skatina pasitikėti savimi, dalyvauti inovatyviuose seminaruose, taikyti kūrybiškumą plėtojančius metodus pamokose, įvertina jų veiklą, suteikia laisvę kūrybiškai dirbti, komunikuoja, bendradarbiauja, dalinasi mintimis, siūlo įvairių idėjų, skatina pačių mokytojų iniciatyvas, patys rodo pavyzdį, kaip kūrybiškai spręsti problemas.*
- 3. Aplinka — vienas svarbiausių veiksnių kūrybiškumo ugdyme. Kuo įdomesnė mokyklos aplinka, tuo didesnis noras prisidėti prie tokios aplinkos tobulinimo. Mokykloje, kurioje yra sukurta draugiška, kūrybiškumą skatinanti aplinka, mokytojas neliks nuošalyje. Mokytojo pastangos turi būti įvertintos. Mokytojo kūrybiškumą skatina šilta atmosfera, bendrumo jausmas, tarpusavio pasitikėjimas, tolerancija, smalsumas, profesinė kompetencija, galimybė dalintis naujovėmis, administracijos palaikymas.*
- 4. Mokytojo asmeninės savybės padeda kūrybiškumui pėtotis: lanksčiam, išradingam ir iniciatyviam žmogui lengviau atsiskleidžia kūrybiškumas. Pozityvus, iniciatyvus, darbštus, protingas, teisingas, profesionalus mokytojas yra ir kūrybiškas.*
- 5. Mokytoją dirbti kūrybiškai motyvuoja šiuolaikinis mokinys (Z, Y kartos) ir visuomenė, kolegų, vadovų palaikymas, komunikavimas, skatinimas, suteikta laisvė dirbti ir reikšti idėjas, pedagoginis talentas ir pašaukimas savo darbui, siekiamybė aukštesnės*

kvalifikacinės kategorijos, mokinių ir tėvų geras žodis, vadovų palaikymas ir dėmesys, jo asmeninės savybės.

Apibendrinant gautus kokybinio tyrimo rezultatus galima teigti, kad kūrybiškumą reikia ugdyti visą gyvenimą. Kūrybiškumas — tai gebėjimas kelti naujas idėjas ir jas realizuoti, tai kūrybiškas problemų sprendimas. Mokytojui kūrybiškumas — tai gyvenimo ir darbo pagrindas. Kuo mokytojas kūrybiškesnis, tuo įdomesnės pamokos. Kiekviename darbe galima rasti kūrybiškumo pradus ir kūrybiškumas pasiekiamas kiekvienai asmenybei.

Dalyvavimas mokymuose tobulinant mokytojų kvalifikaciją yra labai svarbus veiksnys kūrybiškumo kompetencijai plėtoti. Labai svarbu, kad mokytojai įgytas žinias panaudotų praktikoje. Kūrybiškumą slopina pasitikėjimo savimi nebuvimas, baimė suklysti, išsiskirti iš kitų, vengimas rizikuoti, kritikos, pasikeitimų baimė, vidiniai „pančiai“, nepalankus kolegų požiūris, prasta ugdymo bazė, motyvacijos stoka, baimė dėl rezultatų, didelis darbo krūvis, perkrautos programos, lėšų trūkumas skatinimui. Lyderystė neatsiejama nuo kūrybiškumo. Kūrybiška asmenybė yra įdomi, pritraukianti kitus. Lyderis gali efektyviai vadovauti komandai, nukreipti idėjas reikiama linkme ir kartu pasiekti puikių rezultatų. Amžius kūrybiškumui įtakos neturi, viskas priklauso nuo asmenybės.

Mokytojų kūrybiškumui plėtotis taip pat įtakos turi ir mokyklos kultūra. Mokyklos kultūra motyvuoja, skatina, geri pavyzdžiai užkrečia. Mokyklų vadovai skatina mokytojus dirbti kūrybiškai, netipiškai spręsti problemas, palaiko mokytojų iniciatyvas, ragina keisti nusistovėjusias normas, viešina informaciją, visada pasidžiaugia, vertina kiekvieno mokytojo netipiškus sprendimus, viešina juos kaip gerus pavyzdžius, skatina pasitikėti savimi, dalyvauti inovatyviuose seminaruose, taikyti kūrybiškumą plėtojančius metodus pamokose, įvertina jų veiklą, suteikia laisvę kūrybiškai dirbti, komunikuoja, bendradarbiauja, dalinasi mintimis, siūlo įvairių idėjų, skatina pačių mokytojų iniciatyvas, patys rodo pavyzdį, kaip kūrybiškai spręsti problemas.

Kuo įdomesnė mokyklos aplinka, tuo didesnis noras prisidėti prie tokios aplinkos tobulinimo. Kuo patrauklesnės ir įvairialypės ugdymosi aplinkos, tuo labiau ugdosi kūrybiškumas, gimsta naujos idėjos. Mokytojo kūrybiškumo kompetencijos plėtojimui įtakos turi draugiška, kūrybiškumą skatinanti aplinka, šilta atmosfera, bendrumo jausmas, tarpusavio pasitikėjimas, tolerancija, smalsumas, profesinė kompetencija, galimybė dalintis naujovėmis, administracijos palaikymas. Kūrybiškumo plėtojimui svarbūs yra disputai, kurių metu bendruomenė mokosi kūrybiškai analizuoti ir priimti sprendimus. Taip pat svarbu dalintis gerąja patirtimi, nes ji duoda stimulą kūrybiškai dirbti ir kitiems.

Lanksčiam, išradingam ir iniciatyviam žmogui lengviau atsiskleidžia kūrybiškumas. Pozityvus, iniciatyvus, darbštus, protingas, teisingas, profesionalus mokytojas yra ir kūrybiškas. Mokytoją dirbti kūrybiškai motyvuoja šiuolaikinis mokinys (Z, Y kartos) ir visuomenė, ugdymo programos, švietimo naujovės, kolegų, vadovų palaikymas ir dėmesys, skatinimas, suteikta laisvė dirbti ir reikšti idėjas, pedagoginis talentas ir pašaukimas savo darbui, siekiamybė aukštesnės kvalifikacinės kategorijos, mokinių ir tėvų geras žodis, jo asmeninės savybės.

4.4. Mokytojų anketinės apklausos rezultatai

Respondentų charakteristika. Analizuojant respondentų demografinius duomenis nustatyta, kad Pagėgių savivaldybės mokyklose respondentų tarpe daugiausia moterų (88 proc.).

Įvertinus gautus tyrimo rezultatus apie respondentų amžių, nustatyta, kad didžiąją respondentų dalį sudarė daugiau kaip 55 metų amžiaus pedagogai (60 proc.). Tad galima teigti, kad didelė dalis tyrime dalyvavusių respondentų patenka į vyresnio amžiaus žmonių grupę. (žr. 11 lent.).

11 lentelė. Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo tyrime dalyvavę mokytojai (% , sk.) (sudaryta darbo autorės)

Lytis		Amžius			Stažas		
Mot.	Vyrai	21-35 m.	36-55 m.	55 ir daugiau	1-5 m.	6-9 m.	10 ir daugiau
88	12	17	23	60	10	24	66
107	14	19	25	67	11	27	73
Išsilavinimas							
Profesinis bakalauro laipsnis, įgytas kolegijoje			Bakalauro laipsnis, įgytas universitete			Magistro laipsnis	
3			85			12	
3			94			14	

Analizuojant respondentų pasiskirstymą pagal jų bendrą pedagoginį darbo stažą, atlikta anketinė apklausa atskleidė, kad daugiausiai (66 proc.) respondentų turi 10 ir daugiau metų pedagoginio darbo stažą. Apklausoje dominavo respondentai, įgiję bakalauro laipsnį universitete (85 proc.).

Taip pat tyrimo rezultatai atskleidė, kad absoliučiai daugumai (93 proc.) mokytojų darbe yra svarbus kūrybiškumas. Teigiančių, kad kūrybiškumas yra visiškai nesvarbu, nebuvo.

Tyrimo metu prašyta respondentų įvardinti, kaip jie supranta kūrybiškumą. 65 proc. respondentų kūrybiškumą sieja su asmenybės savybėmis, leidžiančiomis produktyviu darbu pasiekti originalių, visuomeniškai reikšmingų, kokybiškai naujų veiklos rezultatų.

Tyrimų duomenys atskleidė, kad mokytojai yra skatinami dirbti kūrybiškai, siūlyti naujas idėjas bei kūrybiškai ieškoti problemos sprendimo būdų (75 proc.). Organizacijos kultūra (93

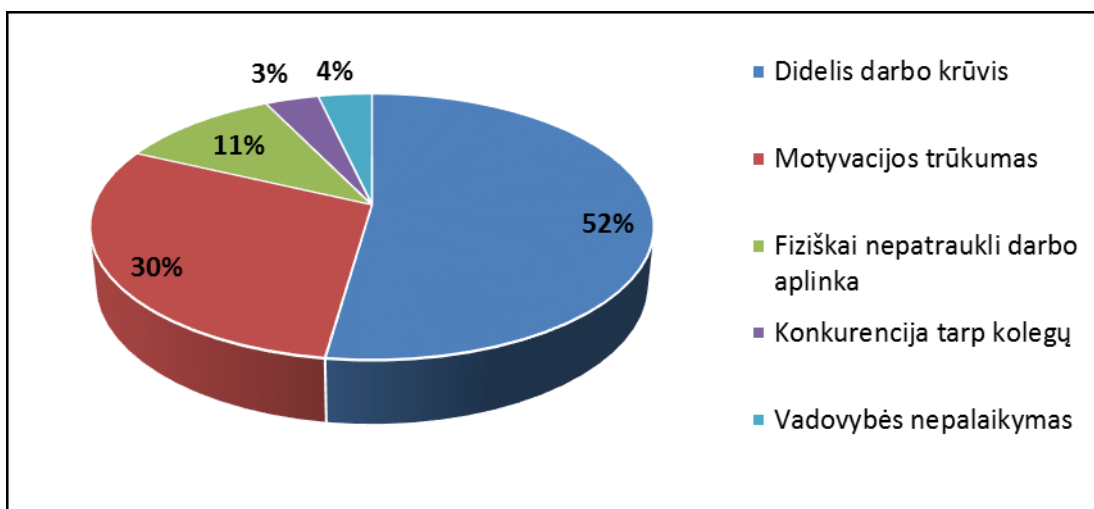
proc.) bei organizacijos klimatas (90 proc.) taip pat turi įtakos kūrybiškumo kompetencijai plėtotis.

Daroma išvada, kad Pagėgių savivaldybės mokyklose dirbantiems mokytojams yra sudaromos sąlygos pasireikšti kūrybiškumui, jie yra skatinami siūlyti naujas idėjas, taip pat kūrybiškumo kompetencijos plėtojimą įtakoja ir mokyklos klimatas bei kultūra.

Mokyklos ir bendra švietimo sistema yra tarpiai susiję ir ši sąsaja turi įtakos mokytojų kūrybiškumo kompetencijos raiškai. Su tuo sutinka 68 proc. respondentų.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, ar mokytojai savo darbo aplinkoje jaučia barjerus, kurie trukdo jų asmeniniam kūrybiškumui. 43 proc. apklaustųjų nejaučia jokių barjerų, kurie trukdytų kūrybiškumui pasireikšti. Tačiau neramina tai, kad 24 proc. apklaustųjų kažkas trukdo, o 33 proc. kartais trukdo dirbti kūrybiškai.

Todėl toliau tyrimu siekta išsiaiškinti, kokie barjerai trukdo kūrybiškumo kompetencijai pasireikšti ir ją plėtoti. Duomenys pateikiami 17 paveiksle.

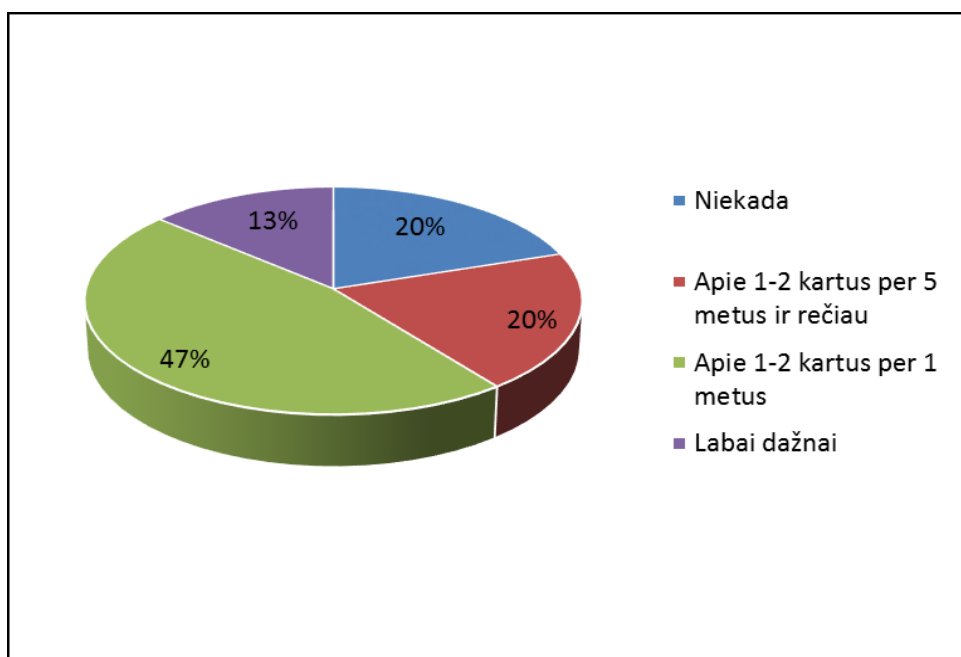

17 pav. Respondentų nuomonė apie kliūtis, kurios trukdo kūrybiškumui pasireikšti

Kaip matyti iš paveikslo, 52 proc. mokytojų kūrybiškumui pasireikšti trukdo per didelis darbo krūvis. Taip pat nemaža dalis kūrybiškumo kompetencijos plėtojimui pritrūksta motyvacijos (30 proc.). Kiek mažesnis procentas (11 proc.) nurodė, kad trukdo nepatraukli fizinė aplinka ir labai nedaug (3 proc. ir 4 proc.) įtakoja konkurencija tarp kolegų bei mokyklos vadovybės nepalaikymas. Galima daryti išvadą, kad mokytojai Pagėgių savivaldybės mokyklose turi didelius krūvius arba yra per daug apkrauti kitais papildomais darbais. Ir tai daro įtaką kūrybiškumui pasireikšti.

Plėtojant kūrybiškumo kompetenciją, yra svarbu ne tik patį mokytoją skatinti siūlyti naujas idėjas, kūrybiškai dirbti, ieškoti kūrybiškų problemos sprendimų būdų, bet ne ką mažiau svarbu ir pačiam mokytojui būti aktyviam, inovatyviam.

Todėl tyrimu siekta išsiaiškinti, kaip dažnai mokytojai patys siūlo inovacijas mokyklos vadovybei. Duomenys pateikiami 18 paveiksle.

18 pav. Respondentų nuomonė apie inovacijų siūlymus mokyklos vadovybei

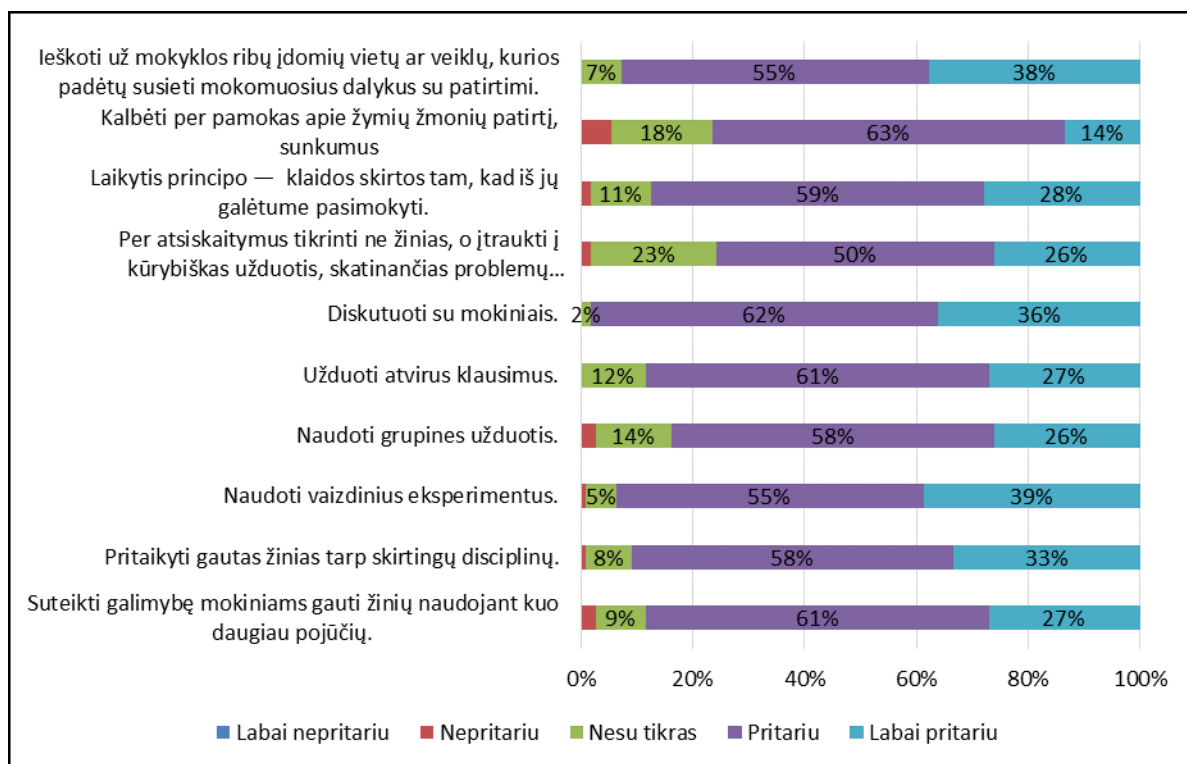
Kaip matyti iš paveikslo, dauguma mokytojų (47 proc.) per metus 1-2 kartus teikia pasiūlymus mokyklos vadovybei, 20 proc. tai daro tik 1-2 kartus per 5 metus, 13 proc. turi inovatyvių idėjų ir jas teikia mokyklos vadovybei dažnai ir 20 proc. to nedaro visiškai.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, ką respondentai mano apie savo kolegų kūrybiškumą darbe. 53 proc. mano, kad kolegos yra kūrybiški ir 47 proc. mano, kad yra kūrybiški kartais. Nėra nė vieno teigiančio, kad kolegos yra visiškai nekūrybiški.

Galima daryti prielaidą, kad Pagėgių savivaldybių mokyklų mokytojai kūrybiškumo kompetenciją plėtoja kolegiškai bendradarbiaudami ir ne visada apie tai žino ir/ar turi žinoti mokyklos vadovybė.

Iš tyrimo duomenų aišku, kad mokytojai dažniausiai (77 proc.) yra informuojami apie pedagoginio darbo inovacijas.

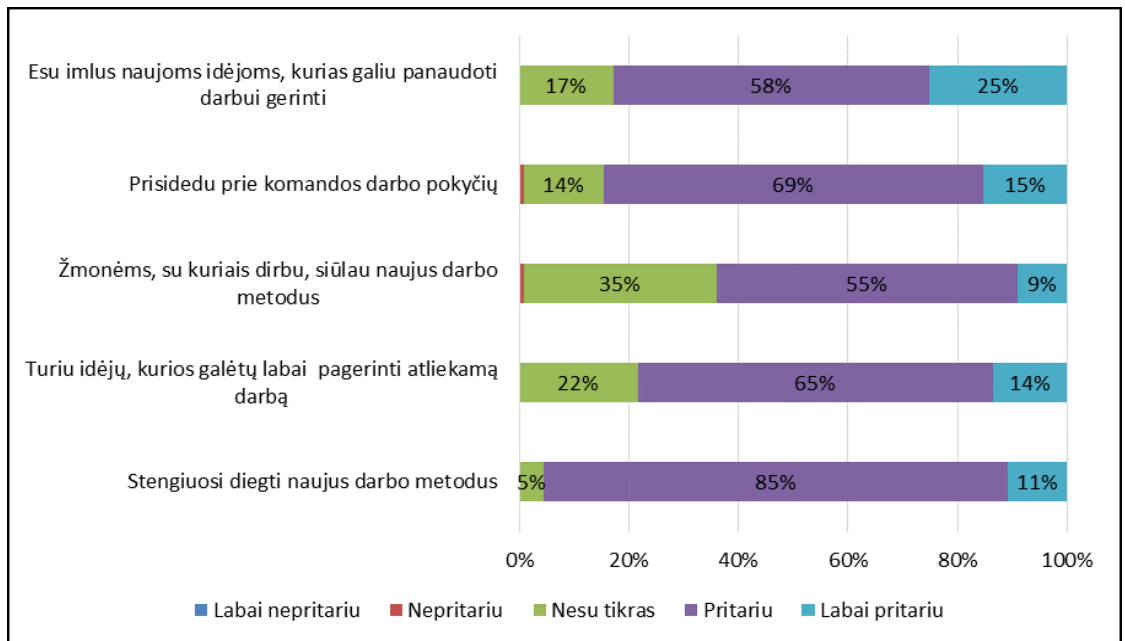
Tyrimu siekta išsiaiškinti, ką mokytojas gali padaryti, kad pamokos būtų kūrybiškos bei skatintų mokinių kūrybiškumą. Gauti rezultatai pateikti 19 paveiksle.

19 pav. Respondentų nuomonė, ką gali daryti mokytojas, kad pamokos būtų kūrybiškos ir skatintų mokinių kūrybiškumą

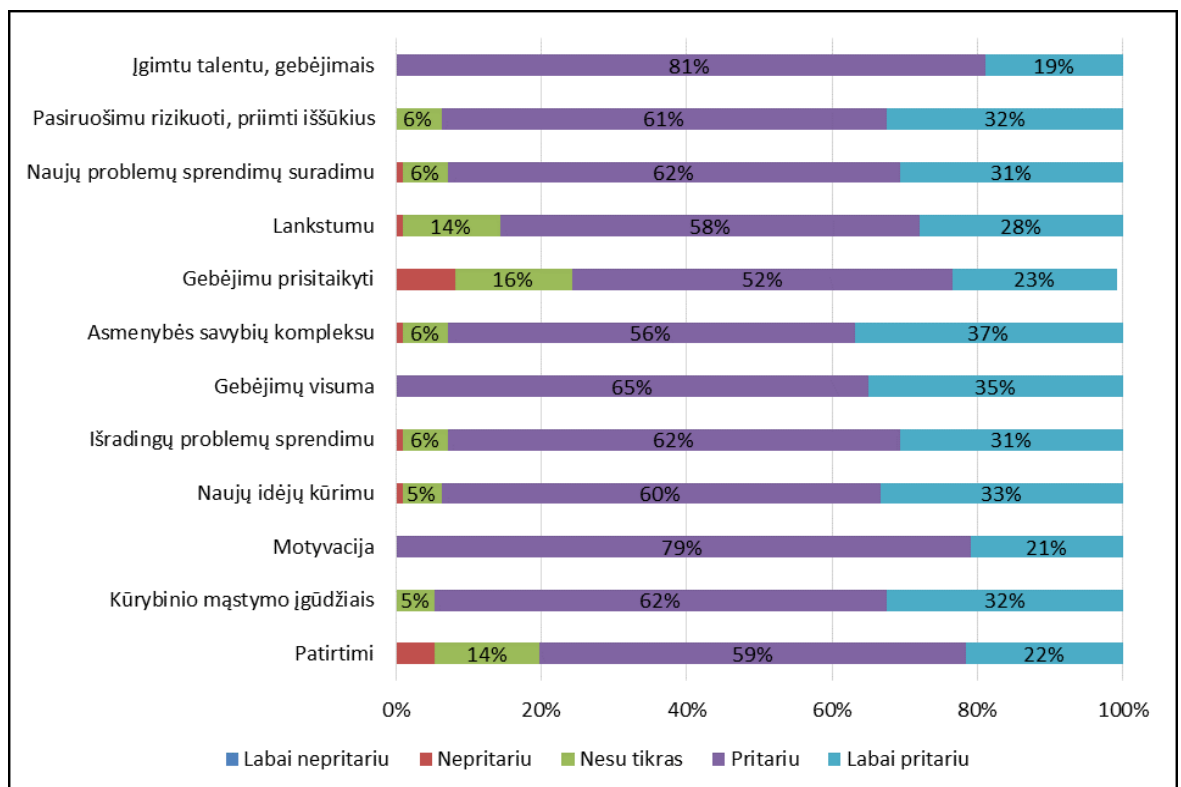
Gauti tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokytojai pamokose dažniau turėtų remtis žymių žmonių patirtimi (63 proc.), diskutuoti su mokiniais (62 proc.), užduoti atvirus klausimus bei suteikti galimybę mokiniams gauti žinių naudojant kuo daugiau pojūčių (61 proc.). Mokytojai (23 proc.) nepitaria minčiai, kad per atsiskaitymus tikrinti ne žinias, o mokinius įtraukti į kūrybiškas užduotis, skatinančias problemų sprendimo įgūdžius. Galima daryti prielaidą, kad yra pakankamai stiprus akademinis dėstymas ir mokytojai susitelkę į pagrindinį tikslą — suteikti kuo daugiau žinių mokiniui ir tinkamai paruošti jį egzaminui.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, ką mokytojai mano apie savo kūrybiškumo kompetenciją. Iš pateiktų duomenų (žr. 20 pav.), galima daryti prielaidą, kad Pagėgių savivaldybės mokyklų mokytojai yra kūrybiški. Dauguma jų pamokose diegia naujus darbo metodus (85 proc.), prisideda prie komandos darbo pokyčių (69 proc.), turi idėjų (65 proc.), yra imlūs naujovėms (58 proc.), bet 35 proc. mokytojų ne visada dalinasi bei patys siūlo kolegoms naujus darbo metodus.

20 pav. Respondentų nuomonė, ar darbe jie yra kūrybiški

Taip pat tyrimu siekta išsiaiškinti, su kuo sietinas kūrybiškumas. Gauti rezultatai pateikti 21 paveiksle.

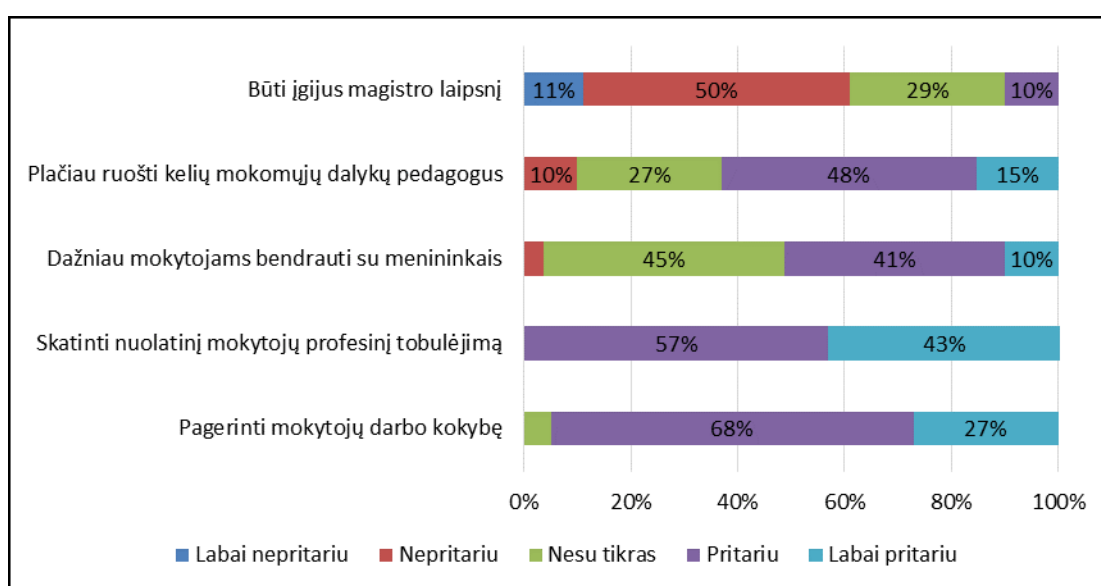

21 pav. Respondentų nuomonė, su kuo jie sieja kūrybiškumą

Kaip matyti iš 21 paveikslo, svarbiausius kriterijus, sietinus su kūrybiškumu, mokytojai įvardija kaip įgimtą talentą (81 proc.), gebėjimų visumą (65 proc.) bei motyvaciją (79 proc.). Taip pat iš tyrimo duomenų daroma išvada, kad kūrybiškumas glaudžiai siejasi su gebėjimu kūrybiškai

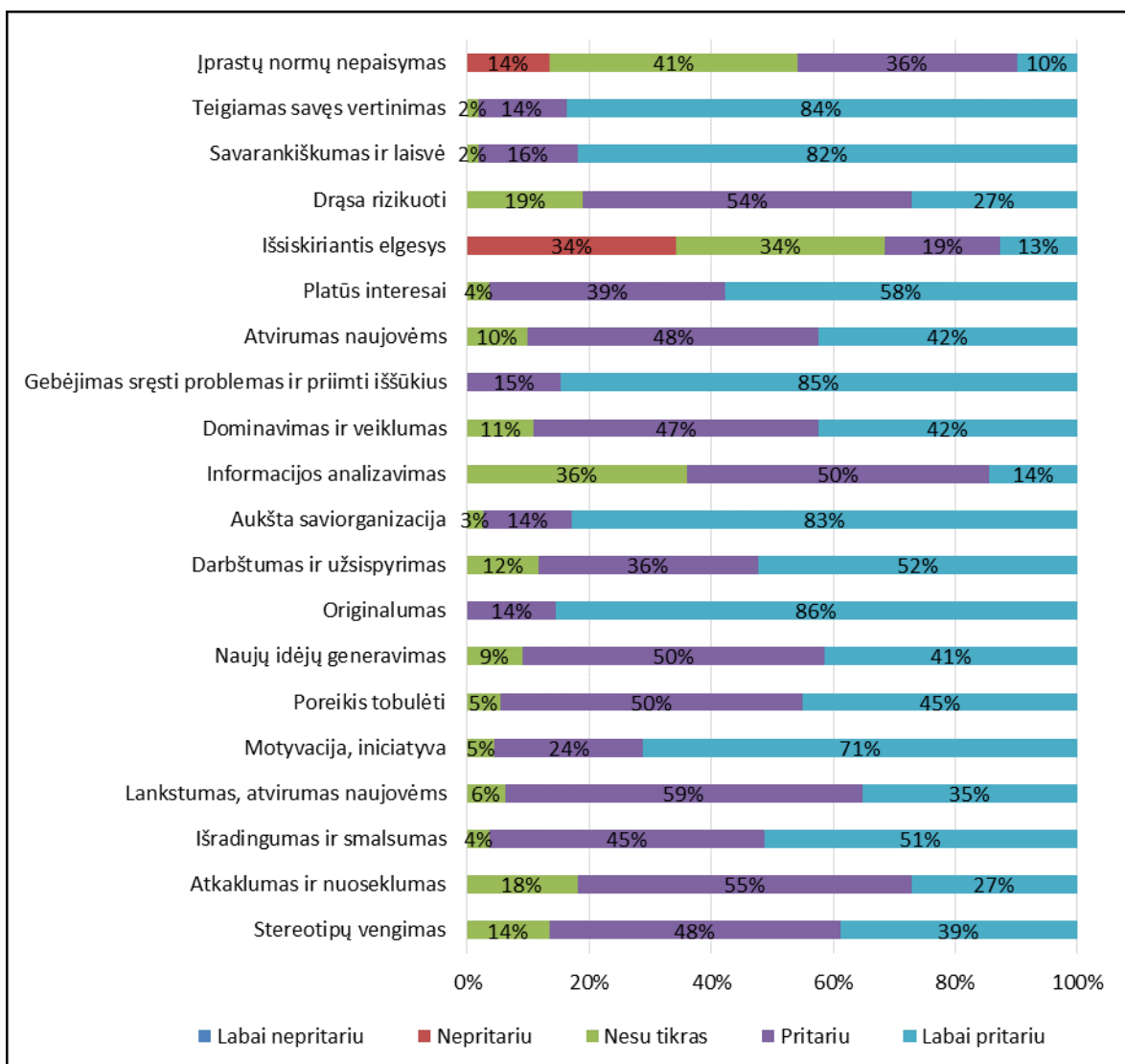
mąstyti, išradingai spręsti problemas bei rasti naujus problemų sprendimus (62 proc.). Kūrybiškumas sietinas su pasiruošimu rizikuoti, priimti iššūkius (61 proc.). Tai artima lyderio savybei.

Taip pat tyrimu siekta išsiaiškinti, ką apklaustųjų nuomone reikėtų daryti, siekiant pagerinti mokytojų kūrybiškumą. Absoliuti dauguma apklaustųjų (68 proc.) mano, kad mokytojo darbo sąlygos turi įtakos kūrybiškumo kompetencijos plėtojimui. Taip pat pritaria nuomonei, kad mokytojas turi nuolat profesiskai tobulėti (57 proc.). Pusė (50 proc.) apklausoje dalyvavusių mokytojų nepitaria nuomonei, kad magistro laipsnis turi įtakos kūrybiškumo kompetencijos pėtojimui (žr. 22 pav.).

22 pav. Respondentų nuomonė, ką reikia daryti, siekiant pagerinti mokytojų kūrybiškumą

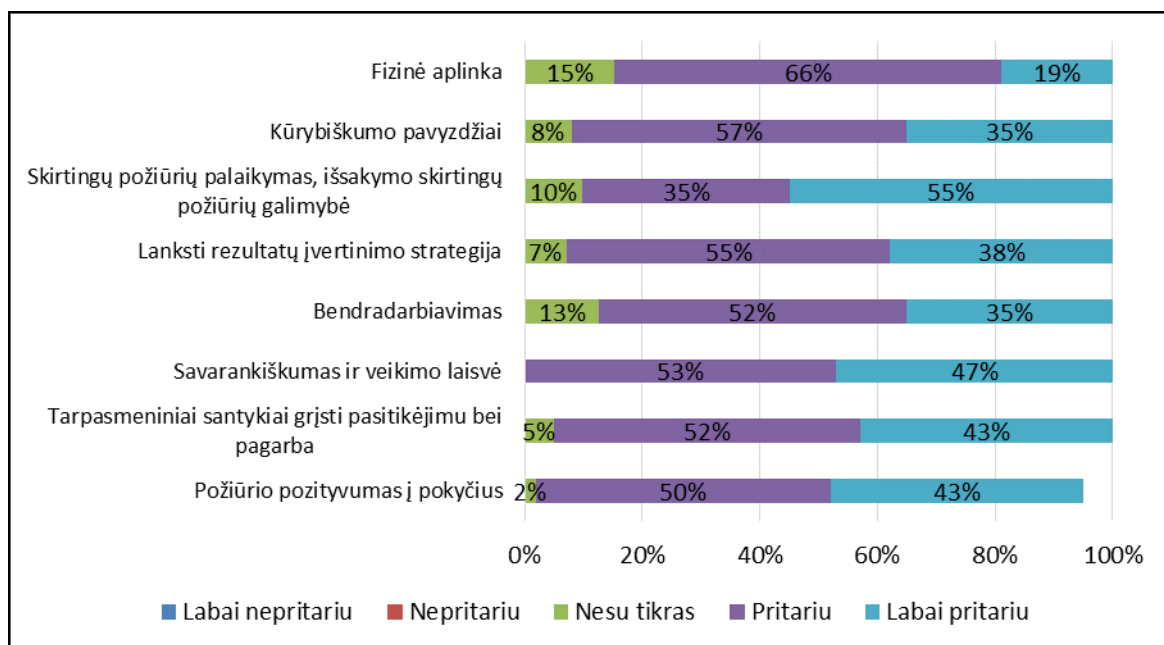
Tikslinga buvo išsiaiškinti, kokios savybės būdingos kūrybiškam mokytojui. Iš tyrimo duomenų išskiriamos svarbiausios savybės, būdingos kūrybiškam mokytojui: originalumas (86 proc.), gebėjimas spręsti problemas ir priimti iššūkius (85 proc.), teigiamas savęs vertinimas (84 proc.). Tokioms savybėms, kaip išsiskiriantis elgesys (34 proc.) bei įprastų normų nepaisymas (14 proc.), tyrime dalyvavę mokytojai nepitaria (žr. 23 pav.).

23 pav. Respondentų nuomonė, kokios savybės būdingos kūrybiškam mokytojui

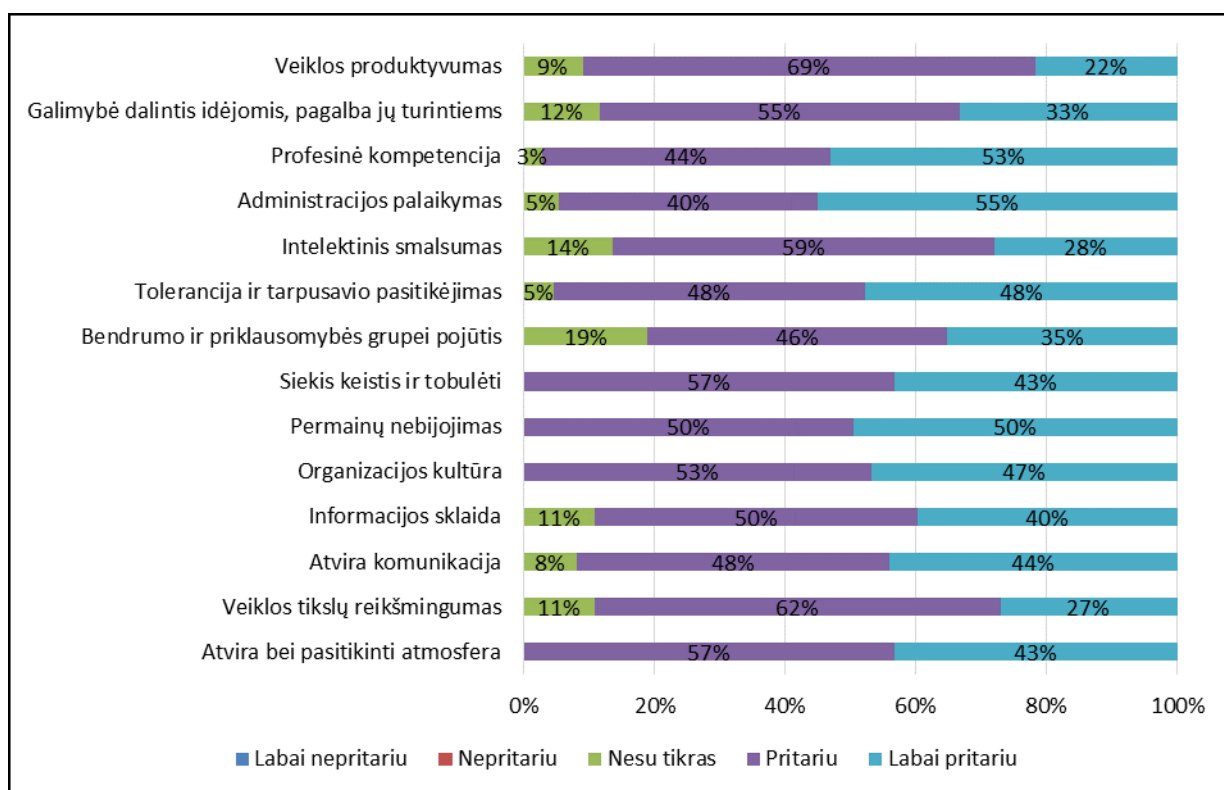
Tyrimas atskleidė, kokios palankios charakteristikos mokykloje būdingos kūrybiškumui. Tyrimo duomenimis išskiriamos trys svarbiausios charakteristikos: savarankiškumas ir veikimo laisvė (53 proc.), tarpasmeniniai santykiai, grįsti pagarba ir pasitikėjimu (52 proc.), požiūrio pozityvumas į pokyčius (50 proc.). (žr. 24 pav.).

Darytina išvada, kad mokytojų kūrybiškumo kompetencijos plėtojimui yra svarbu suteikti mokytojui laisvę bei juo pasitikėti, taip pat svarbus pasitikėjimas vienu kitais ir kitų nuomonės gerbimas bei pozityvus požiūris į pokyčius.

24 pav. Respondentų nuomonė, kokios palankios charakteristikos mokykloje būdingos kūrybiškumui

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kas būdinga mokyklos kūrybiškai aplinkai. Duomenys pateikiami 25 paveiksle.

25 pav. Respondentų nuomonė, kas būdinga mokyklos kūrybiškai aplinkai

Iš tyrimo duomenų daroma išvada, kad mokyklos kūrybiškai aplinkai būdingas veiklos produktyvumas (69 proc.), tikslų reikšmingumas (52 proc.), siekis keistis ir tobulėti, atvira,

pasitikinti atmosfera, (57 proc.), taip pat yra svarbi organizacijos kultūra (53 proc.) ir permainų nebijojimas (50 proc.).

4.5. Gairės kūrybiškumo kompetencijos plėtojimui

Mokytojų kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas neatsiejamas nuo kūrybiškos asmenybės puoselėjimo. „Kūrybiškumas priklauso nuo mokytojų, kurie supranta mokymosi procesą, savo mokinių gebėjimus ir poreikius, kurie pasirenkę darbščiai dirbti ir sumaniai panaudoti turimas žinias kūrybiškam klimatui mokyklose kurti, taip pat nuo mokytojų įgūdžių ir profesionalumo.“ (Jones R. ir Wyse D., 2013 m., p. 194).

Remiantis tyrimo duomenimis, pateikiamos gairės Pagėgių savivaldybės mokyklos mokytojų kūrybiškumo kompetencijai plėtoti (žr. 12 lentelę).

12 lentelė. Gairės kūrybiškumo kompetencijai plėtoti (sudaryta darbo autorės)

Grupė	Priemonės	Metodai	Atsakingas
Asmenybė	Skatinti nuolatinį mokytojų tobulėjimą	Mokymai, seminarai, kursai, savišvieta	Mokytojas, pavaduotojas ugdymui
	Teikti inovacijas, naujoves kolegai, mokyklos vadovybei	Gerosios patirties sklaida, „Idėjų bankas“, atviros pamokos, pranešimai	Mokytojas
	Tobulinti pamokos vadybą	Nauji darbo metodai, savianalizė, atviri klausimai mokiniams, diskusijos	Mokytojas
Aplinka	Gerinti mokytojo darbo sąlygas	Ugdymo priemonės, vadovėliai, IKT	Mokyklos direktorius
	Mažinti mokytojo darbo krūvį	Etatinis darbo apmokėjimas	ŠMM, mokyklos direktorius
	Kelti reikšmingus tikslus, numatyti produktyvią veiklą	Mokyklos veiklos planas, strateginis planas	Mokyklos direktorius
	Telkti komandą	Atvira komunikacija, tarpusavio pasitikėjimas, bendradarbiavimas	Mokyklos direktorius
	Plėtoti edukacinę aplinką	Mokinių darbų parodos, mozaikos, vitražai	Mokytojas, mokyklos direktorius, pavaduotojas ugdymui
Motyvacija	Skatinti mokytojų intelektualinį smalsumą	Visapusiškas palaikymas	Mokyklos direktorius
	Įvertinti rezultatus	Padėka, materialinis skatinimas	Mokyklos direktorius

Apibendrinant galima teigti, kad mokytojo kūrybiškumo kompetencijos raiška pirmiausia priklauso nuo pačios asmenybės, t.y. nuo mokytojo siekio keistis ir tobulėti, teikti idėjas, kurios galėtų labiau pagerinti darbą, jo nuostatų, profesinės kompetencijos, darbo stiliaus pamokoje, kiek jis yra imlus naujovėms ir prisideda prie komandos darbo pokyčių. Rekomenduojama mokytojui lankyti mokymus, seminarus, o teoriją — pritaikyti pamokose bei pasidalinti su kolegomis.

Naujos kartos vaikai, technologijų proveržis, nuolatiniai pokyčiai švietimo sistemoje, iš mokytojo taip pat reikalauja kaitos — pamokos jau negali būti vien iš vadovėlio perteikta informacija. Tai labai daug kūrybos reikalaujantis procesas.

Mokyklos aplinka taip pat yra vienas iš stipriausių kūrybinį mąstymą ugdančių veiksnių. Taigi, mokytojo kūrybiškumo kompetencijai plėtotis didelę įtaką turi fizinė ir emocinė mokyklos aplinka. Rekomenduojama mokytojui suteikti laisvės ir savarankiškumo, sudaryti kokybiškas darbo sąlygas, neapkrauti mokytojo papildomais darbais, sukurti pasitikėjimu grįstą aplinką, kelti aiškius tikslus ir numatyti produktyvią veiklą. Kūrybiška aplinka jaučiama ten, kur gausu mokinių darbų pavyzdžių, kur saugu ir jauku. Kūrybinės veiklos motyvaciją, visų pirma, turi turėti pats mokytojas, bet taip pat mokytojui yra svarbu būti pastebėtam ir įvertintam. Už mokyklos mokytojų kūrybiškumo kompetencijos tobulinimą bei pėtojimą labai daug atsakomybės tenka mokyklos vadovui.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Iki šiol dar nėra nustatytos vieningos kūrybiškumo sampratos, diskutuojama dėl tyrimo objekto bei metodikos parinkimo. Lietuvoje, kaip ir pasaulyje, kūrybiškumas nagrinėjamas fragmentiškai, nesutariama dėl bendros kūrybiškumo sampratos definicijos, tyrimo objekto, metodikos parinkimo. Kūrybiškumo kriterijų nustatymo nebuvimas yra ryški kliūtis ateities studijoms. Švietimui keliami uždaviniai: užtikrinti kokybišką švietimą kiekvienam gyventojui nevertinant socialinės, ekonominės padėties, amžiaus, gyvenamosios vietos ar tautybės. Svarbu, kad švietimo sistema funkcionuotų darniai, paslaugų kokybė gerėtų. Švietimas veda į visavertį gyvenimą, asmens socialinį bei kultūrinį įtraukimą. Švietimo sistemos gerinimas tiesiogiai susijęs su pedagogų kvalifikacija. Daroma prielaida, kad vystoma pedagogų kūrybiškumo kompetencija galėtų prisidėti prie visos švietimo sistemos gerinimo. Išgryninant kūrybiškumo sampratą, kuri labiausiai tiktų apibūdinti švietimo sistemoje dirbantiems, priimtinausia būtų teigti, kad kūrybiškumas yra kūrybinis procesas, pasireiškiantis naujomis idėjomis, išraiškos ir formų sukūrimu, tai ieškojimas esamų problemų naujais sprendimo būdais, naujai interpretuojant realybę arba ieškant naujų galimybių, tai procesas, kuris gali išplėsti žinias ir padėti atrasti naujų būdų joms panaudoti.

2. Išanalizavus kūrybiškos asmenybės savybes, galima teigti, kad kūrybiškumas daugiau susijęs ne su atskirais asmenybės bruožais, bet su visa asmenybės struktūra. Kūrybišką pedagogą apibūdina atvirumas, mąstymo originalumas, tolerancija. Labai svarbu yra subjektyvumo jautimas, žinių turėjimas, empatija, mokymo meistriškumas ir autoritetas. Pagrindinės kūrybiško mokytojo asmenybės savybės yra intelektualinės savybės, kaip dėmesio koncentracija, taip pat didelis jautrumas bei pastabumas, sumanumas ir fantazija, ateities numatymas bei savo srities žinios. Kūrybišką mokytoją taip pat apibūdina tokios savybės kaip originalumas, darbštumas, užsispyrimas, iniciatyva, stereotipų vengimas, aukšta saviorganizacija. Mokytojas turi pasitikėti savo mokiniu, su mokiniais būti nuoširdus, vertinti mokinius kaip asmenybes, suprasti jų vidines reakcijas, jausmus bei nuomones.

3. Kūrybiškumo kompetencija yra susijusi su gebėjimu generuoti naujas idėjas, taikyti naujus darbo metodus, spręsti problemas naujais būdais, pozityviai žvelgti į naujoves. Mokytojai, pabuvę kvalifikacijos tobulinimo kursuose, seminaruose, turėtų dalintis įgytomis žiniomis. Atskiro individo įgytos žinios inicijuoja pokyčius bei inovacijas organizacijoje. Išskiriami pagrindiniai principai, kurie skatina kūrybiškumo kompetencijos ugdymą: mokymasis vykdomas per projektinę veiklą, mokymosi būdas identifikuojant ir sprendžiant problemas, mokymuisi naudojami kuo įvairesni mokymosi metodai, mokymosi pasiekimai turėtų būti įvertinti. Svarbų vaidmenį

organizacijoje kūrybiškumo kompetencijos ugdyme lemia vadovybės požiūris. Rekomenduojama skatinti kūrybišką darbo atmosferą, darbuotojų bendradarbiavimą, sudaryti sąlygas kūrybinių idėjų įgyvendinimui. Mokytojo kūrybiškumo kompetenciją įtakoja daugelis veiksnių, svarbiausias iš jų yra mokytojo asmeninės savybės. Kūrybiškumui įtakos turi aplinka, įvertinimas, motyvacija, mokykloje vyraujanti kultūra ir kiti veiksniai.

4. Sudarytas kūrybiškumo kompetencijos plėtojimo švietimo įstaigose teorinis modelis. Modelyje išskiriamos savybės, komponentai, būdingi kūrybiškai asmenybei, veiksniai, palankūs kūrybiškumui plėtoti, kurie gali būti išoriniai ir vidiniai. Taip pat modelyje išskirti bruožai, būdingi kūrybiškai aplinkai, bei kūrybiškumą apibūdinančios sąvokos.

5. Atlikus kiekybinį mokytojų ir kokybinį mokyklos vadovų tyrimą, nustatyti mokytojų kūrybiškumo kompetenciją slopinantys veiksniai:

- per didelis darbo krūvis;
- motyvacijos stoka;
- perkrautos programos;
- prasta ugdymo bazė;
- baimė suklysti, išsiskirti iš kitų;
- baimė dėl rezultatų;
- pasitikėjimo savimi stoka;
- vengimas rizikuoti;
- lėšų trūkumas skatinimui.

Empiriškai patikrinus sudarytą modelį, pateikiamos gairės mokytojų kūrybiškumo kompetencijai plėtoti:

- mokytojui nuolat profesiskai tobulėti;
- nebijoti priimti iššūkius, būti smalsiam;
- teigiamai save vertinti;
- nebijoti siūlyti idėjas kolegoms bei mokyklos vadovybei;
- pamokose taikyti naujus darbo metodus;
- sudaryti kokybiškas darbo sąlygas;
- sukurti pagarba grįstus santykius;
- kelti reikšmingus įstaigos tikslus bei nusimatyti produktyvią veiklą;
- dirbti komandoje, bendradarbiauti;
- suteikti mokytojui laisvę ir savarankiškumą;
- mokyklos vadovui palaikyti mokytojų idėjas, inovacijas, pozityviai žvelgti į pokyčius, skirtingas nuomones ir įvertinti rezultatus.

LITERATŪRA

1. Allen, K., Kern, M. L. (2017). *School Belonging in Adolescents*. ISBN 978-981-10-5996
2. Andrijauskas A. (2016). *Kultūrologija 20. Rytai–Vakarai: komparatyvistinės studijos XIV*. ISBN 978-9955-868-90-3.
3. Barynienė J. (2015). XXI a. kompetencijos: sėkmės formulė pradedantiesiems darbuotojams. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą: <http://ktu.edu/lt/ziniasklaidai/naujiena/jur-gita-baryniene-xxi-kompetencijos-sekmes-formule-pradedantiesiems-darbuotojams>.
4. Brandenburg, R., McDonough, S., Burke, J., White, S. (2016). *Teacher Education*. ISBN 978-981-10-0785-9.
5. Brem A., Puente-Diaz R., Agogue A. (2017). *The Role of Creativity in the Management of Innovation. State of the Art and Future Research Outlook*. World Scientific. ISBN: 9781786342003.
6. Brukštutė G. (2016). Mokyklų fizinės aplinkos ir ugdymo nuostatų sąsajų tyrimai. *Mokslas –Lietuvos ateitis*. ISSN 2029-2341.
7. Bučienė R., Ulvidienė E., Valentukevičienė S. (2017). Studentų verslumo ir kūrybiškumo ugdymas Vilniaus kolegijos ekonomikos fakultete. Vilniaus kolegija.
8. Bukantienė J. (2013). *Mokinių kūrybiškumo ugdymo lietuvių (gimtosios) kalbos pamokose metodika*. ISBN 978-609-95515-0-0 Šiuolaikinių didaktikų centras. Vilnius: Garnelis.
9. Ciesielska, M. , Jemielniak, D. (2017). *Qualitative Methodologies in Organization Studies*. ISBN 978-3-319-65216-0.
10. Černevičiūtė J., Strazdas R. (2014). Kūrybingumo sampratų raida: nuo genijaus į kūrybine sistemas. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. *Philosophy, Communication* .Vol. 22, No. 2, 113–125. ISSN 2029-6320/eISSN 2029-6339
11. De Bono E. (2015). *Lateral Thinking: Creativity Step by Step*. Harper Perennial. ISBN: 978-0-06-090325-1.
12. Deltuva A., Girgždė V., Keturakis V. (2014). „Kūrybinių partnerysčių“ modelių pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimo rezultatų pristatymas. [žiūrėta 2017-09-10]. Prieiga per internetą: <http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/%E2%80%9EKURYBINI%20PARTNERYSCIU%E2%80%9C%20MODELIU%20PAGRISTO%20UGDYMO%20INOVATYVUMO%20TYRIMAS.pdf>
13. Dudek, M. (2015). *Schools and kindergartens – a design manual*. Birkhauser Verlag AG.

14. *Education at a Glance OECD Indicators 2016*. (2016). Centre for Educational Research and Innovation.
15. *Europos kultūros darbotvarkės Atviro koordinavimo metodo Darbo grupės, skirtos sinergijų su švietimu, ypač menų ugdymu, ataskaita (2014)*. [žiūrėta 2017-09-05]. Prieiga per internetą: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16094-2014-INIT/lt/pdf>
16. ES 2020. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija . Europos Komisija. [žiūrėta 2017-09-08]. Prieiga per internetą: [https://sumin.lrv.lt/uploads/sumin/documents/files/ES_parama/2020m_europa_\(4\).pdf](https://sumin.lrv.lt/uploads/sumin/documents/files/ES_parama/2020m_europa_(4).pdf)
17. Florida R., Mellander C., King M. K. (2015). The Global Creativity Index. *Featured research*. [žiūrėta 2017-09-11]. Prieiga per internetą: <http://martinprosperity.org/content/the-global-creativity-index-2015/>
18. Fogarty L., Creanza N., Feldman M. W.(2015). Cultural Evolutionary Perspectives on Creativity and Human Innovation. *Science Direct*. Volume 30, Issue 12.
19. Gábor, A., Kő, A. (2016). *Corporate Knowledge Discovery and Organizational Learning*. ISBN 978-3-319-28917-5.
20. Girdzijauskienė, R. (2013). Kūrybiškumui ugdyti palanki aplinka Lietuvos mokyklose. ISSN 1392-3137. Tiltai, 2013, Nr.1 (62) p.79-91. [žiūrėta 2017-12-12]. Prieiga per internetą: <http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/viewFile/432/405>
21. Girdzijauskienė R., Jautakytė Ž. (2016). Kūrybiškas mokytojas - kūrybiški mokiniai. Klaipėdos universitetas. ISBN 978-9955-18-933-6. [žiūrėta 2017-09-08]. Prieiga per internetą: <http://lyra.365.lt/leidiniai/kurybiskas-mokytojas/kurybiskas.pdf>
22. Gephart, M. A., Marsick, V. J. (2016). *Strategic Organizational Learning*. ISBN 978-3-662-48642-9.
23. Grosul M., Gregory F. (2014). The Creative Person in Science. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. American Psychological Association. Vol. 8, No. 1, 30–43. DOI: 10.1037/a0034828.
24. Guameng W., Huiming H.; Quanquan Z. (2015). Effect of Chinese Employees' Emotional Creativity on their Innovative Performance. *Social Behavior and Personality: an international journal*, Volume 43, Number 7, pp. 1147-1160(14). [žiūrėta 2017-09-08]. Prieiga per internetą: <http://www.ingentaconnect.com/content/sbp/sbp/2015/00000043/00000007/art00008>
25. Gulish S., Elstrom S. (2017). *Creativity in the Classroom*. ISBN 978-94-6300-959-1.
26. Hay, C. (2016). *Knowledge, Creativity and Failure*. ISBN 978-3-319-41066-1.
27. Harris, A. (2016). *Creativity and Education*. ISBN 978-1-137-57224-0.

28. Harris, A. M. Brett C. A., Johnson W., Deary J. I., (2016). Personality Stability From Age 14 to Age 77 Years. *Psychology and aging*. American Psychological Association. 31(8): 862–874.
29. Hernández-Romero L. (2017). *Re-evaluating Creativity*. Springer. ISBN 978-1-137-53911-3.
30. ITC. Švietimo informacijų technologijų centras (2017).
31. Yang, C. Y. (2014). Virtual CEOs: A blended approach to digital gaming for enhancing higher order thinking and academic achievement among vocational high school students. *Elsevier. Computers & Education*. Institute of Education & Center for Teacher Education, National Cheng Kung University. *China*.
32. Jonynienė V. (2013). Kūrybiškumo ugdymas mokykloje. Vilnius, p.19.
33. Jones R., Wyse D. (2013). Kūrybiškumas pradinėje mokykloje. Vilnius, p.194.
34. Kazlauskienė A., Gaučaitė R., Pocevičiūtė R. (2014). Pradinių klasių mokinių kūrybiškumo ugdymas sprendžiant praktines problemas. Vilnius.
35. Kligienė M. (2015). Lietuvos mokslas skaičiais. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. ISSN 2029-3550.
36. Kopūstienė, D. (2015). *Edukologijos inžinerijos*. Lietuvos edukologijos universiteto leidykla. Vilnius.
37. Laužikaitė M. (2015). Mokykla – ne tik mokinių, bet ir mokytojų mokymosi erdvė. Mokslo Lietuva. [žiūrėta 2017-08-27]. Prieiga per internetą: <http://mokslolietuva.lt/2015/09/milda-lauzikaite-mokykla-ne-tik-mokiniu-bet-ir-mokytoju-mokymosi-erdve/>
38. Lehrer, J. (2014). *Imagine: How Creativity Works*. ISBN: 978-0-547-38607-2.
39. Lietuvos Respublikos Seimas. (2013). *Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija*. (2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745). [žiūrėta 2017-08-28]. Prieiga per internetą: <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382;>
40. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). Vilnius.
41. Lietuvos švietimo koncepcija (1992). Vilnius.
42. Litchfield R. C., Gilson L. L., Gilson p. W. (2015). Defining Creative Ideas: Toward a More Nuanced Approach. *Group & Organization Management*. *Sage Journals*. Vol. 40(2) 238 –265.
43. Machado, C., Davim, J. P. (2016). *Organizational Management*. ISBN 978-1-137-47308-0.
44. Miles, I., Saritas, O., Sokolov, A. (2016). *Foresight for Science, Technology and Innovation*. ISBN 978-3-319-32574-3.

45. Melnikova, J. Zaščerinska J. (2015). Integration of entrepreneurship into higher education (educational sciences) in Lithuania and Latvia: Approaches for the developing of new pedagogies”. *Andragogika*.
46. Melnikova J., Trakšelys K., (2016). Darbuotojų inovatyvumo ir kūrybiškumo kompetencijos ugdymo(si) principai. Klaipėdos universitetas. *Holistinis mokymasis*. ISSN 2351-7409
47. Nathan. P. E., (2015). *The Oxford Handbook of Creativity, Innovation, and Entrepreneurship*. Oxford library of psychology. Oxford University Press. [žiūrėta 2017-09-08]. Prieiga per internetą:
<https://books.google.lt/books?id=0KjKBwAAQBAJ&pg=PA302&lpg=PA302&dq=Ford,+1996;+Torrance,+1988&source=bl&ots=hpXflVUnJN&sig=0V7STgSka4KjzYecA-9yy3zSOXw&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwjK5PWU9ZXWAhUhApoKHS9FCWcQ6AEIOTAH#v=onepage&q=Ford%2C%201996%3B%20Torrance%2C%201988&f=false>
48. Nielsen L. D. (2014). *Developing Musical Creativity: Student and Teacher Perceptions of a High School Music Technology Curriculum*. National Association for Music Education.
49. Olsson N. T. (2015). *Eight Steps to Sustainable Organizational Learning*. ISBN 978-3-319-15937-9.
50. Partnership for 21st Century Skills (2017). [žiūrėta 2017-09-09]. Prieiga per internetą:
<http://www.p21.org/our-work/4cs-research-series>
51. Petrauskienė, J., švietimo ir mokslo ministrė (2017). *2017-2018 mokslo metai iššūkių švietimui kontekste. Rudeninė konferencija*. [žiūrėta 2017-10-08]. Prieiga per internetą:
https://www.smm.lt/uploads/documents/Kalbos-pranesimai/Ministr%C4%97s%20prane%C5%A1imas_Rudens%20konferencija_2017-08-25.pdf
52. Petruolytė A. (2015) Creativity development of child from the perspective of inclusive education and positive psychology. Abstract of International Conference “Gifted Children: Challenges and Possibilities”, Kaunas. ISBN 978-609-02-1164-9.
53. Potelienė, S. ir Tamašauskienė, Z. (2014). Žmogiškojo kapitalo konceptualizacija: raida, samprata ir formavimas. *Verslo sistemos ir ekonomika: Mykolo Romerio universitetas*, 4(1), 89-106.
54. Rakauskaitė D. (2014). Development of Creativity – An Investment to the Creative Society. *Social technologies research journal*. Vol 4, No 2.
55. „Respublikos“ leidiniai, 2014. Prezidentė: darbdaviai turi rūpintis ne tik darbuotojų diplomais. [žiūrėta 2017-09-05]. Prieiga per internetą:

http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/verslas/prezidente_darbdaviai_turi_rupintis_n_e_tik_darbuotoju_diplomais/.print.1

56. Robinson K. (2015). *Creative Schools*. Publisher: Allen Lane. ISBN 9780241003954.
57. Salakhatdinova L., Palei T. (2015). Training Programs on Creativity and Creative Program Solving at Russian Universities. Kazan Federal University, Russian Federation. *Elsevier. Science direct. Social and Behavioral Sciences* 191 (2015) 2710 – 2715
58. Sale, D. (2015). *Creative Teaching*. ISBN 978-981-287-534-1.
59. Soh, K. (2017). Fostering student creativity through teacher behaviors. *Elsevier. Thinking Skills and Creativity* 23 58–66. Singapore Centre for Chinese Language, Nanyang Technological University, Singapore.
60. Strateginė švietimo ir mokymo programa „ET 2020“, švietimas ir mokymas. [žiūrėta 2017-10-08]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_lt
61. Strom K., Martin A. (2017). *Becoming-Teacher*. ISBN 978-94-6300-872-3.
62. Survutaitė, D., Bacys, V., Balčiūnas S., Čiuladienė G., Petkūnienė V., Sičiūnienė V.,...Vilkonienė, M. (2015). Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijos, Vilnius.
63. Šorienė, N. (2014). Švietimas visiems. Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo Ministerija. Vilnius.
64. Šorienė, N. (2016). Švietimo problemos analizė. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. ISSN 1822-4156. [žiūrėta 2017-09-06]. Prieiga per internetą: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Mokytoju-skaičius.pdf>
65. Tan, A., Perleth, C. (2015). *Creativity, Culture, and Development*. ISBN 978-981-287-636-2.
66. Tautinė mokykla. Lietuvos vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos koncepcija (1989). [žiūrėta 2017-12-12]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/svietimo_reformos_pradzia/tautin_e_mokykla.pdf
67. UNFPA, United Nations Population Fund. (2016). [žiūrėta 2017-09-12]. Prieiga per internetą: <http://www.unfpa.org/data>
68. Vaicekauskienė, V. (2014). *Geros mokyklos koncepcija*. Parengta įgyvendinant projektą „Kokybės vadybos stiprinimas bendrojo lavinimo mokyklose (modelių sukūrimas)“ Vilnius.
69. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, 2014, Vilnius.

70. Valuckienė J., Balčiūnas S., Katiliūtė E., Simonaitienė B., Stanikūnienė B. (2015). *Lyderystė mokymuisi: teorija ir praktika mokyklos kaitai*. Monografija. AB Spaustuvė Titnagas. Šiauliai.
71. Varnienė J. (2014). Mokinių kūrybiškumo ugdymas. [žiūrėta 2017-09-05]. Prieiga per internetą:
http://www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt/index_files/projektas_mokiniu_kurybiskumo_ugdy_mas.pdf
72. Vecchi A., Buckley C. (2016). *Handbook of Research on Global Fashion Management and Merchandising*. Business Science Reference. United States of America. ISBN 9781522501107.
73. Velzen J. (2016). *Metacognitive Learning*. ISBN 978-3-319-24433-4.
74. Visockienė, O., Alijošienė S. (2015). *Kūrybiškumo ugdymo teorinės ir praktinės galimybės: Mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
75. VšĮ „Efektyvaus valdymo sprendimų centras“. (2015)., *Pedagogo profesijos kompetencijų aprašas*. Vilnius.
76. Webb A. N., Rule A. C. (2014). Effects of Teacher Lesson Introduction on Second Graders' Creativity in a Science/Literacy Integrated Unit on Health and Nutrition. *Early Childhood Educ J* 42:351–360 DOI 10.1007/s10643-013-0615-4.
77. Wegener, C., Meier, N., Maslo, E.(2017). *Cultivating Creativity in Methodology and Research*. ISBN 978-3-319-60215-8.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

ANKETA (mokytojams)

Gerb. Respondente,

Kauno Technologijos universiteto, Ekonomikos ir verslo fakulteto, įmonių valdymo magistrantūros programos II kurso studentė atlieka tyrimą, kuriuo siekiama remiantis teorine literatūra ir atlikto tyrimo duomenimis ištirti požiūrį apie kūrybiškumą, jo svarbą, raišką ir plėtrą švietimo įstaigoje.

Anketa yra anoniminė ir užtikrinu, kad anketos duomenys nebus skelbiami viešai.

Dėkoju už pagalbą.

1. Jūsų lytis

- a) Moteris
- b) Vyras

2. Jūsų amžius ?

- a) 21-35 metai
- b) 36-55 metai
- c) daugiau nei 55 metai

3. Koks Jūsų bendras pedagoginio darbo stažas?

- a) 1-5 metai
- b) 6-9 metai
- c) 10 ir daugiau metų.

4. Koks Jūsų išsilavinimas?

- a) Profesinis bakalauro laipsnis įgytas kolegijoje.
- b) Bakalauro laipsnis įgytas universitete.
- c) Magistro laipsnis.
- d) Daktaro mokslinis laipsnis.
- e) Kita.....

5. Ar Jums svarbus kūrybiškumas darbe?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Iš dalies

6. Kaip apibrėžtumėte kūrybiškumo sąvoką?

- a) Tai naujų ir naudingų idėjų kūrimas.
- b) Tai daugiadimensinė sąvoka, besisiejanti su intelektu, atkakliu darbu, eksperimentavimu ir ieškojimais.
- c) Kūrybiškumas – asmenybės savybių, leidžiančių produktyviu darbu pasiekti originalių, visuomeniškai reikšmingų, kokybiškai naujų veiklos rezultatų, kompleksas.
- d) Kita.....

7. Ar esate skatinamas kūrybiškai dirbti?

- a) Taip

- b) Ne
- c) Kartais

8. Ar esate skatinamas siūlyti naujas idėjas?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Kartais

9. Ar esate skatinamas ieškoti kūrybiškų problemų sprendimo būdų?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Kartais

10. Ar Jūsų kūrybiškumui įtakos turi organizacijos kultūra?

- a) Taip
- b) Ne

11. Ar Jūsų kūrybiškumui įtakos turi organizacinis klimatas?

- a) Taip
- b) Ne

12. Ar bendras mokyklos ir švietimo sistemos kontekstas skatina mąstyti kūrybiškai?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Kartais

13. Ar jaučiate darbo aplinkoje barjerus, kurie trukdo Jūsų asmeninį kūrybiškumą ?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Kartais

14. Parinkite pagrindinę kliūtį, kuri stabdo Jūsų kūrybiškumą.

- a) Didelis darbo krūvis.
- b) Motyvacijos trūkumas.
- c) Fiziškai nepatraukli darbo aplinka.
- d) Konkurencija tarp kolegų.
- e) Vadovybės nepalaikymas.

15. Kaip dažnai siūlote inovacijas mokyklos vadovybei?

- a) Niekada
- b) Apie 1-2 kartus per 5 metus ir rečiau.
- c) Apie 1-2 kartus per 1 metus
- d) Labai dažnai.

16. Kaip manote ar Jūsų kolegos yra kūrybingi darbe?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Kartai

17. Ar esate informuojamas apie pedagoginio darbo inovacijas?

- a) Taip
- b) Ne

- c) Kartais
d) Niekada

18. Įvertinkite savo nuomonę pagal pateiktus kriterijus. Ką gali daryti mokytojas, kad pamokos būtų kūrybiškos bei skatintų mokinių kūrybiškumą? (pažymėkite savo nuomonę atitinkantį kriterijų, tinkamą atsakymo variantą pažymėdami X).

Kriterijus	Labai nepritariu	Nepritariu	Nesu tikras	Pritariu	Labai pritariu
Suteikti galimybę mokiniams gauti žinių naudojant kuo daugiau pojūčių.					
Pritaikyti gautas žinias tarp skirtingų disciplinų.					
Naudoti vaizdinius eksperimentus.					
Naudoti grupines užduotis.					
Užduoti atvirus klausimus.					
Diskutuoti su mokiniais.					
Per atsiskaitymus tikrinti ne žinias, o įtraukti į kūrybiškas užduotis, skatinančias problemų sprendimo įgūdžius.					
Laikytis principo — klaidos skirtos tam, kad iš jų galėtume pasimokyti.					
Kalbėti per pamokas apie žymių žmonių patirtį, sunkumus					
Ieškoti už mokyklos ribų įdomių vietų ar veiklų, kurios padėtų susieti mokomuosius dalykus su patirtimi.					

19. Įvertinkite savo nuomonę pagal pateiktus kriterijus ar darbe esate kūrybiškas? (pažymėkite savo nuomonę atitinkantį kriterijų, tinkamą atsakymo variantą pažymėdami X).

Kriterijus	Labai nepritariu	Nepritariu	Nesu tikras	Pritariu	Labai pritariu
Stengiuosi diegti naujus darbo metodus.					
Turiu idėjų, kurios galėtų labai pagerinti atliekamą darbą					
Žmonėms, su kuriais dirbu, siūlau naujus darbo metodus					
Prisidedu prie komandos darbo pokyčių					
Esu imlus naujoms idėjoms, kurias galiu panaudoti darbui gerinti					

20. Įvertinkite savo nuomonę pagal pateiktus kriterijus su kuo sietinas kūrybiškumas? (pažymėkite savo nuomonę atitinkantį kriterijų, tinkamą atsakymo variantą pažymėdami X).

Kriterijus	Labai nepritariu	Nepritariu	Nesu tikras	Pritariu	Labai pritariu
Patirtimi					
Kūrybinio mąstymo įgūdžiais					
Motyvacija					
Naujų idėjų kūrimu					
Išradingų problemų sprendimu					
Gebėjimų visuma					
Asmenybės savybių kompleksu					
Gebėjimu prisitaikyti					
Lankstumu					
Naujų problemų sprendimų suradimu					
Pasiruošimu rizikuoti, priimti iššūkius					
Įgimtu talentu, gebėjimais					

21. Įvertinkite savo nuomonę pagal pateiktus kriterijus, ką reikia daryti siekiant pagerinti mokytojų kūrybiškumą? (pažymėkite savo nuomonę atitinkantį kriterijų, tinkamą atsakymo variantą pažymėdami X).

Kriterijus	Labai nepritariu	Nepritariu	Nesu tikras	Pritariu	Labai pritariu
Pagerinti mokytojų darbo kokybę					
Skatinti nuolatinį mokytojų profesinį tobulėjimą					
Dažniau mokytojams bendrauti su menininkais					
Plačiau ruošti kelių mokomųjų dalykų pedagogus					
Būti įgijus magistro laipsnį					

22. Įvertinkite savo nuomonę pagal pateiktus kriterijus, kokios savybės būdingos kūrybiškam mokytojui? (pažymėkite savo nuomonę atitinkantį kriterijų, tinkamą atsakymo variantą pažymėdami X).

Kriterijus	Labai nepritariu	Nepritariu	Nesu tikras	Pritariu	Labai pritariu
Stereotipų vengimas					
Atkaklumas ir nuoseklumas					
Išradingumas ir smalsumas					
Lankstumas, atvirumas naujovėms					
Motyvacija, iniciatyva					
Poreikis tobulėti					
Naujų idėjų generavimas					
Originalumas					
Darbštumas ir užsispyrimas					
Aukšta saviorganizacija					
Informacijos analizavimas					
Dominavimas ir veiklumas					
Gebėjimas sręsti problemas ir priimti iššūkius					

Atvirumas naujovėms					
Platūs interesai					
Išsiskiriantis elgesys					
Drąsa rizikuoti					
Savarankiškumas ir laisvė					
Teigiamas savęs vertinimas					
Įprastų normų nepaisymas					

23. Įvertinkite savo nuomonę pagal pateiktus kriterijus, kokios palankios charakteristikos mokykloje būdingos kūrybiškumui? (pažymėkite savo nuomonę atitinkantį kriterijų, tinkamą atsakymo variantą pažymėdami X).

Kriterijus	Labai nepritariu	Nepritariu	Nesu tikras	Pritariu	Labai pritariu
Požiūrio pozityvumas į pokyčius					
Tarpasmeniniai santykiai grįsti pasitikėjimu bei pagarba					
Savarankiškumas ir veikimo laisvė					
Bendradarbiavimas					
Lanksti rezultatų įvertinimo strategija					
Skirtingų požiūrių palaikymas, išsakymo skirtingų požiūrių galimybė					
Kūrybiškumo pavyzdžiai					
Fizinė aplinka					

24. Įvertinkite savo nuomonę pagal pateiktus kriterijus, kas būdinga mokyklos kūrybiškai aplinkai? (pažymėkite savo nuomonę atitinkantį kriterijų, tinkamą atsakymo variantą pažymėdami X).

Kriterijus	Labai nepritariu	Nepritariu	Nesu tikras	Pritariu	Labai pritariu
Atvira bei pasitikinti atmosfera					
Veiklos tikslų reikšmingumas					
Atvira komunikacija					
Informacijos sklaida					
Organizacijos kultūra					
Permainų nebijojimas					
Siekis keistis ir tobulėti					
Bendrumo ir priklausomybės grupei pojūtis					
Tolerancija ir tarpusavio pasitikėjimas					
Intelektinis smalsumas					
Administracijos palaikymas					
Profesinė kompetencija					
Galimybė dalintis idėjomis, pagalbą turintiems					
Veiklos produktyvumas					

Ačiū už sugaištą laiką ir atsakymus

Struktūruotas atvirų klausimų interviu su mokyklų vadovais

I. Kūrybiškumo samprata:	20 min.
1. Kaip Jūs manote, kūrybiškumas įgimtas ar įgyjamas gyvenimo eigoje?	
2. Kas Jums asmeniškai yra kūrybiškumas? Ar kūrybiškumas Jums yra vertybė?	
3. Kaip manote, ar kūrybiškumas pasiekiamas kiekvienai asmenybei? Ar tai yra išskirtinė savybė?	
4. Kaip manote, ar kiekviename darbe yra kūrybiškumo pradai?	
5. Kiek Jums svarbu yra mokytojų kūrybiškumas?	
II. Kūrybiškumo kompetencijos svarba mokykloje:	20 min.
1. Kiek naudingi mokymai, kursai mokytojų kvalifikacijos tobulinimui?	
2. Kas slopina mokytojų kūrybiškumą?	
3. Kaip vertinate mokytojų iniciatyvumą, kūrybiškus, netradicinius sprendimus?	
4. Kaip susietumėte kūrybiškumo kompetenciją su lyderio savybe?	
5. Kaip manote, ar amžius turi įtakos kūrybiškumui?	
III. Kūrybiškumo kompetencijos plėtojimas	20 min.
1. Kaip įstaigos kultūra gali įtakoti mokytojų kūrybiškumą?	
2. Kaip skatinate mokytojus ieškoti kūrybiškų problemos sprendimų būdų?	
3. Kokią, jūsų manymu, įtaką kūrybiškumui turi mokyklos aplinka?	
4. Kaip manote, kiek mokytojo asmeninės savybės lemia kūrybiškumą?	
5. Kas skatina mokytojus kūrybiškai, netradiciškai, naujoviškai dirbti?	
Ačiū už skirtą laiką.	

Tikslinė grupė:

- Mokyklos direktoriai.
- Direktorius pavaduotojos ugdymui.